

ÜLDKOHTU OTSUS (kaheksas koda)

13. juuli 2011 *

Kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07,

ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, asukoht Brüssel (Belgia), esindajad: advokaadid V. Turner ja D. Mes, hiljem O. W. Brouwer ja J. Blockx,

hageja kohtuasjas T-144/07,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, asukoht Neuhausen auf den Fildern (Saksamaa),

ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH, asukoht Hamburg (Saksamaa),

esindajad: advokaadid U. Itzen ja K. Blau-Hansen, hiljem U. Itzen, K. Blau-Hansen ja S. Thomas, veel hiljem K. Blau-Hansen ja M. Thomas,

hagejad kohtuasjas T-147/07,

* Kohtumenetluse keeled: hollandi ja saksa.

ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl, asukoht Howald (Luksemburg), esindajad: advokaadid K. Beckmann, S. Dethof ja U. Itzen,

hageja kohtuasjas T-148/07,

ThyssenKrupp Elevator AG, asukoht Düsseldorf (Saksamaa), esindajad: advokaadid T. Klose ja J. Ziebarth,

hageja kohtuasjas T-149/07,

ThyssenKrupp AG, asukoht Duisburg (Saksamaa), esindajad: advokaadid M. Klusmann, S. Thomas, hiljem M. Klusmann,

hageja kohtuasjas T-150/07,

ThyssenKrupp Liften BV, asukoht Krimpen aan den IJssel (Madalmaad), esindajad: advokaadid O. Brouwer ja A. Stoffer,

hageja kohtuasjas T-154/07,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad kohtuasjades T-144/07 ja T-154/07 A. Bouquet ja R. Sauer, keda abistasid advokaadid F. Wijckmans ja F. Tuytschaever, kohtuasjades T-147/07 ja T-148/07 R. Sauer ja O. Weber, hiljem R. Sauer ja K. Mojzesowicz, ning kohtuasjades T-149/07 ja T-150/07 R. Sauer ja K. Mojzesowicz,

kostja,

mille ese on nõue tühistada komisjoni 21. veebruari 2007. aasta otsus K(2007) 512 (lõplik), mis käsitleb [EÜ] artikli 81 alusel algatatud menetlust (juhtum COMP/E-1/38.823 – Liftid ja eskalaatorid), või teise võimalusena nõue vähendada hagejatele määratud trahve,

ÜLDKOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja esimees M.E. Martins Ribeiro (ettekandja), kohtunikud N. Wahl ja A. Dittrich,

kohtusekretär: ametnik K. Andová,

arvestades kirjalikus menetluses ja 3., 7. ja 10. septembri 2009. aasta kohtuistungitel esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Käesolevate asjade ese on nõuded tühistada komisjoni 21. veebruari 2007. aasta otsus K(2007) 512 (lõplik), mis käsitleb [EÜ] artikli 81 alusel algatatud menetlust (juhtum COMP/E-1/38.823 – Liftid ja eskalaatorid) (edaspidi „vaidlustatud otsus“), mille kokkuvõtte on avaldatud 26. märtsi 2008. aasta Euroopa Liidu Teatajas (ELT C 75, lk 19), või teise võimalusena nõue vähendada hagejatele määratud trahve.

- 2 Euroopa Ühenduste Komisjon leidis vaidlustatud otsuses, et järgmised äriühingud on rikkunud EÜ artiklit 81:
  - Kone Belgium SA (edaspidi „Kone Belgia“), Kone GmbH (edaspidi „Kone Saksamaa“), Kone Luxembourg Sàrl (edaspidi „Kone Luksemburg“), Kone BV Liften en Roltrappen (edaspidi „Kone Madalmaad“) ja Kone Oyj (edaspidi „KC“) (edaspidi koos või eraldi „Kone“);

  - Otis SA (edaspidi „Otis Belgia“), Otis GmbH & Co. OHG (edaspidi „Otis Saksamaa“), General Technic-Otis Sàrl (edaspidi „GTO“), General Technic Sàrl (edaspidi „GT“), Otis BV (edaspidi „Otis Madalmaad“), Otis Elevator Company (edaspidi „OEC“) ja United Technologies Corporation (edaspidi „UTC“) (edaspidi koos või eraldi „Otis“);

- Schindler SA (edaspidi „Schindler Belgia”), Schindler Deutschland Holding GmbH (edaspidi „Schindler Saksamaa”), Schindler Sàrl (edaspidi „Schindler Luksemburg”), Schindler Liften BV (edaspidi „Schindler Madalmaad”) ja Schindler Holding Ltd (edaspidi „Schindler Holding”) (edaspidi koos või eraldi „Schindler”);

  - ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV (edaspidi „TKLA”), ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (edaspidi „TKA”), ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (edaspidi „TKF”), ThyssenKrupp Elevator AG (edaspidi „TKE”), ThyssenKrupp AG (edaspidi „TKAG”), ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl (edaspidi „TKAL”) ja ThyssenKrupp Liften BV (edaspidi „TKL”) (edaspidi koos või eraldi „ThyssenKrupp”);

  - Mitsubishi Elevator Europe BV (edaspidi „MEE”).
- 3 Hagejad TKLA, TKA, TKF, TKAL, TKE, TKAG ja TKL kuuluvad ThyssenKrupp kontserni, kes tegeleb liftide, terase, autotööstuse, tehnoloogia ja teenuste valdkonnas. Kontserni emaettevõtja on börsil noteeritud äriühing TKAG. TKE on TKAG 100% osalusega tütarettevõtja, kes on liftide valdkonnas vahetasandi valdusühinguna peamine kontserni vastutav ettevõtja (vaidlustatud otsuse põhjendused 33–37).
- 4 ThyssenKrupp tegutseb eskalaatorite ja liftide valdkonnas siseriiklike tütarettevõtjate vahendusel. Tütarettevõtjad on muu hulgas Belgias TKLA, Saksamaal TKA ja TKF, Luksemburgis TKAL ja Madalmaades TKL (vaidlustatud otsuse põhjendused 33–37). Erinevalt TKL-st, kes ei ole TKE tütarettevõtja, on muud eespool mainitud tütarettevõtjad TKE ja TKAG 100% otsesed või kaudsed tütarettevõtjad.

Haldusmenetlus

1. Komisjoni uurimine

- 5 2003. aasta suvel edastati komisjonile teavet selle kohta, et nelja Euroopa peamise lif- tide ja eskalaatorite tootjate vahel, kes tegelevad liidus kaubandustegevusega, st Kone, Otis, Schindler ja ThyssenKrupp, võib olla kartell (vaidlustatud otsuse põhjendused 3 ja 91).

Belgia

- 6 Komisjon viis alates 28. jaanuarist 2004 ja 2004. aasta märtsis nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 esimene määrus [EÜ] artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) artikli 14 lõigete 2 ja 3 alusel läbi uurimise muu hulgas Kone, Otise, Schindleri ja ThyssenKruppi tütarette- võtjate ruumides Belgias (vaidlustatud otsuse põhjendused 92, 93, 95 ja 97).
- 7 Kone, Otis, ThyssenKrupp ja Schindler esitasid üksteise järel taotlusi komisjoni tea- tise alusel, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (EÜT 2002, C 45, lk 3; ELT eriväljaanne 08/02, lk 155) (edaspidi „2002. aasta koostöö- teatis“). Asjaomased ettevõtjad täiendasid neid taotlusi (vaidlustatud otsuse põhjen- dused 94, 96, 98 ja 103).

- 8 Konele anti 29. juunil 2004 selle teatise lõike 8 punkti b alusel tingimuslik kaitse (vaidlustatud otsuse põhjendus 99).
- 9 Ajavahemikus 2004. aasta septembrist detsembrini saatis komisjon nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [EÜ] artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003 L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 18 alusel Belgias rikkumises osalenud ettevõtjatele, mitmele selle liikmesriigi kliendile ja Belgia ühendusele Agoria ka teabenõuded (vaidlustatud otsuse põhjendused 101 ja 102).

Saksamaa

- 10 Komisjon viis alates 28. jaanuarist 2004 ja 2004. aasta märtsis määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel läbi uurimise muu hulgas Otise ja ThyssenKruppi tütarettvõtjate ruumides Saksamaal (vaidlustatud otsuse põhjendused 104 ja 106).
- 11 Kone täiendas 12. ja 18. veebruaril 2004 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud 2. veebruari 2004. aasta taotlust, mis puudutas Belgiat, Saksamaad puudutava teabega. Ka Otis täiendas ajavahemikus 2004. aasta märtsist kuni 2005. aasta veebruarini oma taotlust, mis puudutas Belgiat, Saksamaad puudutava teabega. Schindler esitas 25. novembril 2004 nimetatud teatise alusel taotluse, mis sisaldas Saksamaad puudutavat teavet, ning täiendas seda ajavahemikus 2004. aasta detsembrist kuni 2005. aasta veebruarini. Viimaseks, ThyssenKrupp edastas 2005. aasta detsembris komisjonile samuti selle teatise alusel Saksamaad puudutava taotluse (vaidlustatud otsuse põhjendused 105, 107, 112 ja 114).

- 12 Ajavahemikus 2004. aasta septembrist novembrini saatis komisjon määruse nr 1/2003 artikli 18 alusel Saksamaal rikkumises osalenud ettevõtjatele, mitmele selle liikmesriigi kliendile ja ühendustele VDMA, VFA ja VMA ka teabenõuded (vaidlustatud otsuse põhjendused 110, 111 ja 113).

Luksemburg

- 13 Kone täiendas 5. veebruaril 2004 oma 2. veebruari 2004. aasta taotlust, mis puudutas Belgiat, Luksemburgi puudutava teabega. Otis ja ThyssenKrupp esitasid 2002. aasta koostööteatise alusel suuliselt Luksemburgi puudutava taotluse. Schindler esitas sama teatise alusel Luksemburgi puudutava taotluse (vaidlustatud otsuse põhjendused 115, 118, 119 ja 124).
- 14 Komisjon viis alates 9. märtsist 2004 määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel läbi uuri-mise muu hulgas Schindleri ja ThyssenKruppi tütaretevõtjate ruumides Luksembur-gis (vaidlustatud otsuse põhjendus 116).
- 15 Konele anti 29. juunil 2004 2002. aasta koostööteatise lõike 8 punkti b alusel tin-gimuslik kaitse tema taotluse Luksemburgi puudutavas osas (vaidlustatud otsuse põhjendus 120).
- 16 2004. aasta septembris ja oktoobris saatis komisjon määruse nr 1/2003 artikli 18 alusel Luksemburgis rikkumises osalenud ettevõtjatele, mitmele selle liikmesriigi kliendile ja Fédération luxembourgeoise des ascensoristes'ile (Luksemburgi liftimehhaanikute liit) teabenõuded (vaidlustatud otsuse põhjendused 122 ja 123).

Madalmaad

- 17 Otis esitas 2004. aasta märtsis 2002. aasta koostööteatise alusel Madalmaasid puudutava taotluse, mida hiljem täiendati. ThyssenKrupp esitas aprillis 2004 selle teatise alusel taotluse, mida samuti hiljem mitmel korral täiendati. Viimaseks, 19. juulil 2004 täiendas Kone oma 2. veebruari 2004. aasta taotlust, mis puudutas Belgiat, Madalmaasid puudutava teabega (vaidlustatud otsuse põhjendused 127, 129 ja 130).
- 18 Otisele anti 27. juulil 2004 nimetatud teatise lõike 8 punkti b alusel tingimuslik kaitse tema taotluse Luksemburgi puudutavas osas (vaidlustatud otsuse põhjendus 131).
- 19 Komisjon viis alates 28. aprillist 2004 määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel läbi uurimise muu hulgas Kone, Schindleri, ThyssenKruppi ja MEE tütarettevõtjate ruumides Madalmaades ning ühenduse Boschduin ruumides (vaidlustatud otsuse põhjendus 128).
- 20 2004. aasta septembris saatis komisjon määruse nr 1/2003 artikli 18 alusel Madalmaades rikkumises osalenud ettevõtjatele, mitmele selle liikmesriigi kliendile ja ühendustele VLR ja Boschduin teabenõuded (vaidlustatud otsuse põhjendused 133 ja 134).

2. *Vastuväiteteatis*

- 21 Komisjon võttis 7. oktoobril 2005 vastu vastuväiteteatise, mis oli adresseeritud muu hulgas eespool punktis 2 nimetatud äriühingutele. Kõik vastuväiteteatise adressaadid esitasid vastuseks komisjoni vastuväidetele kirjalikke märkusi (vaidlustatud otsuse põhjendused 135 ja 137).
- 22 Ärakuulamist ei toimunud, kuna ükski vastuväiteteatise adressaat ei esitanud sellekohast taotlust (vaidlustatud otsuse põhjendus 138).

3. *Vaidlustatud otsus*

- 23 Komisjon võttis 21. veebruaril 2007 vastu vaidlustatud otsuse, milles tuvastas, et otsuse adressaatideks olevad äriühingud osalesid neljas liikmesriigis neljas üksikus, keerulises ja jätkuvas EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumises, jagades turge, leppides kokku ja/või nõustudes jaotama omavahel pakkumismenetlusi ja lepinguid liftide ja eskalatorite müügiks, paigaldamiseks, hooldamiseks ja moderniseerimiseks (vaidlustatud otsuse põhjendus 2).
- 24 Vaidlustatud otsuse adressaatide osas leidis komisjon, et lisaks asjaomaste ettevõtjate Belgias, Saksamaal, Luksemburgis ja Madalmaades asuvatele tütarettevõtjatele tuleb nende tütarettevõtjate emaettevõtjaid pidada solidaarselt vastutavaks EÜ artikli 81 rikkumiste eest, mille on toime pannud nende vastavad tütarettevõtjad, kuna nad võisid rikkumisperioodil nende äripoliitikale otsustavat mõju avaldada, ning võis

eeldada, et nad kasutasid seda õigust (vaidlustatud otsuse põhjendused 608, 615, 622, 627 ja 634–641). MEE emasettevõtjaid ei peetud tütarettevõtja tegevuse eest solidaarselt vastutavaks, kuna ei olnud võimalik tõendada, et nad avaldasid tema tegevusele otsustavat mõju (vaidlustatud otsuse põhjendus 643).

- 25 Trahvide arvutamisel kasutas komisjon vaidlustatud otsuses meetodit, mis on sätestatud suunistes määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja [ST] artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „1998. aasta suunised“). Samuti uuris komisjon seda, kas ja mil määral vastavad asjaomased ettevõtjad 2002. aasta koostööteatises kehtestatud nõuetele.
- 26 Komisjon kvalifitseeris rikkumised „väga raskeks“, arvestades nende laadi ja seda, et iga rikkumine hõlmas ühe liikmesriigi (Belgia, Saksamaa, Luksemburg või Madalmaad) kogu territooriumi, isegi kui nende tegelikku mõju ei olnud võimalik mõõta (vaidlustatud otsuse põhjendus 671).
- 27 Selleks et võtta arvesse asjaomaste ettevõtjate tegelikku majanduslikku suutlikkust märkimisväärselt konkurentsi kahjustada, liigitas komisjon need ettevõtjad iga riigi puhul mitmesse kategooriasse lifti- ja/või eskalaatoriturul saadud käibe alusel, sealhulgas vajaduse korral hooldus- ja moderniseerimisteenustest saadud käive (vaidlustatud otsuse põhjendused 672 ja 673).
- 28 Belgia kartelli puhul liigitati Kone ja Schindler esimesse kategooriasse ning nende rikkumise raskuse alusel kindlaks määratud trahvi lähtesummaks kehtestati 40 000 000 eurot. Otis liigitati teise kategooriasse ning tema trahvi lähtesummaks kehtestati 27 000 000 eurot. ThyssenKrupp liigitati kolmandasse kategooriasse ning

tema trahvi lähtesummaks kehtestati 16500000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 674 ja 675). Otisele määratavale trahvi lähtesummale kohaldati korrutustegurit 1,7, ThyssenKruppi trahvi lähtesummale korrutustegurit 2, et võtta arvesse nende suurust ja koguvahendeid, mistõttu nende trahvide lähtesummasid suurendati vastavalt 45900000 eurole ja 33000000 eurole (vaidlustatud otsuse põhjendused 690 ja 691). Kuna rikkumine kestis seitse aastat ja kaheksa kuud (9. maist 1996 kuni 29. jaanuarini 2004), siis suurendas komisjon asjaomaste ettevõtjate trahvi lähtesummat 75% võrra. Konele määrati trahvi põhisummaks niisiis 70000000 eurot, Otisele 80325000 eurot, Schindlerile 70000000 eurot ja ThyssenKruppile 57750000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 692 ja 696). Komisjon asus seisukohale, et ThyssenKruppi tuleb pidada korduvaks rikkujaks, ning suurendas tema trahvi selle raskendava asjaolu alusel 50% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 697, 698 ja 708–710). Asjaomaste ettevõtjate osas ei leitud ühtegi kergendavat asjaolu (vaidlustatud otsuse põhjendused 733, 734, 749, 750 ja 753–755). Konele anti 2002. aasta koostööteatise alusel täielik kaitse trahvide eest. Otise trahvi vähendati esiteks 40% nimetatud teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu esimeses taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. ThyssenKruppi trahvi vähendati esiteks 20% selle teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu teises taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. Schindleri trahvi vähendati 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 760–777).

²⁹ Saksamaa kartelli puhul liigitati Kone, Otis ja ThyssenKrupp esimesse kategooriasse ning nende trahvi lähtesummaks kehtestati 70000000 eurot. Schindler liigitati teise kategooriasse ning tema trahvi lähtesummaks kehtestati 17000000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 676–679). Otisele määratavale trahvi lähtesummale kohaldati korrutustegurit 1,7 ning ThyssenKruppi trahvi lähtesummale korrutustegurit 2, et võtta arvesse nende suurust ja nende koguvahendeid, mistõttu nende trahvide lähtesummasid suurendati vastavalt 119000000 eurole ja 140000000 eurole (vaidlustatud

otsuse põhjendused 690 ja 691). Kuna Kone, Otise ja ThyssenKruppi toime pandud rikkumine kestis kaheksa aastat ja neli kuud (1. augustist 1995 kuni 5. detsembrini 2003), siis suurendas komisjon nende ettevõtjate trahvi lähtesummat 80% võrra. Kuna Schindleri toime pandud rikkumine kestis viis aastat ja neli kuud (1. augustist 1995 kuni 6. detsembrini 2000), siis suurendas komisjon selle ettevõtja trahvi lähtesummat 50% võrra. Konele määrati trahvi põhisummaks niisiis 126 000 000 eurot, Otisele 214 200 000 eurot, Schindlerile 25 500 000 eurot ja ThyssenKruppile 252 000 000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 693 ja 696). Komisjon asus seisukohale, et ThyssenKruppi tuleb pidada korduvaks rikkujaks, ning suurendas tema trahvi selle raskendava asjaolu alusel 50% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 697–707). Asjaomaste ettevõtjate osas ei leitud ühtegi kergendavat asjaolu (vaidlustatud otsuse põhjendused 727–729, 735, 736, 742–744, 749, 750 ja 753–755). Kone trahvisummat vähendati esiteks 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimese lõigu esimeses taandes ette nähtud maksimaalse 50% võrra ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. Otise trahvi vähendati esiteks 25% võrra nimetatud teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu teises taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. Schindleri trahvi vähendati esiteks 15% võrra selle teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu kolmandas taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. ThyssenKruppi trahvi vähendati 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 778–813).

30 Luksemburgi kartelli puhul liigitati Otis ja Schindler esimesse kategooriasse ning nende trahvi lähtesummaks kehtestati 10 000 000 eurot. Kone ja ThyssenKrupp liigitati teise kategooriasse ning nende trahvi lähtesummaks kehtestati 2 500 000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 680–683). Otisele määratava trahvi lähtesummale

kohaldati korrutustegurit 1,7 ning ThyssenKruppi trahvi lähtesummale korrutustegurit 2, et võtta arvesse nende suurust ja nende koguvahendeid, mistõttu nende trahvide lähtesummasid suurendati vastavalt 17 000 000 eurole ja 5 000 000 eurole (vaidlustatud otsuse põhjendused 690 ja 691). Kuna rikkumine kestis kaheksa aastat ja kolm kuud (7. detsembrist 1995 kuni 9. märtsini 2004), siis suurendas komisjon asjaomaste ettevõtjate trahvi lähtesummat 80% võrra. Konele määrati trahvi põhisummaks niisii 4 500 000 eurot, Otisele 30 600 000 eurot, Schindlerile 18 000 000 eurot ja ThyssenKruppile 9 000 000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 694 ja 696). Komisjon asus seisukohale, et ThyssenKruppi tuleb pidada korduvaks rikkujaks, ning suurendas tema trahvi selle raskendava asjaolu alusel 50% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 697, 698 ja 711–714). Asjaomaste ettevõtjate osas ei leitud ühtegi kergendavat asjaolu (vaidlustatud otsuse põhjendused 730, 749, 750 ja 753–755). Konele anti 2002. aasta koostööteatise alusel täielik kaitse trahvide eest. Otise trahvi vähendati esiteks 40% nimetatud teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu esimeses taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. Schindleri ja ThyssenKruppi trahvi vähendati vaid 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 814–835).

³¹ Madalmaade kartelli puhul liigitati Kone esimesse kategooriasse ning tema trahvi lähtesummaks kehtestati 55 000 000 eurot. Otis liigitati teise kategooriasse ning tema trahvi lähtesummaks kehtestati 41 000 000 eurot. Schindler liigitati kolmandasse kategooriasse ning tema trahvi lähtesummaks kehtestati 24 500 000 eurot. ThyssenKrupp ja MEE liigitati neljandasse kategooriasse ning nende trahvi lähtesummaks kehtestati 8 500 000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 684 ja 685). Otisele määratava trahvi lähtesummale kohaldati korrutustegurit 1,7 ning ThyssenKruppi trahvi lähtesummale korrutustegurit 2, et võtta arvesse nende suurust ja nende koguvahendeid, mistõttu nende trahvide lähtesummasid suurendati vastavalt 69 700 000 eurole ja 17 000 000 eurole (vaidlustatud otsuse põhjendused 690 ja 691). Kuna Otise ja ThyssenKruppi toime pandud rikkumine kestis viis aastat ja kümme kuud (15. aprillist 1998 kuni

5. märtsini 2004), siis suurendas komisjon nende ettevõtjate trahvi lähtesummat 55% võrra. Kuna Kone ja Schindleri toime pandud rikkumine kestis neli aastat ja üheksa kuud (1. juunist 1999 kuni 5. märtsini 2004), siis suurendas komisjon nende ettevõtjate trahvi lähtesummat 45% võrra. Kuna MEE toime pandud rikkumine kestis neli aastat ja ühe kuu (11. jaanuarist 2000 kuni 5. märtsini 2004), siis suurendas komisjon selle ettevõtja trahvi lähtesummat 40% võrra. Konele määrati niisiis trahvi põhi summaks 79 750 000 eurot, Otisele 108 035 000 eurot, Schindlerile 35 525 000 eurot, ThyssenKruppile 26 350 000 eurot ja MEE-le 11 900 000 eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 695 ja 696). Komisjon asus seisukohale, et ThyssenKruppi tuleb pidada korduvaks rikkujaks, ning suurendas tema trahvi selle raskendava asjaolu alusel 50% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 697, 698 ja 715–720). Asjaomaste ettevõtjate osas ei leitud ühtegi kergendavat asjaolu (vaidlustatud otsuse põhjendused 724–726, 731, 732, 737, 739–741, 745–748 ja 751–755). Otisele anti 2002. aasta koostööteatise alusel täielik kaitse trahvide eest. ThyssenKruppi trahvi vähendati esiteks 40% nimetatud teatise lõike 23 punkti b esimese lõigu esimeses taandes ette nähtud vahemikus ja teiseks 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest. Schindleri ja MEE trahvi vähendati 1% võrra faktide vaidlustamata jätmise eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 836–855).

32 Vaidlustatud otsuse resolutsioon on sõnastatud järgmiselt:

„Artikkel 1

1. Mis puudutab Belgiat, siis on järgmised ettevõtjad rikkunud [EÜ] artiklit 81, kooskõlastades oma tegevust nimetatud ajavahemikel regulaarselt ja kollektiivselt riiklikul

tasandil lifte ja eskalaatoreid puudutavate kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse raames, et jagada turud, jaotada omavahel riigi- ja erahanked ning muud lepingud vastavalt eelnevalt kokku lepitud müüki ja paigaldamist puudutavatele turuosadele ning et hoiduda üksteisega konkureerimast hooldus- ja moderniseerimislepingute osas:

- Kone: [KC] ja [Kone Belgia]: 9. mai 1996 – 29. jaanuar 2004;
- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Belgia]: 9. mai 1996 – 29. jaanuar 2004;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Belgia]: 9. mai 1996 – 29. jaanuar 2004; ja
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] ja [TKLA]: 9. mai 1996 – 29. jaanuar 2004.

2. Mis puudutab Saksamaad, siis on järgmised ettevõtjad rikkunud [EÜ] artiklit 81, kooskõlastades oma tegevust nimetatud ajavahemikel regulaarselt ja kollektiivselt riiklikul tasandil lifte ja eskalaatoreid puudutavate kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse raames, et jagada turud, jaotada omavahel riigi- ja erahanked ning muud lepingud vastavalt eelnevalt kokku lepitud müüki ja paigaldamist puudutavatele turuosadele:

- Kone: [KC] ja [Kone Saksamaa]: 1. august 1995 – 5. detsember 2003;

- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Saksamaa]: 1. august 1995 – 5. detsember 2003;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Saksamaa]: 1. august 1995 – 6. detsember 2000; ja
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] ja [TKF]: 1. august 1995 – 5. detsember 2003.

3. Mis puudutab Luksemburgi, siis on järgmised ettevõtjad rikkunud [EÜ] artiklit 81, kooskõlastades oma tegevust nimetatud ajavahemikel regulaarselt ja kollektiivselt riiklikul tasandil lifte ja eskalaatoreid puudutavate kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse raames, et jagada turud, jaotada omavahel riigi- ja erahanked ning muud lepingud vastavalt eelnevalt kokku lepitud müüki ja paigaldamist puudutavatele tuuosadele ning et hoiduda üksteisega konkureerimast hooldus- ja moderniseerimis-lepingute osas:

- Kone: [KC] ja [Kone Luksemburg]: 7. detsember 1995 – 29. jaanuar 2004;
- Otis: [UTC], [OEC], [Otis Belgia], [GTO] ja [GT] : 7. detsember 1995 – 9. märts 2004;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Luksemburg]: 7. detsember 1995 – 9. märts 2004; ja
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] ja [TKAL]: 7. detsember 1995 – 9. märts 2004.

4. Mis puudutab Madalmaasid, siis on järgmised ettevõtjad rikkunud [EÜ] artiklit 81, kooskõlastades oma tegevust nimetatud ajavahemikel regulaarselt ja kollektiivselt riiklikul tasandil lifte ja eskalaatoreid puudutavate kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse raames, et jagada turud, jaotada omavahel riigi- ja erahanked ning muud lepingud vastavalt eelnevalt kokku lepitud müüki ja paigaldamist puudutavatele turuosadele ning et hoiduda üksteisega konkureerimast hooldus- ja moderniseerimislepingute osas:

- Kone: [KC] ja [Kone Madalmaad]: 1. juuni 1999 – 5. märts 2004;
- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Madalmaad]: 15. aprill 1998 – 5. märts 2004;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Madalmaad]: 1. juuni 1999 – 5. märts 2004;
- ThyssenKrupp: [TKAG] ja [TKL]: 15. märts 1998 – 5. märts 2004; ja
- [MEE]: 11. jaanuar 2000 – 5. märts 2004.

Artikkel 2

1. Artikli 1 lõikes 1 nimetatud Belgias toimunud rikkumiste eest määratakse järgmised trahvid:

- Kone: [KC] ja [Kone Belgia] solidaarselt: 0 eurot;

- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Belgia] solidaarselt: 47 713 050 eurot;

- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Belgia] solidaarselt: 69 300 000 eurot; ja

- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] ja [TKLA] solidaarselt: 68 607 000 eurot.

2. Artikli 1 lõikes 2 nimetatud Saksamaal toimunud rikkumiste eest määratakse järgmised trahvid:

- Kone: [KC] ja [Kone Saksamaa] solidaarselt: 62 370 000 eurot;

- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Saksamaa] solidaarselt: 159 043 500 eurot;

- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Saksamaa] solidaarselt: 21 458 250 eurot; ja

- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] ja [TKF] solidaarselt: 374 220 000 eurot.

3. Artikli 1 lõikes 3 nimetatud Luksemburgis toimunud rikkumiste eest määratakse järgmised trahvid:

- Kone: [KC] ja [Kone Luksemburg] solidaarselt: 0 eurot;
- Otis: [UTC], [OEC], [Otis Belgia], [GTO] ja [GT] solidaarselt: 18 176 400 eurot;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Luksemburg] solidaarselt: 17 820 000 eurot; ja
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] ja [TKAL] solidaarselt: 13 365 000 eurot.

4. Artikli 1 lõikes 4 nimetatud Madalmaades toimunud rikkumiste eest määratakse järgmised trahvid:

- Kone: [KC] ja [Kone Madalmaad] solidaarselt: 79 750 000 eurot;
- Otis: [UTC], [OEC] ja [Otis Madalmaad] solidaarselt: 0 eurot;
- Schindler: Schindler Holding [...] ja [Schindler Madalmaad] solidaarselt: 35 169 750 eurot;

- ThyssenKrupp: [TKAG] ja [TKL] solidaarselt: 23 477 850 eurot; ja

- [MEE]: 1 841 400 eurot.

[...]”

Menetlus ja poolte nõuded

- ³³ Hagejad esitasid hagiavaldused, mis saabusid Üldkohtu kantseleisse 7. mail 2007 (kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07) ja 8. mail 2007 (kohtuasjas T-154/07).
- ³⁴ Üldkohus (kaheksas koda) otsustas ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal avada käesolevates kohtuasjades suulise menetluse, esitas Üldkohtu kodukorra artiklis 64 ette nähtud menetlust korraldavate meetmete raames pooltele kirjalikud küsimused ning palus neil esitada dokumente. Pooled täitsid need nõuded ettenähtud tähtaja jooksul.
- ³⁵ Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 poolte kohtukõned ja vastused Üldkohtu suulistele küsimustele kuulati ära 3., 7. ja 10. septembri 2009. aasta kohtuistungitel. Kohtuasjades T-144/07 ja T-148/07 suuline menetlus seejärel lõpetati.

- 36 Kohtuistungitel esitatud Üldkohtu nõudel esitasid kohtuasjade T-147/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad teatavad dokumendid.
- 37 Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad esitasid 14. ja 15. septembri 2009. aasta kirjades kohtukantseleile „paranduse” seoses oma väitega, mis puudutas korduva rikkumise väära tuvastamist.
- 38 20. oktoobri 2009. aasta määrusega uuendati suuline menetlus kohtuasjades T-144/07 ja T-148/07.
- 39 Hagejate „parandused” lisati eespool punktis 37 nimetatud kohtuasjades toimikusse. Komisjon esitas nende paranduste kohta oma märkused ning esitas nende kohta eeskätt vastuvõetamatuse vastuväite. Hagejad esitasid sellega seoses oma märkused ning suuline menetlus nendes kohtuasjades seejärel lõpetati.
- 40 Kuulanud ära poolte seisukohad selles küsimuses, otsustas Üldkohus kodukorra artikli 50 alusel käesolevad kohtuasjad otsuse tegemiseks liita.
- 41 Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad paluvad Üldkohtul:

– tühistada vaidlustatud otsus neid puudutavas osas;

- teise võimalusena vähendada määratud trahvisummat;

- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

42 Komisjon palub Üldkohtul kõigis kohtuasjades:

- jätta hagi rahuldamata;

- mõista kohtukulud välja hagejatelt.

Sisulised küsimused

1. Sissejuhtavad märkused

43 Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate esitatud hagidel on kaks eset, st esimese võimalusena nõue tühistada vaidlustatud otsus ja teise võimalusena nõue tühistada või vähendada hagejatele määratud trahvi.

44 Oma hagide põhjendamiseks esitasid hagejad kümme väidet. Kaks esimest väidet, mis tuginevad vastavalt sellele, et komisjonil puudus pädevus ja et solidaarvastutus rikkumise eest tuvastati ebaõiglaselt, kuuluvad vaidlustatud otsuse tühistamise nõuete alla.

45 Hagejate ülejäänud kaheksa väidet puudutavad trahvisummade kindlaksmääramist ning kuuluvad seega trahvide tühistamise või vähendamise nõuete alla. Esimene kohtuasjade T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate esitatud väide puudutab *non bis in idem* põhimõtte rikkumist. Teine kohtuasjade T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate väide tugineb sellele, et trahvide lähtesumma kindlaksmääramisel rikkumiste raskuse alusel on rikutud 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning kaitseõigusi. Kolmas väide, mille esitasid kõik hagejad, käsitleb 1998. aasta suuniste, proportsionaalsuse põhimõtte, EÜ artikli 253 ja võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist kontsernile kohaldatud korrutusteguri kohaldamisel, et võtta trahvide lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse hoiatuseesmärki. Neljanda väite kohaselt, mille esitasid kõik hagejad, on korduvrikkumise eest trahvide põhisumma suurendamisel 50% võrra rikutud 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet ja kaitseõigusi. Viies väide, mille esitasid kõik hagejad, tugineb sellele, et nende koostöö hindamisel rikuti 2002. aasta koostööteatist ning õiguspärase ootuse kaitse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid. Kuues väide, mille esitasid kõik hagejad, puudutab õiguspärase ootuse kaitse, võrdse kohtlemise, proportsionaalsuse ja hea halduse põhimõtete rikkumist väljaspool 2002. aasta koostööteatise raames tehtud koostöö eest trahvide vähendamise suuruse kindlaksmääramisel. Seitsmenda väite kohaselt, mille esitasid kõik hagejad, on rikutud määruse nr 1/2003 artikli 23 lõiget 2. Viimaseks, kohtuasjade T-144/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate kaheksanda väite kohaselt on lõplike trahvisummade arvutamisel rikutud proportsionaalsuse põhimõtet.

2. *Vaidlustatud otsuse tühistamise nõuded*

Väide, et komisjonil puudus pädevus

- ⁴⁶ Seoses käesoleva väitega analüüsitakse selle mõlemat osa. Esimese osa kohaselt on rikutud EÜ artikli 81 lõiget 1, kuna asjassepuutuvad kartellid ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Teise võimalusena esitatud teine osa käsitleb määruse nr 1/2003, komisjoni teatise koostöö kohta konkurentsiasutuste võrgustikus (ELT 2004, C 101, lk 43) (edaspidi „teatis koostöö kohta võrgustikus”) ning võrdse kohtlemise ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtete rikkumist, kuna komisjon oleks pidanud rikkumiste menetlemise jätma asjaomaste siseriiklike asutuste hooleks.

Esimene osa, mille kohaselt on rikutud EÜ artikli 81 lõiget 1, kuna asjassepuutuvad kartellid ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust

- ⁴⁷ Vaidlustatud otsuse põhjenduses 602 kinnitab komisjon, et „projektide jaotamise süsteemi kohaldamine ja elluviimine nelja peamise liftide ja eskalaatorite tootjate poolt (mis hõlmab Madalmaade puhul ka [MEE-d]) igas asjaomas liikmesriigis võis nende edasisuunamispoliitikat arvestades muuta kaubavoogude suunda, mis oleks olnud siis, kui neid ei oleks olnud”. Ta tugineb sellega seoses järgmistele asjaoludele.

- 48 Esiteks tõdeb komisjon, et „teatavad piiriülesed liftide ja eskalaatorite müüki ja paigaldust ning hooldus- ja moderniseerimisteenuste pakkumist puudutavad tehingud leidsid aset liidus” (vaidlustatud otsuse põhjendus 86; vt ka põhjendus 596).
- 49 Komisjoni sõnul sisaldab tema toimik „mitut näidet piiriülese kaubanduse kohta, millega on seotud põhiliselt väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, kuid ka vähemalt üks suur ettevõtja, [MEE, kes] varustab oma Madalmaade tütaretevõtja kaudu ka Belgia turgu” (vaidlustatud otsuse põhjendus 87). Lisaks nendib komisjon, et „neli peamist tootjat vastavad ka aeg-ajalt piiriülesetele hangetele liidus” ning toob selle väite toetuseks mõned näited (vaidlustatud otsuse põhjendus 88; vt ka põhjendus 78). Komisjoni sõnul „kalduvad kliendid järjest enam hankima väljaspool riigipiire” (vaidlustatud otsuse põhjendus 596).
- 50 Lisaks on komisjoni sõnul „suundumus, et suured (rahvusvahelised) ettevõtjad ja mitmes liikmesriigis tegutsevad ettevõtjate kontsernid, nt rahvusvahelised hotellikeetid, eelistavad sõlmida mitut liikmesriiki hõlmavaid lepinguid” (vaidlustatud otsuse põhjendus 89).
- 51 Teiseks, komisjon viitab edasisuunamispoliitikale, mida neli suurimat liftide ja eskalaatorite tootjat Euroopas rakendavad. Komisjoni arvates oleks „[p]iiriüleste tehingute arv suurem, kui [need] [...] tootjad ei rakendaks tahtlikku poliitikat, mille eesmärk on tagasi lükata peaaegu kõik piiriülesed hinnanõudmised ning suunata kliendid asjaomase siseriikliku tütaretevõtja poole” (vaidlustatud otsuse põhjendus 90; vt ka põhjendus 596).

- 52 Kolmandaks, õigusliku hinnangu raames rõhutab komisjon, et „asjaolu, et horisontaalne kartell hõlmab vaid ühte liikmesriiki, ei tähenda, et õigusvastased kokkulepped ei saa mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust” (vaidlustatud otsuse põhjendus 595). Ta märgib lisaks, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale „hinnatakse [m]õju, mida kokkulepe võib avaldada liikmesriikidevahelisele kaubandusele, muu hulgas asjaomaste toodete turu poolte seisundit ja suurust arvestades [Euroopa Kohtu 28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-306/96: Javico, EKL 1998, lk I-1983, punkt 17]” (vaidlustatud otsuse põhjendus 600). Ta kinnitab samuti, et „[arvestades] selle käibe osa suurust, mida neli peamist liftide ja eskalaatorite tootjat saavad liftide ja eskalaatorite müügi, paigaldamise, hoolduse ja moderniseerimise valdkonnas, ning kuna nad kehtestasid ja rakendasid koos edasisuunamispoliitikaga projektide jaotamise süsteemi, mis hõlmas vastavalt kogu Belgia, Luksemburgi, Saksamaa ja Madalmaade territooriumi, on alust eeldada, et kahjustati välismaiste ettevõtjate suutlikkust müüa asjassepuutuvates riikides tooteid ja teenuseid, kuna nad oleksid nendes riikides pidanud tegutsema tootjate rühma vastu, kes moodustasid koos suurema osa pakkumisest turul” (vaidlustatud otsuse põhjendus 600).
- 53 Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad väidavad sisuliselt, et rikkumised ei mõjutanud märkimisväärselt liikmesriikidevahelist kaubandust, mistõttu ei ole nende puhul tegemist EÜ artikli 81 rikkumisega.
- 54 Nagu nähtub juba EÜ artiklite 81 ja 82 sõnastusest, peavad selleks, et liidu konkurentsieeskirju saaks kohaldada keelatud kokkuleppe või turgu valitseva seisundi kuritarvitamise suhtes, need mõjutama liikmesriikidevahelist kaubandust (Euroopa Kohtu 13. juuli 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-295/04-C-298/04: Manfredi jt, EKL 2006, lk I-6619, punkt 40).

- 55 Liikmesriikidevahelise kaubanduse mõjutamise tingimuse tõlgendamisel ja kohaldamisel tuleb esiteks lähtuda selle tingimuse eesmärgist – määrata konkurentsionormide seisukohast kindlaks liidu õiguse kohaldumisala võrreldes liikmesriikide asjakohaste normidega. Seetõttu kohaldatakse liidu õigust igale kartellikokkuleppele ja tegevusele, mis võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust viisil, mis võib takistada liikmesriikidevahelise ühisturu loomise eesmärgi saavutamist, nimelt eraldades sise-riiklikke turge või muutes ühisturul konkurentsi struktuuri (eespool punktis 54 viidatud Euroopa Kohtu otsus Manfredi jt, punkt 41; 23. novembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-238/05: Asnef-Equifax ja Administración del Estado, EKL 2006, lk I-11125, punkt 33, ja 25. jaanuari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-407/04 P: Dalmine vs. komisjon, EKL 2007, lk I-829, punkt 89).
- 56 Liikmesriikidevahelise kaubanduse mõjutamiseks peab otsusest, kokkuleppest või tegevusest kõigi faktiliste või õiguslike asjaolude põhjal olema piisavalt suure tõenäosusega võimalik järeldada, et see otsus, kokkulepe või tegevus mõjutab või võib mõjutada otseselt või kaudselt liikmesriikidevahelist kaubandust ja seda viisil, mis annab alust arvata, et see võib takistada liikmesriikidevahelise ühisturu loomist. Lisaks ei tohi see mõju olla väike (eespool punktis 52 viidatud kohtuotsus Javico, punkt 16; 21. jaanuari 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-215/96 ja C-216/96: Bagnasco jt, EKL 1999, lk I-135, punkt 47, ning eespool punktis 54 viidatud kohtuotsus Manfredi jt, punkt 42; eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus Asnef-Equifax ja Administración del Estado, punkt 34, ning eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus Dalmine vs. komisjon, punkt 90).
- 57 Niisiis tuleneb ühendusesisese kaubavahetuse mõjutamine üldjuhul mitme sellise teguri koosmõjust, mis eraldi võetuna ei ole tingimata määrava tähtsusega (eespool punktis 56 viidatud kohtuotsus Bagnasco jt, punkt 47; eespool punktis 54 viidatud kohtuotsus Manfredi jt, punkt 43, ning eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus Asnef-Equifax ja Administración del Estado, punkt 35).

- 58 Hagejate arvates ei mõjuta vaidlustatud otsuse artiklis 1 nimetatud rikkumised liikmesriikidevahelist kaubandust, kuna tegevus liftide ja eskalaatorite valdkonnas on korraldatud siseriiklikul või isegi kohalikul tasandil, arvestades eeskätt seda, et liftide ja eskalaatorite paigaldamine ja hooldamine on kogenud spetsialistide teostatavad tööd, mida saab majandusliku tõhususega seotud põhjustel teha vaid kohalikul tasandil, ja vajadust säilitada kiired reageerimistähtajad ning siseriiklike õigusaktide olemasolu. Piiriülesed tehingud on pealegi haruldased. Komisjon leiab ise, et kartellid olid siseriiklikud.
- 59 Tuleb tõdeda, et hagejad ei vaidle vastu sellele, et vaidlustatud otsuse artiklis 1 tuvastatud neli kartelli hõlmasid kogu Belgia, Saksamaa, Luksemburgi ja Madalmaade territooriumi (vaidlustatud otsuse põhjendused 595 ja 600).
- 60 Ent väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et liikmesriigi kogu territooriumi hõlmav keelatud kokkulepe on oma olemuselt siseriiklike turgude eraldatusele kaasaaitav, takistades seeläbi asutamislepingu eesmärgiks olevat turgude omavahelist põimumist (Euroopa Kohtu 17. oktoobri 1972. aasta otsus kohtuasjas 8/72: *Vereeniging van Cementhandelaren vs. komisjon*, EKL 1972, lk 977, punkt 29; 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-309/99: *Wouters jt*, EKL 2002, lk I-1577, punkt 95; eespool punktis 54 viidatud kohtuotsus *Manfredi jt*, punkt 45, ning eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus *Asnef-Equifax ja Administración del Estado*, punkt 37; Üldkohtu 22. oktoobri 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-213/95 ja T-18/96: *SCK ja FNK vs. komisjon*, EKL 1997, lk II-1739, punkt 179, ning 14. detsembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-259/02–T-264/02 ja T-271/02: *Raiffeisen Zentralbank Österreich jt vs. komisjon*, EKL 2006, lk II-5169, punkt 180).
- 61 Sellest kohtupraktikast tuleneb, et on olemas vähemalt tugev eeldus, et konkurentsi piirav tegevus, mida kohaldatakse kogu liikmesriigi territooriumil, võib soodustada turgude eraldamist ja mõjutada ühendusesisest kaubandust. Selle eelduse võib

välistada üksnes juhul, kui kokkuleppe tunnusjoonte ja majandusliku konteksti analüüs tõendab vastupidist (eespool punktis 60 viidatud kohtuotsus Raiffeisen Zentralbank Österreich jt vs. komisjon, punkt 181).

- 62 Kõigepealt, vastupidi sellele, mida väidavad kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad, ei tuginenud komisjon ainult sellele kohtupraktikale, et vaidlustatud otsuses järeldada, et kartellid võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses. Nimelt nähtub eespool punktidest 47–52, et komisjon tugines nimetatud otsuses ka teatavatele piiriülestele tehingutele, mis puudutasid liftide ja eskalaatorite müüki ja paigaldust, ning sellele, et osutati hooldus- ja moderniseerimise teenuseid, milles osalesid muu hulgas neli peamist vaidlustatud otsuses nimetatud tootjat (vaidlustatud otsuse põhjendused 87, 88 ja 596).
- 63 Edasi tuleb tõdeda, et hagejate argumendid asjaomase turu eripära kohta, mis väidetavalt näitab seda, et turg on siseriiklik või isegi kohalik, ei saa mõjutada vaidlustatud otsuses viidatud dokumentaalsete tõendite tõenduslikku jõudu (vaidlustatud otsuse põhjendused 88 ja 90), mis annavad tunnistust liikmesriikidevahelise kaubanduse olemasolust vaidlustatud otsuses silmas peetud turul. Samamoodi on argumentatsiooniga, mille kohaselt on riigiüleised tehingud erandlikud, mis seab kahtluse alla vaid liikmesriikidevahelise kaubanduse märkimisväärse iseloomu, mitte sellise kaubavahetuse olemasolu enda.
- 64 Viimaseks, nagu nähtub vaidlustatud otsusest, viitab Kone, Otise, Schindleri ja ThyssenKruppi edasisuunamispoliitika „iseenesest sellele, et klientidel on teatav huvi

pöörduda väljaspool riigipiire asuva tarnija poole” (vaidlustatud otsuse põhjendus 596). Lisaks on komisjon muu hulgas märkinud välismaiste ettevõtjate osalemist siseriiklikes hankemenetlustes (vaidlustatud otsuse põhjendus 78) või piiriüleste hankemenetluste olemasolu (vaidlustatud otsuse põhjendus 89). Võib arvata, nagu märgib komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 90, et piiriüleste tehingute arv oleks suurem, kui neli peamist eespool nimetatud tootjat ei kohaldaks tahtlikku poliitikat, mille eesmärk on tagasi lükata peaaegu kõik piiriüleised nõuded ja suunata kliendid asjaomaste siseriiklike tütaretevõtjate poole.

65 Sellega seoses tuleb tagasi lükata hagejate argument, mille kohaselt on edasisuunamispoliitika tingitud asjaomase tegevuse laadist. Nimelt räägib sellele juba vastu teatavate piiriüleste tehingute olemasolu asjaomasel turul.

66 Järelikult tuleb tõdeda, et komisjon võis eelmistes punktides esile toodud tuvastatud asjaolude alusel ning väljakujunenud kohtupraktikat kohaldades (vt eespool punkt 60) asuda õigustatult seisukohale, et vaidlustatud otsuse artiklis 1 nimetatud kartellid võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.

67 Seoses küsimusega, kas seda mõjutamist saab pidada märkimisväärseks, tuleb meenutada, et mõju, mida kokkulepe või kooskõlastatud tegevus võib avaldada liikmesriikidevahelisele kaubandusele, hinnatakse muu hulgas asjaomaste toodete turu poolte seisundit ja suurust arvestades (Euroopa Kohtu 10. juuli 1980. aasta otsus kohtuasjas 99/79: Lancôme ja Cosparfrance Nederland, EKL 1980, lk 2511, punkt 24, ning

eespool punktis 52 viidatud kohtuotsus Javico, punkt 17; Üldkohtu 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-77/92: Parker Pen vs. komisjon, EKL 1994, lk II-549, punkt 40).

- 68 Ent vaidlustatud otsuses nimetatud tootjad „moodustavad koos suurema osa pak-kumisest turul” (vaidlustatud otsuse põhjendus 600), st ligikaudu 81% lifti- ja eska-laatorimüügist Euroopas (2004. aasta arvandmed mahus väljendatuna) (vaidlustatud otsuse põhjendus 83). Need tootjad olid seega suuruselt ja majanduslikult võimsuselt piisavalt tähtsad, et nende vaidlustatud otsuses nimetatud tegevus võiks liikmesriiki-devahelist kaubandust mõjutada oluliselt (vt selle kohta Euroopa Kohtu 1. jaanuari 1978. aasta otsus kohtuasjas 19/77: Miller International Schallplatten vs. komisjon, EKL 1978, lk 131, punkt 10, ning eespool punktis 60 viidatud kohtuotsus SCK ja FNK vs. komisjon, punkt 181).
- 69 Vastupidi hagejate väidetele ei olnud komisjon pealegi kohustatud tõendama, et vaid-lusalustel kokkulepetel oli tegelikkuses oluline mõju liikmesriikidevahelisele kauba-vahetusele või ka seda, et pärast rikkumiste lõppemist riikidevaheline kaubavahetus suurenes. Nimelt nõuab EÜ artikli 81 lõige 1 üksnes, et konkurentsi piiravad kokku-lepped ja kooskõlastatud tegevus võiksid mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust (eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus Asnef-Equifax ja Administración del Esta-do, punkt 43, ning Üldkohtu 13. detsembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-217/03 ja T-245/03: FNCBV jt vs. komisjon, EKL 2006, lk II-4987, punkt 68).
- 70 Kõigest eeltoodust tuleneb, et komisjon võis õigustatult leida, et vaidlustatud otsuse artiklis 1 nimetatud keelatud kokkulepped mõjutasid märkimisväärselt liikmesriiki-devahelist kaubandust EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses.
- 71 Seega tuleb väite esimene osa tagasi lükata.

Teine väide, et rikutud on määrust nr 1/2003, teatist koostöö kohta võrgustikus ning võrdse kohtlemise ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid, kuna komisjon oleks pidanud rikkumiste menetlemise jätma asjaomaste siseriiklike konkurentsiasutuste hooleks

- 72 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 543 põhjendab komisjon oma EÜ artikli 81 kohaldamise pädevust nimetatud otsuses mainitud kartellide suhtes järgmiselt:

„[...] Määrus nr 1/2003 säilitas [EÜ] artikli 81 lõike 1 kohaldamiseks ühenduse paralleelse pädevuse süsteemi. Eelkõige ei muutnud määrus komisjoni pädevust uurida mis tahes eeldatavat rikkumist ja teha [EÜ] artikli 81 alusel otsuseid, sh ka rikkumiste kohta, mille peamised tagajärjed avalduvad ühes liikmesriigis. Teatis [koostöö kohta võrgustikus] määratleb ülesannete jaotamise suunised komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste vahel. Määrus nr 1/2003 ega teatis [koostöö kohta võrgustikus] ei tekita ettevõtjale õigusi ega ootusi seoses tema juhtumi käsitlemisega konkreetse konkurentsiasutuse poolt, samuti ei takista miski komisjonil sekkuda [EÜ] artikli 81 eeldatava rikkumise korral, sh nende juhtumite raames, mis piirduvad ühe liikmesriigi territooriumiga [...]”

- 73 Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad väidavad sisuliselt, et isegi kui EÜ artikkel 81 oleks olnud kohaldatav, puudus komisjonil pädevus menetlust algatada ja trahve määrata. See, et komisjon algatas menetluse, kujutab endast teatise koostöö kohta võrgustikus ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumist. Vastavalt määruse nr 1/2003 artiklitele 5 ja 35 ning teatise koostöö kohta võrgustikus punktidele 8 ja 14, on asjaomased konkurentsiasutused kõige paremas olukorras, et rikkumisi menetleda. Kohtuasjade T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejad kinnitavad ka seda, et teatis koostöö kohta võrgustikus

on konkurentsiasutustele siduv ja see tuleneb õiguspärasuse põhimõttest halduskorralduses, võrdse kohtlemise ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtetest. Viimaseks, kohtuasjade T-147/07 ja T-149/07 hagejad rõhutavad, et rikkumiste menetlemine siseriiklike konkurentsiasutuste poolt oleks toimiku eest vastutavate komisjoni ametnike „puudulikku keeleoskust” arvestades olnud tõhusam.

⁷⁴ Nimetatud hagejate arvates näitab see, et komisjon jättis EÜ artikli 81 paralleelse rikkumise Austria lifti- ja eskalaatoriturul Austria konkurentsiasutuse menetleda, teatises koostöö kohta võrgustikus ette nähtud pädevuse andmise põhimõtete kohaldamise meelevaldsust. Kohtuasjade T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad väidavad selles osas, et neid koheldi vähem soodsalt kui siis, kui oleks pööratud asutuste poole, kes on pädevad vastavalt teatisele koostöö kohta võrgustikus, kuna otsused kaitse andmise kohta oleksid teinud Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade konkurentsiasutused.

⁷⁵ Esiteks tuleb meenutada, et komisjoni ja siseriiklike konkurentsiasutuste vahelise pädevuse jaotuse osas lõpetab määrus nr 1/2003 varasema tsentraliseeritud korra ning näeb subsidiaarsuse põhimõttele vastavalt ette siseriiklike konkurentsiasutuste suurema kaasamise. Sellepärast on liikmesriigid vastavalt määruse nr 1/2003 artiklile 35 kohustatud EÜ artiklite 81 ja 82 kohaldamiseks nimetama pädeva konkurentsiasutuse või konkurentsiasutused ning määruse nr 1/2003 artikkel 5 annab nimetatud asutustele õiguse rakendada liidu konkurentsioigust (vt selle kohta Üldkohtu 8. märtsi

2007. aasta ostus kohtuasjas T-339/04: France Télécom vs. komisjon, EKL 2007, lk II-521, punkt 79).

- 76 Siiski ei võimalda määrusega nr 1/2003 kehtestatud komisjoni ja siseriiklike konkurentsiasutuste vaheline koostöö asuda seisukohale, et komisjon oleks käesolevas asjas pidanud erinevate rikkumiste menetlemise jätmata asjaomaste siseriiklike konkurentsiasutuste hooleks. Vastupidi – määruse nr 1/2003 sätetest nähtub, et komisjon säilitab liidu konkurentsieeskirjade rikkumise uurimisel ja tuvastamisel juhtiva rolli, mida ei mõjuta paralleelne pädevus, mis on siseriiklikel konkurentsiasutustel nimetatud määruse alusel. Tegelikult on komisjonil vastavalt määruse nr 1/2003 artikli 11 lõikele 6 õigus algatada menetlus otsuse vastuvõtmiseks isegi siis, kui siseriiklik konkurentsiasutus on juba alustanud juhtumi käsitlemist, ja seda pärast viimasega konsulteerimist. Lisaks kaotavad siseriiklikud konkurentsiasutused vastavalt nimetatud sättele pädevuse kohaldada liidu konkurentsieeskirju niisugusele juhtumile, kui komisjon menetluse algatab.
- 77 Mis puudutab teatist koostöö kohta võrgustikus, mida hagejate sõnul on käesolevas asjas rikutud, siis tuleb märkida, et teatise punkti 31 kohaselt ei anna teatis rikkumise seotud äriühingutele individuaalset õigust, mille kohaselt tema juhtumit käsitleb üks kindel asutus. Hagejatel ei ole seega alust väita, et selle teatise kohaselt oli neil õigus või õiguspärane ootus, et vaidlustatud otsuses tuvastatud rikkumisi menetlevad siseriiklikud konkurentsiasutused (vt selle kohta eespool punktis 75 viidatud kohtuotsus France Télécom vs. komisjon, punkt 83).
- 78 Seega leidis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 543 õigesti, et „määrus nr 1/2003 ega teatis [koostöö kohta võrgustikus] ei tekita ettevõtjatele õigust ega ootusi, et tema juhtumit käsitleb üks kindel konkurentsiasutus”.

- 79 Isegi kui eeldada, et teatis koostöö kohta võrgustikus võib tekitada õigusi või ettevõtjal õiguspärase ootuse, et tema juhtumit käsitleb üks kindel asutus, ei saa pealegi nõustuda hagejate argumentatsiooniga, mis tugineb nimetatud teatise punktidele 8 ja 14.
- 80 Selles küsimuses tuleb märkida esiteks, et teatise koostöö kohta võrgustikus punkt 8, mis näeb ette tingimused, mille korral võib „ametiasutust [...] käsitleda [juhtumi] käsitlemiseks heal positsioonil olevana”, ei ole siduv. Tegusõna „võima” kasutamine näitab, et tegemist on pelga võimalusega ülesandeid jaotada, mida ei saa käsitleda komisjoni kohustusena juhtumit mitte käsitleda, kui punktis 8 toodud tingimused on täidetud (eespool punktis 75 viidatud kohtuotsus *France Télécom vs. komisjon*, punkt 84).
- 81 Teiseks, isegi kui teatise koostöö kohta võrgustikus punkt 14 võiks tekitada õigusi või õiguspäraseid ootusi, kuna selles kinnitatakse, et komisjon „on” eriti heal positsioonil, kui teatavad selles nimetatud tingimused on täidetud, kinnitab see komisjoni pädevust käesolevat juhtumit käsitleda. Nimelt, vastavalt teatise koostöö kohta võrgustikus punktile 14 tuleb komisjoni pidada eriti heal positsioonil olevana, „kui üks või mitu kokkulepet või tegevust [...] mõjutavad konkurentsi rohkem kui kolmes liikmesriigis”, mis on nii vaidlustatud otsuses tuvastatud rikkumiste puhul.
- 82 Kolmandaks, mis puudutab teatise koostöö kohta võrgustikus punkti 15, mis on hagejate sõnul juhul, kui tegemist ei ole ühe rikkumisega, komisjoni pädevuse ainus alus ja mille tingimused ei ole käesolevas asjas täidetud, siis piisab, kui sarnaselt komisjoniga

märkida, et see säte ei oma käesolevas asjas tähtsust, kuna selles on silmas peetud hüpoteesi, mille puhul on komisjon eriti heal positsioonil, et juhtumit käsitleda.

83 Kuna teatist koostöö kohta võrgustikus ei ole käesolevas ajas rikutud, siis ei ole vaja otsustada väite üle, et rikutud on õiguspärasuse põhimõtet halduskorralduses ja võrdse kohtlemise põhimõtet, mis on väidetavalt aluseks nimetatud teatise siduvusele.

84 Teiseks ei näita ka see, et Austria konkurentsiasutus võttis vastu otsuse seoses paralleelse siseriikliku rikkumisega, et komisjon oleks pidanud Belgia, Saksamaa, Luksemburgi ja Madalmaade rikkumised jätma asjaomaste siseriiklike konkurentsiasutuste menetleda. Nimelt, nagu nähtub eespool punktides 75–78 tehtud analüüsist, ei näe ükski liidu õigusnorm niisugust komisjoni kohustust ette. Pealegi nähtub komisjoni selgitustest, et kasutatud lähenemisviis ei olnud igal juhul meelevaldne. Nimelt ei ole vaidlustatud seda, et vaidlustatud otsuses nimetatud kartelle käsitlevad uurimised algatati 32 kuud enne Austria kartelli puudutava uurimise algatamist, ega seda, et ajal, mil 2002. aasta koostööteatise alusel esitati esimene taotlus, mis puudutas Austria kartelli, olid vaidlustatud otsuses nimetatud kartellide menetlused juba lõpetatud ja otsuseprojekt juba koostatud. Seda, et komisjoni menetlus piirdus nelja vaidlustatud otsuses nimetatud kartelliga, põhjendas oht, et nende juhtumite käsitlemine hilineb.

85 Kolmandaks, kohtuasjade T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 ha-gejad ei saa tugineda väidetavatele kaitse andmise otsustele, mille nad oleksid saanud

Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade asutustelt, et põhjendada oma argumentatsiooni, mille kohaselt oleks komisjon pidanud rikkumiste menetlemise jätma nimetatud siseriiklike asutuste hooleks. Nimelt olid need siseriiklikud otsused ajutised (vt allpool punktid 167–174) ning kuulusid kõige enam siseriikliku menetluse raamistikku. Ent vastavalt määruse nr 1/2003 artikli 11 lõikele 6 võib komisjon igal ajal algatada menetluse ja jätta seega liikmesriikide konkurentsiasutused ilma nende pädevusest.

⁸⁶ Neljandaks, mis puudutab kohtuasjade T-147/07 ja T-149/07 hagejate argumenti toimiku eest vastutavate komisjoni ametnike „puuduliku keeleoskuse” kohta, siis tuleb see tagasi lükata, kuna komisjon on mitmekeelne institutsioon, mida tuleb pidada võimeliseks töötama kõikides ühenduse ametlikes keeltes (vt selle kohta Üldkohtu 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, EKL 2000, lk II-491, punkt 640). Samuti ei saa hagejad väita, et sellega, et vastuväiteteatis ja vaidlustatud otsus tehti teatavaks inglise keeles, samas kui hagejad kasutasid haldusmenetluses saksa või hollandi keelt, kahjustati nende kaitseõiguste teostamist, kuna nad tunnistasid, et nad nõustusid dokumentide teatavakstegemisega inglise keeles, ning igal juhul ei ole nende kinnitused põhjendatud.

⁸⁷ Kõigest eelnevast järeldub, et ka käesoleva väite teise osaga ei saa nõustuda.

⁸⁸ Seetõttu tuleb komisjoni pädevuse puudumisele tuginev väide tervikuna tagasi lükata.

Väide, et rikutud on põhimõtteid, mis reguleerivad vastutuse omistamist EÜ artikli 81 rikkumise eest, süütuse presumptsiooni, karistuste individuaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, ning et emaettevõtjatele nende tütaretevõtjate toime pandud rikkumiste süükspanemisel on rikutud kaitseõigusi ja EÜ artiklit 253

Sissejuhatavad märkused

- ⁸⁹ Kõnesoleva väitega, mis puudutab esiteks vaidlustatud otsuse artiklis 1 asjaomastele emaettevõtjate suhtes rikkumise tuvastamise õiguspärasust ja teiseks nendele emaettevõtjatele vaidlustatud otsuse artiklis 2 määratud trahvide õiguspärasust, seavad kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad kahtluse alla TKE ja TKAG solidaarvastutuse, mis omistati neile nende Belgia, Saksamaa, Luksemburgi ja Madalmaade tütaretevõtjate konkurentsivastase tegevuse eest.
- ⁹⁰ Mis puudutab emaettevõtja solidaarvastutust tütaretevõtja tegevuse eest, siis tuleb meenutada, et asjaolust, et tütaretevõtjal on eraldi õigusvõime, ei piisa selleks, et välistada võimalus, et tema rikkumine pannakse süüks emaettevõtjale (Euroopa Kohtu 14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 48/69: Imperial Chemical Industries vs. komisjon, EKL 1972, lk 619, punkt 132).
- ⁹¹ Nimelt on liidu konkurentsioigus suunatud ettevõtjate tegevusele ning ettevõtja mõiste hõlmab mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata selle üksuse õiguslikust vormist ja rahastamisviisist (vt Euroopa Kohtu 10. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-97/08 P: Akzo Nobel jt vs. komisjon, EKL 2009, lk I-8237, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 92 Liidu kohtud on samuti täpsustanud, et ettevõtjat tuleb selles kontekstis mõista majandusüksusena isegi siis, kui see majandusüksus koosneb õiguslikult mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust (vt Euroopa Kohtu 12. juuli 1984. aasta otsus kohtuasjas 170/83: Hydrotherm Gerätebau, EKL 1984, lk 2999, punkt 11, ja eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika; Üldkohtu 29. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas T-234/95: DSG vs. komisjon, EKL 2000, lk II-2603, punkt 124). Niisiis toonitati, et konkurentsieeskirjade kohaldamiseks ei ole määrava tähtsusega kahe ettevõtja formaalne eraldamine, mis tuleneb nende iseseisva õigussubjekti staatustest; oluline on määratleda, kas nad tegutsevad turul ühiselt. Seega võib olla vajalik tuvastada, kas kaks eraldiseisvat õigusvõimelist äriühingut moodustavad ühe ja sama ettevõtte või majandusüksuse või kuuluvad sellesse, mis turul ühtsena ka tegutseb (eespool punktis 90 viidatud kohtuotsus Imperial Chemical Industries vs. komisjon, punkt 140, ja Üldkohtu 15. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-325/01: DaimlerChrysler vs. komisjon, EKL 2005, lk II-3319, punkt 85).
- 93 Juhul kui selline majandusüksus rikub konkurentsieeskirju, tuleb tal isikliku vastutuse põhimõtte alusel ka selle rikkumise eest vastutada (vt eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 94 Seega võib tütarettevõtja tegevuse emaettevõtjale süüks panna eelkõige siis, kui tütarettevõtja – olgugi et tal on eraldi õigusvõime – ei otsusta oma tegutsemise üle turul sõltumatult, vaid rakendab peamiselt talle emaettevõtja poolt antud juhiseid, arvestades eelkõige majanduslikke, organisatsioonilisi ja õiguslikke sidemeid, mis neid kahte üksust ühendavad (vt Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-294/98 P: Metsä-Serla jt vs. komisjon, EKL 2000, lk I-10065, punkt 27; 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P ja C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, EKL 2005, lk I-5425, punkt 117, ja eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 58 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 95 Nimelt on sellises olukorras emaettevõtja ja tütarettevõtja sama majandusüksus ja moodustavad seega ühe ettevõtja eespool punktis 91 viidatud kohtupraktika tähenduses. Seega võimaldab asjaolu, et emaettevõtja ja tema tütarettevõtja kujutavad endast ühte ettevõtjat EÜ artikli 81 tähenduses, komisjonil adresseerida trahve määrava otsuse emaettevõtjale, ilma et oleks vaja tuvastada emaettevõtja isiklikku seotust rikkumisega (eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 59).
- 96 Juhul kui emaettevõtja omab liidu konkurentsieeskirju rikkunud tütarettevõtja aktsia- või osakapitalis 100% osalust, võib esiteks see emaettevõtja selle tütarettevõtja käitumisele otsustavat mõju avaldada ja teiseks esineb ümberlükatav eeldus, et nimetatud emaettevõtja avaldab tegelikult otsustavat mõju oma tütarettevõtja tegevusele (vt eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 97 Neil asjaoludel piisab, kui komisjon tõendab, et emaettevõtja omab tütarettevõtja aktsia- või osakapitalis 100% osalust, et eeldada, et emaettevõtja avaldab otsustavat mõju tütarettevõtja äripoliitikale. Komisjon saab sel juhul pidada emaettevõtjat tütar-ettevõtjale määratud trahvi maksmise eest solidaarselt vastutavaks, v.a kui see emaettevõtja – kelle kohustus on see eeldus ümber lükata – esitab piisavalt tõendeid selle kohta, et tema tütarettevõtja tegutseb turul sõltumatult (vt eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 61 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 98 Lisaks, kuigi on tõsi, et Euroopa Kohus tugines 16. novembri 2000. aasta otsuses kohtuasjas C-286/98 P: Stora Kopparbergs Bergslags vs. komisjon (EKL 2000, lk I-9925) punktides 28 ja 29 peale 100% osaluse tütarettevõtja aktsia- või osakapitalis muudele asjaoludele, nagu emaettevõtja mõju tütarettevõtja äripoliitikale mittevaidlustamine ja äriühingute ühine esindamine haldusmenetluses, tõstis Euroopa Kohus need asjaolud esile siiski üksnes eesmärgiga näidata tõendite kogumit, millele Üldkohus oli oma põhjendused rajanud, mitte aga selleks, et seada eespool punktis 96 nimetatud

eelduse kohaldamine sõltuvusse selliste täiendavate tõendite esitamisest, mis puudutavad emaettevõtja mõju tegelikku avaldamist (eespool punktis 91 viidatud kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 62).

- ⁹⁹ TKLA, TKA, TKF-i ja TKAL-i toime pandud rikkumiste süükspanemist TKE-le ja TKAG-le ning TKL-i toime pandud rikkumise süükspanemist TKAG-le tuleb analüüsida eespool nimetatud põhimõtteid arvestades.

Vaidlustatud otsuse artiklis 1 tuvastatud rikkumiste süükspanemine TKE-le ja TKAG-le

- ¹⁰⁰ Vaidlustatud otsuse põhjendustes 634, 635, 636 ja 641 leidis komisjon, et TKE-d tuleb 100% vahetasandi emaettevõtjana pidada solidaarselt vastutavaks tema tütar-ettevõtjate TKLA, TKAL-i, TKA ja TKF-i poolt vastavalt Belgias, Luksemburgis ja Saksamaal toime pandud rikkumiste eest. Samuti leidis komisjon, et TKAG-d tuleb kõrgeima tasandi 100% emaettevõtjana pidada solidaarselt vastutavaks samade tütar-ettevõtjate ning TKL-i poolt Madalmaades toimepandud rikkumiste eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 634, 635, 636, 637 ja 641).

- ¹⁰¹ Vaidlustatud otsuse põhjenduses 639 märgib komisjon:

„[...] [S]ellisenagu esitatud [vaidlustatud otsuse põhjenduses] 619, peab komisjon alusetuks TKE argumenti, mille kohaselt välistab see, et TKE ja tema tütar-ettevõtjate juhatused rikkumisperioodil ei kattunud, tema vastutuse. Pealegi, nagu sai mainitud

[põhjenduses] 626, ei ole vastutuse omistamiseks emaettevõtjale vaja kahe ettevõtja tegevuste mis tahes kattumine. Seega peab komisjon ebapiisavaks TKE argumenti, mille kohaselt on „TKE üksnes lihtne vahetasandi valdusühing, kes ei halda talle kuuluvate äriühingute igapäevast tegevust” ja et järelkult ei saanud TKE neile tütarettevõtjatele mõju avaldada. Nimelt võib sama majandusüksuse piires eeldada, et tütar-ettevõtja täidab peamiselt emaettevõtjalt saadud juhiseid, ning ei ole vaja, et viimane haldab otseselt tütarettevõtja igapäevast tegevust, et avaldada tema äripoliitikale otsustavat mõju. Asjaolu, et TKE andis kontsernisisesse korralduse, milles käskis oma tütar-ettevõtjatel keskenduda siseriiklikele turgudele, ja et tütar-ettevõtjad täitsid seda korraldust, tõendab, et TKE kasutas võimalust avaldada oma tütar-ettevõtjate äritegevusele otsustavat mõju. [...]”

¹⁰² Vaidlustatud otsuse põhjenduses 640 märgib komisjon ka seda, et „[V]astustes vastuväiteteatisele ei esitanud TKE ja tema asjassepuutuvad tütar-ettevõtjad mingit teavet, mis selgitaks nende vahelisi sotsiaalseid suhteid, hierarhilist struktuuri ja aruandekohustusi, et lükata ümber eeldus, mille kohaselt ei määra tütar-ettevõtjad iseseisvalt kindlaks oma tegevust turul”, ning järeldeb, et „TKE ja tema 100% tütar-ettevõtja ei ole ümber lükanud vastutuse eeldust Belgias, Saksamaal, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud rikkumiste eest”.

¹⁰³ Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad väidavad sisuliselt, et rikutud on põhimõtteid, mis käsitlevad tütar-ettevõtjate rikkumiste süükspanemist emaettevõtjatele. Lisaks esitavad nad mitu argumenti, millega soovitakse tõendada, et eespool punktis 99 nimetatud ThyssenKruppi tütar-ettevõtjad (edaspidi „ThyssenKruppi tütar-ettevõtjad”) otsustavad oma äripoliitika üle iseseisvalt,

ilma et emattevõtjad neid mõjutaks. Lõpuks väidavad nad, et komisjon on rikkunud karistuste individuaalsuse põhimõtet, süütuse presumptsiooni, hagejate kaitseõigusi ja põhjendamiskohustust.

– TKAG ja TKE vastutuse eeldamine nende tütarettvõtjate tegevuse eest

- ¹⁰⁴ Esiteks tuleb märkida, et vaidlust ei ole selles, et rikkumisperioodil kuulus TKAG-le otseselt 100% osalus TKE kapitalis, kellele omakorda kuulus otseselt 100% osalus TKA kapitalis ja kaudselt 100% osalus TKAL-i, TKLA ja TKF-i kapitalis. Lisaks oli TKAG ka TKL-i kõrgeima tasandi emattevõtja. Arvestades eespool punktis 96 viidatud kohtupraktikat, kehtib seega eeldus, mille kohaselt avaldasid TKAG ja TKE oma vastavate tütarettvõtjate tegevusele otsustavat mõju. Järelikult ei saa kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejad väita, et komisjon eiras tõendamiskoormise jaotamise põhimõtteid, mis puudutavad tütarettvõtjate sõltuvuse tõendamist emattevõtjast.
- ¹⁰⁵ Kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejad väidavad lisaks, et tütarettvõtjate tegevust ei ole vastavalt karistuste individuaalsuse põhimõttele emattevõtjale võimalik süüks panna, kui ta tegelikult rikkumises ei osalenud, ning see tuleneb ka komisjoni otsustuspraktikast.
- ¹⁰⁶ Sellega seoses tuleb märkida, et karistuste ja sanktsioonide individuaalsuse põhimõtte kohaselt, mis on kohaldatav kõigis haldusmenetlustes, mille tulemusel võidakse liidu konkurentsieeskirjade alusel määrata karistus, võib isikut karistada üksnes tegude eest, mida talle individuaalselt süüks pannakse (vt selle kohta Üldkohtu 13. detsembri

2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-45/98 ja T-47/98: Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni *vs.* komisjon, EKL 2001, lk II-3757, punkt 63).

- 107 Seda põhimõtet tuleb siiski kohaldada kooskõlas ettevõtja mõistega. Nimelt võib komisjon trahve määrava otsuse äriühingute kontserni emaettevõtjale adresseerida seetõttu, et emaettevõtja ja tema tütarettevõtja kujutavad endast ühte ettevõtjat EÜ artikli 81 tähenduses, mitte seetõttu, et emaettevõtja ja tema tütarettevõtja vahel on rikkumisele õhutav side või et emaettevõtja on lausa rikkumisest osa võtnud (vt selle kohta Üldkohtu 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-203/01: Michelin *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-4071, punkt 290). Tuleb aga tõdeda, et TKAG ja TKE tunnistati isiklikult süüdi rikkumises, mille toimepanejateks neid endid loetakse tulenevalt majanduslikest ja õiguslikest sidemetest, mis neid tütarettevõtjatega seovad (vt selle kohta eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Metsä-Serla jt *vs.* komisjon, punkt 34).
- 108 Lisaks, mis puudutab komisjoni varasemat otsustuspraktikat, millele hagejad tuginevad, siis tuleb märkida, et komisjoni poolt varasemates juhtumites antud faktiliste asjaolude hinnangud ei ole käesolevasse asja ülekantavad (vt selle kohta Üldkohtu 9. juuli 2007. aasta otsus kohtuasjas T-282/06: Sun Chemical Group jt *vs.* komisjon, EKL 2007, lk II-2149, punkt 88) ja et teisi juhtumeid käsitlevad otsused on üksnes soovituslikud, kuna juhtumite tehilolud ei ole ühesugused (vt selle kohta Euroopa Kohtu 21. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-167/04 P: JCB Service *vs.* komisjon, EKL 2006, lk I-8935, punktid 201 ja 205, ja 7. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-76/06 P: Britannia Alloys & Chemicals *vs.* komisjon, EKL 2007, lk I-4405, punkt 60). Järelikult ei ole käesolevas asjas karistuste individuaalsuse põhimõtet rikutud.
- 109 Teiseks, kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejad väidavad, et tütarettevõtja tegevuse süükspanemist emaettevõtjale saab arvesse võtta vaid siis, kui see on objektiivselt vajalik konkurentsieskirjade praktilise tõhususe tagamiseks.

- 110 Selline väide saab olla tingitud vaid eespool punktides 90–98 mainitud kohtupraktika väärast tõlgendamisest ja tuleb seega tagasi lükata. Nimelt, kuna komisjon võis õigus-
tatult leida, et TKAG, TKE ja ThyssenKruppi tütaretevõtjad moodustavad EÜ artik-
li 81 kohaldamise otstarbel ühe ettevõtja ja see ettevõtja tunnistati sellest tulenevalt
isiklikult süüdi rikkumistes, mille ta loetakse ise toime pannuks, siis ei ole komisjonil
emaettevõtjale tütaretevõtja rikkumise süüksarvamise uurimisel kohustust kontrol-
lida, kas niisugune süüksarvamine on vajalik, et tagada liidu konkurentsõiguse „prak-
tiline tõhusus”.
- 111 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 leia-
vad, et eespool punktis 96 esitatud vastutuse eeldus rikub süütuse presumptsiooni
ning on vastuolus Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja
põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK”) artikli 6 lõikega 2 ja 7. det-
sembril 2000 Nice’is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (EÜT C 364,
lk 1) (edaspidi „harta”) artikli 48 lõikega 1.
- 112 Olgu märgitud, et süütuse presumptsioon, nagu see tuleneb EIÕK artikli 6 lõikest 2,
on Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt, mida kinnitavad ka EL artikli 6
lõige 2 ja harta artikli 48 lõige 1, üks liidu õiguskorras tunnustatud põhiõigustest.
Arvestades asjassepuutuvate rikkumiste laadi ning nendega seotud karistuste laadi ja
raskust, kohaldatakse süütuse presumptsiooni põhimõtet eelkõige ettevõtjatele ko-
haldatavate konkurentsieeskirjade rikkumiste menetlustes, milles võidakse määrata
trahv või karistusmaks (vt Üldkohtu 5. aprilli 2006. aasta otsus kohtuasjas T-279/02:
Degussa vs. komisjon, EKL 2006, lk II-897, punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 113 Sütuse presumptsioon tähendab seda, et igat süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud (Üldkohtu 6. oktoobri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-22/02 ja T-23/02: Sumitomo Chemical ja Sumika Fine Chemicals vs. komisjon, EKL 2005, lk II-4065, punkt 106).
- 114 Mis puudutab küsimust, kas niisugune rikkumise süükspanemist puudutav eeskiri, nagu on esitatud eespool punktis 96 viidatud kohtupraktikas, on kooskõlas EIÕK artikli 6 lõikega 2, siis tuleb rõhutada, et Euroopa Inimõiguste Kohus leidis, et selle sättega ei ole vastuolus faktilised või õiguslikud eeldused, mis esinevad karistusseadustes, kuid nõuab, et neile seataks mõistlikud piirid, võttes arvesse raskust ja tähtsust ning tagades kaitseõigused (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. oktoobri 1988. aasta otsus kohtuasjas Salabiaku vs. France, A-seeria n° 141-A, § 28; vt selle kohta ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 23. septembri 2008. aasta kohtuotsus Grayson ja Barnham vs. Ühendkuningriik, *Recueil des arrêts et décisions*, 2008, § 40). Niisiis ei ole rikutud sütuse presumptsiooni, kui konkurentsimenetluses on teatavad järeldused tehtud kogemustel põhineva tüüpilise sündmuste käigu alusel, tingimusel et asjaomastel ettevõtjatel on võimalus need järeldused ümber lükata (vt analoogia alusel kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas C-8/08: T-Mobile Netherlands jt, milles Euroopa Kohus tegi otsuse 4. juunil 2009, EKL 2009, lk I-4529, I-4533, punkt 93).
- 115 Ent antud asjas tuvastas komisjon vaidlustatud otsuses kõigepealt, tuginemata mis tahes faktilisele või õiguslikule eeldusele, et ThyssenKruppi tütarettevõtjad panid EÜ artikli 81 rikkumisi toime Belgias, Saksamaal, Luksemburgis ja Madalmaades.
- 116 Arvestades seda, et EÜ artikkel 81 käsitleb ettevõtjate tegevust, uuris komisjon seejärel, kas rikkumised toime pannud majandusüksus hõlmas ka ThyssenKruppi tütar-ettevõtjate emaettevõtjaid. Komisjon tegi kindlaks, et TKAG ja TKE avaldasid oma tütar-ettevõtjate tegevusele otsustavat mõju, tuginedes vastutuse eeldusele, mis tuleneb muu hulgas eespool punktis 96 viidatud kohtupraktikast. Viimaseks, kaitseõiguste

tagamiseks oli nendel emattevõtjatel, kes olid vastuväiteteatise adressaadiks, võimalus lükata see eeldus ümber, esitades tõendeid, mis võivad kinnitada nende tütarettvõtjate iseseisvust. Komisjon leidis vaidlustatud otsuse põhjenduses 641 siiski, et seda eeldust ei ole ümber lükatud.

- 117 Arvestades seda, et eespool punktis 96 nimetatud eeldus on ümberlükatav, et see puudutab vaid emattevõtjale tütarettvõtja osas juba tuvastatud rikkumise süükspanemist ning et lisaks on menetluses järgitud kaitseõigusi, tuleb etteheide süütuse presumptsiooni rikkumise kohta seega tagasi lükata.
- 118 Neljandaks, hageja kohtuasjas T-149/07 väidab, et TKE-le trahvi määramisel puudub objektiivne alus ning see on vastuolus tõsiasjaga, et komisjon ei määranud trahvi muudele vahetasandi äriühingutele.
- 119 Selline argument tuleb samuti tagasi lükata. Nimelt ei ole võimalusega määrata karistus tütarettvõtja rikkumise eest kõrgeima tasandi emattevõtjale vastuolus see, et karistatakse vahetasandi valdusühingut või tütarettvõtjat ennast, tingimusel et komisjon võis asuda seisukohale, et nimetatud äriühingud moodustavad ühe ettevõtja. Kui süükspanemise tingimused on täidetud, on komisjonil sellisel juhul seega valida rikkumises osalenud tütarettvõtja, vahetasandi emattevõtja, kelle kontrolli all ta sel ajavahemikul oli, ja kontserni kõrgeima tasandi emattevõtja karistamise vahel (vt selle kohta eespool punktis 60 viidatud kohtuotsus Raiffeisen Zentralbank Österreich jt vs. komisjon, punkt 331).

¹²⁰ Kõigest eeltoodust tuleneb, et kõik etteheited, mis puudutavad käesolevas asjas TKAG ja TKE vastutuse eelduse kohaldamist nende tütaretevõtjate tegevuse eest, tuleb tagasi lükata.

– Tõendid, mille hagejad esitasid selleks, et lükata ümber TKAG ja TKE vastutuse eeldus nende vastavate tütaretevõtjate tegevuse eest

¹²¹ Kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejad väidavad sisuliselt, et isegi kui kehtis TKAG ja TKE vastutuse eeldus nende tütaretevõtjate tegevuse eest, lükati see eeldus ümber, kuna haldusmenetluses ja eelkõige 1. märtsi 2005. aasta ja 20. septembri 2006. aasta koosolekul tõendati komisjonile, et ThyssenKruppi tütaretevõtjad tegutsesid ja tegutsevad majanduslikult ja õiguslikult sõltumatult.

¹²² Esiteks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et TKAG on vaid valdusühing, kellel on osalus kartellides osalenud kohalikes äriühingutes üksnes teiste valdusühingute vahendusel, ja et TKE on vaid vahetasandi valdusühing, kes ei osale lifti- ja eskalaatorisektori tegevuses. Sellised argumendid tuleb tagasi lükata, kuna pelk asjaolu, et tegemist on valdusühingu või vahetasandi valdusühinguga, ei lükka iseenesest ümber emaettevõtja vastuse eeldust tütaretevõtjate tegevuse eest. Sellega seoses tuleb nimelt meenutada, et äriühingute kontserni kontekstis, nagu käesoleval juhul, on valdusühingu puhul tegemist äriühinguga, millesse

koondatakse osalused erinevates äriühingutes ning mille ülesanne on tagada nende ühtne juhtimine (Üldkohtu 8. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas T-69/04: Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik vs. komisjon, EKL 2008, lk II-2567, punktid 60 ja 63).

- 123 Teiseks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 kinnitavad, et ThyssenKruppi segmenti „Liftid” detsentraliseeritud toimumisstruktuurist tulenevalt osalesid ThyssenKruppi tütaretevõtjad, kellel olid omaenda inim- ja materiaalsed ressursid, rikkumistes ilma, et TKE ja TKAG oleksid nendele mõju avaldanud.
- 124 Niisuguste väidetega ei saa ümber lükata TKAG ja TKE vastutuse eeldust seoses ThyssenKruppi tütaretevõtjate tegevusega, kuna neid ei ole põhjendatud. Igal juhul tuleb tõdeda, et TKAG tütaretevõtjate jaotamine segmentidesse, nt segment „Liftid”, mis on TKE vastutuse all, kes koondab kõik ThyssenKruppi tütaretevõtjad, sh TKL, kes ometi ei ole TKE tütaretevõtja, on pigem tõend selle kohta, et asjaomased emattevõtjad avaldavad otsustavat mõju eespool nimetatud tütaretevõtjatele.
- 125 Kolmandaks, kohtuasjade T-147/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate argumentiga, mille kohaselt ei olnud mis tahes TKE ja TKAG ning nende asjassepuutuvate tütaretevõtjate juhtumisorganite kattuvust, ei saa samuti nõustuda. Tuleb rõhutada, et need väited ei ole põhjendatud ühegi dokumentaalse tõendiga, samas kui oleks saanud esitada näiteks rikkumise ajal nende ettevõtjate põhikirjaliste organite liikmete nimekirju puudutavaid tõendeid (vt selle kohta eespool punktis 122 viidatud kohtuotsus Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik vs. komisjon, punkt 69). Lisaks TKAG, TKE ja ThyssenKruppi tütaretevõtjate vahelised organisatsioonilised, majanduslikud ja juriidilised sidemed võivad tõendada nende emattevõtjate mõju nimetatud tütaretevõtjate strateegiale ja seega õigustada nende kahe käsitlemist ühe majandusüksusena (vt selle kohta Üldkohtu 12. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas T-112/05: Akzo Nobel jt vs. komisjon, EKL 2007, lk II-5049, punkt 83).

- 126 Neljandaks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et nad osalesid menetluses iseseisvalt ning esitasid vastuväiteteatisele individuaalse vastuse.
- 127 Niisugune argumentatsioon ei lükka ka ümber TKAG ja TKE vastutuse eeldust nende tütaretttevõtjate tegevuse eest. Euroopa Kohus leidis tõepoolest, et asjaolu, et emaettevõtja esitleb end asjaomase rikkumise küsimuses komisjoni ainsa suhtluspartnerina, võib anda tunnistust tütaretttevõtja tegevusele otsustava mõju tegelikust avaldamisest (eespool punktis 98 viidatud kohtuotsus *Stora Kopparbergs Bergslags vs. komisjon*, punkt 29). Asjaolu, et kontserni tütaretttevõtjad esitavad vastuväiteteatisele eraldi vastused, ei saa iseenesest siiski olla tõend nende tütaretttevõtjate iseseisvuse kohta.
- 128 Viiendaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et vaidlustatud otsuse põhjendus 639 on ebaõige, kuna komisjon leidis, et TKE otsustav mõju tütaretttevõtjate tegevusele tuleneb TKE antud kontsernisisesest korraldusest keskenduda oma tütaretttevõtjatel siseturgudele, kuigi see korraldus väljendas vaid siseriiklike tütaretttevõtjate rakendatavat äripoliitikat. Siseriiklikele turgudele keskendumine tuleneb ülesannete jaotusest tütaretttevõtjate vahel, mis on tingitud konkreetsetest turutingimustest.
- 129 Niisugune argument on tingitud vaidlustatud otsuse põhjenduste 634–639 väärist tõlgendamisest. Nendest vaidlustatud otsuse põhjendustest nähtub tegelikult, et komisjon leidis, et TKE-d tuleb pidada tema tütaretttevõtjate toime pandud rikkumiste eest vastutavaks, tuginedes TKE 100% osalusele tema tüharetttevõtjate kapitalis, ja sellest tulenevalt tüharetttevõtjate äripoliitikale otsustava mõju eeldusele, mida ei ole ümber lükatud. Komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 639 tõepoolest samuti, et asjaolu, et TKE andis kontsernisisesest korralduse keskenduda oma tüharetttevõtjatel siseturgudele ja et tüharetttevõtjad järgisid seda korraldust, tõendab, et TKE kasutas võimalust avaldada oma tüharetttevõtjate äritegevusele otsustavat mõju. Kuid

see põhjendus kujutas endast vastust argumendile, mille TKE esitas vastuses vastuväiteteatisele ja mille kohaselt oli TKE üksnes lihtne vahetasandi valdusühing, kes ei hallanud talle kuuluvate äriühingute igapäevast tegevust (vt eespool punkt 122).

- ¹³⁰ Igal juhul ja vastupidi sellele, mida väidavad hagejad, annab TKE segmendi „Liftid” alla kuuluvatele kontserni tütarettevõtjatele antud korraldus keskenduda siseriiklikele turgudele tunnistust – nagu rõhutas komisjon – TKE otsustavast mõjust mitte ainult tema tütarettevõtjate tegevusele, vaid ka TKL-i tegevusele, kes – nagu kinnitas hageja kohtuasjas T-149/07 kohtuistungil – kuulub samuti nimetatud segmendi alla.
- ¹³¹ Kõigest eeltoodust nähtub, et komisjon leidis vaidlustatud otsuse põhjenduses 641 õigustatult, et hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 ei lükanud ümber TKAG ja TKE vastutuse eeldust seoses ThyssenKruppi tütarettevõtjate Belgias, Saksamaal, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud rikkumistega.

Põhjendamiskohustuse ja kaitseõiguste rikkumine

- ¹³² Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad sisuliselt, et komisjon on mitmes aspektis rikkunud põhjendamiskohustust. Kõigepealt on vaidlustatud otsust puudulikult põhjendatud TKAG, TKE ja

ThyssenKruppi tütarettevõtjate vahelise majandusüksuse kohta tehtud järelduse osas ning selles ei ole ära toodud, miks ThyssenKruppi kontserni äriühingute esitatud tõendid ei ole piisavad, et lükata ümber vastutuse eeldus. Seejärel on komisjon jättnud tähelepanuta mitu kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejate esitatud tõendit, mille nad esitasid vastuses vastuväiteteatisele. Viimaseks sisaldab vaidlustatud otsuse põhjendus 639 loogikavigu ja viitab pealegi komisjoni järeldustele, mille ta tegi Otise kontserni kohta.

- 133 Sissejuhatuseks olgu meenutatud, et väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et kuigi komisjon ei ole tema poolt konkurentsieeskirjade kohaldamise tagamise eesmärgil vastuvõetavate otsuste põhjendustes kohustatud arutlema kõikide faktide ja õigusküsimuste ning kaalutluste üle, mille põhjal ta on selle otsuse vastu võtnud, on ta EÜ artikli 253 kohaselt siiski kohustatud ära nimetama vähemalt need faktid ja kaalutlused, millel on tema otsuse ülesehituse seisukohalt oluline tähendus, võimaldades seeläbi liidu kohtul ja huvitatud isikutel teada saada neid asjaolusid, millest lähtudes komisjon asutamislepingut kohaldas (vt Üldkohtu 15. septembri 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94: European Night Services jt vs. komisjon, EKL 1998, lk II-3141, punkt 95 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 134 Esiteks tuleb tagasi lükata kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate argumentatsioon, mis tugineb puudulikule põhjendamisele seoses järeldusega vaidlustatud otsuse adressaatideks olevate ThyssenKruppi kontserni äriühingute vahelise majandusüksuse kohta. Nimelt tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse põhjendustest 633–641 nähtub, et komisjon esitas õiguslikult piisavalt põhjused, millest tulenevalt on ThyssenKruppi tütarettevõtjate tegevus süüks pandav nende vastavatele emaettevõtjatele TKE-le ja/või TKAG-le. Nimelt viitas komisjon neis vaidlustatud otsuse põhjendustes eespool punktis 96 toodud kohtupraktikale, et

leida, et TKAG-d ja TKE-d tuleb pidada vastutavaks nende EÜ artikli 81 rikkumises osalenud tütarettvõtjate tegevuse eest. Ta leidis veel, et hagejad ei suutnud vastutuse eeldust ümber lükata.

¹³⁵ Teiseks, kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejate argumentatsiooniga, mille kohaselt vaikis komisjon maha teatavad vastuses vastuväiteteatisele esitatud argumendid, ei saa nõustuda.

¹³⁶ Niisiis, mis puudutab TKE vastuses vastuväiteteatisele esitatud märkust riigiüleste juhiste puudumise kohta ja selle kohta, et TKE ja tema tütarettvõtjad tegutsesid haldusmenetluses eraldi, siis tuleb märkida, et komisjon leidis vaidlustatud otsuse põhjenduses 639, et „[a]sjaolu, et TKE andis kontsernisisesse korralduse, milles käskis oma tütarettvõtjatel keskenduda oma siseturgudele, ning et tütarettvõtjad järgisid seda korraldust, tõendab, et TKE kasutas võimalust avaldada oma tüharettvõtjate äritegevusele otsustavat mõju”. Lisaks, kuigi komisjon ei ole vaidlustatud otsuses tõepoolest vastanud argumendile, mille kohaselt tegutsesid TKE ja tema tüharettvõtjad haldusmenetluses eraldi, tuleb nentida, et sellisel argumendil ei saa vaidlustatud otsuse ülesehituse seisukohalt olla kesket tähtsust ning et see ei nõua eespool punktis 133 viidatud kohtupraktikat arvestades komisjoni sõnaselget vastust.

¹³⁷ Pealegi on komisjon samuti vastanud TKAG argumentidele, mille ta esitas oma vastuses vastuväiteteatisele. TKAG väitis selles tõesti, et 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotlus ei saa põhjendada TKAG varalist vastutust, et TKAG ei osalenud otseselt ega kaudselt rikkumises, et lifti- ja eskalaatorisektor on korraldatud tsentraliseeritult ning seda haldavad siseriiklikud tüharettvõtjad iseseisvalt, et TKAG oli pelgalt valdusühing, kes ei sekkunud liftide ja eskalaatorite valdkonnas tegutsevate tüharettvõtjate igapäevasesse tegevusse, et põhitegevust läbi viivad äriühingud ei

täitnud seaduste järgimist käsitlevaid juhiseid, mille TKE neile edastas, kutsudes neid üles rikkumist lõpetama, et komisjoni toimik ei sisaldanud tõendeid, mis kinnitaks, et TKAG avaldas põhitegevust läbi viivatele äriühingutele tegelikku mõju ja et TKAG osales haldusmenetluses alati teistest äriühingutest eraldi. Kuid nagu komisjon õigesti märgib, sisaldavad TKAG vastuväiteteatisele esitatud vastuse punktid 74–87 peamiselt märkusi õigusliku kriteeriumi kohta, mida tuleb kohaldada emaettevõtjale tema tütarettvõtjate tegevuse süükspanemisel, mille suhtes komisjon võttis seisukoha vaidlustatud otsuse põhjendustes 603–605 ja 639. Mis puudutab selles tehtud faktilisi kinnitusi, siis ei esita TKAG ühtegi tõendit, piirdudes viitega juhistele, mis käsitlevad konkurentsioigusest kinnipidamist ja mida pealegi ei ole TKAG vastuväiteteatisele esitatud vastusele lisatud. Lõpetuseks, mis puudutab argumenti, et TKAG ja tema tütarettvõtjad tegutsesid haldusmenetluses eraldi, siis ei nõua ka see eespool punktid 133 viidatud kohtupraktikat arvestades komisjoni sõnaseletust vastust.

¹³⁸ Järelikult tuleb põhjenduse puudulikkuse argument tagasi lükata.

¹³⁹ Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07 ja T-149/07 väidavad, et vaidlustatud otsuse põhjendust 639 on puudulikult põhjendatud ning see kujutab endast „loogikaviga”, kuna komisjon järeldas, et sama majandusüksuse piires võib eeldada, et tütarettvõtja täidab peamiselt emaettevõtjalt saadud juhiseid, mis tähendab, et analüüsi soovitud järeldusest (käesolevas asjas majandusüksuse olemasolu) tuletatakse niisuguse järelduse eeldus ise (käesolevas asjas tõendite puudumine

ThyssenKruppi tütarettevõtjate ärilise sõltumatuse kohta). Lisaks on ebaloogiline jätta kõrvale põhjendus, mis võimaldab eelduse – käesolevas asjas selle kohta, et TKE ja tema tütarettevõtjate juhatuste vahel ei esine isiklikke seoseid – ümber lükata, kinnitades, et juhtorganite kattumine ei ole eelduse olemasolu tingimus.

¹⁴⁰ Ka selle argumentatsiooniga ei saa nõustuda. Nimelt eirab see esiteks vastutuse eelduse süsteemi, nagu see tuleneb eespool punktides 96 ja 97 mainitud kohtupraktikast, ja eeskätt seda, et emaettevõtja võib nimetatud eelduse ümber lükata, esitades tõendeid, mis võivad tõendada tema tütarettevõtjate iseseisvust. Teiseks ei ole komisjon tagasi lükanud hagejate argumenti TKE ja tema tütarettevõtjate kattuvuse puudumise kohta, kinnitades, et juhtorganite kattumine ei ole emaettevõtja vastutuse eelduse esinemise tingimus. Vastupidi – vaidlustatud otsuse põhjenduse 619 viitest ja nimetatud otsuse põhjendusest 640 nähtub, et komisjon lükkas selle argumendi tagasi seetõttu, et TKE ei esitanud selle põhjendamiseks ühtegi tõendit. Sellega seoses tuleb rõhutada, et isegi Üldkohtu menetluses ei põhjendatud hagejate kinnitusi selle kohta, et TKE ja TKAG ning nende asjaomaste tütarettevõtjate juhtorganid ei kattunud, ühegi dokumentaalse tõendiga (vt eespool punkt 125).

¹⁴¹ Seoses vaidlustatud otsuse põhjendusega 639 väidavad hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 ka seda, et nende kaitseõigusi rikuti, kuna nimetatud põhjenduses esitatud põhjendused viitasid vaidlustatud otsuse põhjendusele 626, mis puudutab majandusüksuse olemasolu Otise kontserni äriühingute vahel, ja et vaidlustatud otsuse põhjenduste 622–625 määrava tähtsusega löike komisjon ThyssenKruppile ei avaldanud.

142 Sellega seoses tuleb tõdeda, et hagejad ei selgita, kuidas mõjutas vaidlustatud otsuse põhjenduses 639 sisalduv viide nimetatud otsuse põhjendusele 626 haldusmenetluses nende kaitseõigusi.

143 Kuivõrd eespool punktis 141 esitatud etteheidet tuleb tõlgendada nii, et sellega seatakse kahtluse alla puudulik põhjendamine, siis tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 639 sisalduva viite osas otsuse põhjendusele 626 piirdus komisjon vaid märkimisega, et „nagu [põhjenduses] 626 sai öeldud, ei ole emaettevõtjale vastutuse omistamiseks vaja kahe ettevõtja tegevuse mis tahes kattumine”. Ent tuleb tõdeda, et selgitused, millele viitab põhjendus 639, ei asu mitte vaidlustatud otsuse põhjenduses 626, mida ei varjatud ThyssenKruppi kontserni äriühingute eest, vaid on toodud eelnevas põhjenduses ja eelkõige järgmises põhjenduse 625 lõigus, mida samuti ThyssenKruppi kontserni äriühingute eest ei varjatud:

„[...] [T]ütarettevõtja tegevuse eest turul vastutuse omistamiseks ei ole vaja, et emaettevõtjaga äritegevus kattuks või oleks tihedalt seotud tütarettevõtja tegevusega. On täiesti tavaline, et erisugune tegevus ja spetsialiseerunud tegevus on antud ettevõtjate kontserni siseselt eri üksustele”.

144 Seega ei saa hagejad õigustatult väita, et õiguspõhimõtted, millele komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 639 tugines, on ebaselged. Neil tingimustel tuleb ka eespool punktis 141 esitatud etteheide tagasi lükata.

- 145 Neljandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et komisjon esitas oma kostja vastuses rea uusi argumente, mis ei saa korvata vaidlustatud otsuse puudulikku põhjendamist. Need argumendid on esitatud hilinemisega ja need on vastuvõetamatud või igal juhul põhjendamatud.
- 146 Nagu sai meenutatud eespool punktis 133, on komisjon EÜ artikli 253 kohaselt kohustatud ära nimetama vähemalt need faktid ja kaalutlused, millel on tema otsuse ülesehituse seisukohalt oluline tähendus, võimaldades seeläbi liidu kohtul ja huvitatud isikutel teada saada need asjaolud, millest lähtudes komisjon asutamislepingut kohaldas. Lisaks nähtub kohtupraktikast, et välja arvatud juhul, kui tegemist on erandlike asjaoludega, peab põhjendus sisalduma otsuse põhiosas; seda ei saa esimest korda ja *a posteriori* esitada alles kohtus (vt eespool punktis 133 viidatud kohtuotsus *European Night Services jt vs. komisjon*, punkt 95 ja seal viidatud kohtupraktika). Seega tuleb põhjendused üldjuhul huvitatud isikule edastada tema õigusi kahjustava aktiga samal ajal (vt eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, punkt 463 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 147 Nagu eespool punktis 134 juba sai tõdetud, nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 633–641, et komisjon esitas õiguslikult piisavalt põhjused, millest tulenevalt on ThyssenKruppi tütaretevõtjate tegevus süükspandav nende vastavatele emaettevõtjatele TKE-le ja/või TKAG-le. Selles osas tuleb märkida, et komisjoni kostja vastustes esitatud argumentidega soovitakse üksnes vastata hagejate seisukohtades esitatud argumentidele, mitte korvata vaidlustatud otsuse väidetavat puudulikku põhjendamist.
- 148 Sellest tuleneb, et ka viimase väitega ei saa nõustuda.

- 149 Järelikult tuleb kõik kohtuasjade T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate etteheited, mis puudutavad EÜ artikli 253 rikkumist ning kaitseõiguste rikkumist seoses TKAG-le ja TKE-le ThyssenKruppi tütarettevõtjate toime pandud rikkumiste süükspanemisega, tagasi lükata.

Menetlustoimingute taotlused

- 150 Selle argumendi põhjendamiseks, mille kohaselt ThyssenKruppi kontserni äriühingud selgitasid üksikasjalikult vaidlustatud otsuses silmas peetud tegevusvaldkondade detsentraliseeritud korraldust selle kontserni piires, teevad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 vastavalt kodukorra artikli 65 punktile c ettepaneku kuulata ära komisjoni juhtumiga tegelev isik, s.o komisjoni ametnik, kes viis 28. ja 29. jaanuaril 2004 läbi uurimise Saksamaal, ning ka TKE juhatuse liige. Lisaks teevad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 ettepaneku kuulata ära üks TKAG töötaja. Hageja kohtuasjas T-149/07 palub Üldkohtul samuti kohustada komisjoni esitama 30. novembri 2005. aasta otsus K(2005) 4634, mis käsitleb [EÜ] artikli 81 alusel algatatud menetlust (juhtum COMP/F/38.354 – Tööstuslikud kotid) ja mille kokkuvõtte on avaldatud 26. oktoobri 2007. aasta Euroopa Liidu Teatajas (L 282, lk 41) ning millest nähtub, et puudub objektiivne alus määrata vahetasandi valdusühingule solidaarselt trahv, kui rikkumise toime pannud tütarettevõtjatele ning kontserni eesotsas olevale valdusühingule juba määrati trahv.
- 151 Seoses hinnanguga vaidluse poole esitatud uurimismeetmete taotluste kohta tuleb meenutada, et Üldkohus on ainupädev otsustama, kas lahendamisel olevates kohtuasjades esitatud teavet on vaja täiendada (vt Euroopa Kohtu 22. novembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-260/05 P: Sniace vs. komisjon, EKL 2007, lk I-10005, punkt 77 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 152 Esiteks, mis puudutab tunnistajate ärakuulamise taotlusi, mis võimaldaks näidata, et ThyssenKruppi kontserni äriühingud selgitasid üksikasjalikult vaidlustatud otsuses silmas peetud tegevusalade detsentraliseeritud korraldust nimetatud kontsernis, siis tuleb märkida, et komisjon ei vaidle vastu sellele, et ThyssenKruppi kontserni äriühingud on esitanud suulisi selgitusi kontserni väidetava detsentraliseeritud korralduse kohta. Ta leiab siiski, et ThyssenKruppi kontserni äriühingute argumente ei ole põhjendatud dokumentaalsete tõenditega ja teatavad toimumaterjalid räägivad isegi neile vastu.
- 153 Teiseks, mis puudutab komisjoni otsuse K(2005) 4643 esitamise taotlust, siis ei saa seda pidada vaidluse lahendamiseks vajalikuks, kuna komisjoni eelnev otsustuspraktika ei kujuta endast konkurentsi valdkonnas trahvide määramise õiguslikku raamistikku (eespool punktis 108 viidatud kohtuotsus JCB Service vs. komisjon, punktid 201 ja 205, ja eespool punktis 108 viidatud kohtuotsus Britannia Alloys & Chemicals vs. komisjon, punkt 60; Üldkohtu 8. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas T-73/04: Carbone-Lorraine vs. komisjon, EKL 2008, lk II-2661, punkt 92).
- 154 Menetlustoimingute taotlused tuleb seega jätta rahuldamata, kuna toimikus sisalduvad materjalid on piisavad, et võimaldada Üldkohtul võtta käesoleva väite osas seisukoht.
- 155 Kõigest eeltoodust järeldub, et käesolev väide tuleb tagasi lükata.

3. Määratud trahvide tühistamise või vähendamise nõuded

Väide, et rikutud on non bis in idem põhimõtet

- ¹⁵⁶ Vaidlustatud otsuse põhjenduses 655 lükkab komisjon järgmiselt tagasi Thyssen-Kruppi argumendi, mille kohaselt rikub mis tahes talle määratav trahv *non bis in idem* põhimõtet, arvestades väidetavaid Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades siseriiklike asutuste tehtud leebema kohtlemise otsuseid:

„[*Non bis in idem*] põhimõtte kohaldamine eeldab [...], et küsimuse kohta, kas rikkumine tegelikult toime pandi, on tehtud otsus või et nimetatud tegevuse õiguspärasust on uuritud. Käesolevas asjas ei ole ükski ThyssenKruppi nimetatud siseriiklik konkurentsiasutus juhtumit uurinud ega teinud lõplikku sisulist otsust. *Non bis in idem* põhimõte ei takista komisjonil oma volitusi kasutada, kui siseriiklikul tasandil on vastu võetud ajutine leebema kohtlemise otsus. Pealegi on selle juhtumi puhul kõik väidetavad ThyssenKruppi mainitud siseriiklikud otsused vastu võetud pärast seda, kui komisjon algatas menetluse määruse nr 1/2003 artikli 11 lõike 6 tähenduses. Selle sätte kohaselt kaotavad kõik siseriiklikud konkurentsiasutused niisuguses olukorras pädevuse kohaldada [EÜ] artiklit 81 [...]”

- ¹⁵⁷ Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et vaidlustatud otsus rikub *non bis in idem* põhimõtet. Nad väidavad selles osas, et komisjon ei võinud neile määrata trahve ThyssenKruppi Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud rikkumiste eest, kuna Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade konkurentsiasutused langetasid nende suhtes nimetatud rikkumiste eest lõpliku kohtuotsuse 14. juunil 1985 Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja

Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta sõlmitud Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni (EÜT 2000 L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9) (edaspidi „Schengeni lepingu rakendamise konventsioon”) artikli 54 tähenduses. Sellega seoses viitavad nad Belgia referentide koja [konfidentsiaalne]¹ otsusele, Luksemburgi konkurentsiasutuse [konfidentsiaalne] leebema kohtlemise teatisele ja Madalmaade konkurentsiasutuse [konfidentsiaalne] leebema kohtlemise kokkuleppele (*clementietoezegging*). Nad rõhutavad veel, et siseriiklike konkurentsiasutuste otsused on varasemad komisjoni menetluse algatamisest 7. oktoobril 2005, mistõttu ei saa siseriiklike konkurentsiasutusi pidada pädevuse kaotanuks määruse nr 1/2003 artikli 11 lõike 6 alusel ajal, mil nad oma otsused tegid.

- 158 Tuleb meenutada, et *non bis in idem* põhimõte, mis on sätestatud ka EIÕK protokollis nr 7 artiklis 4, kujutab endast liidu õiguse üldpõhimõtet, mille järgimise tagab kohus (Euroopa Kohtu 29. juuni 2006. aasta otsus kohtuasjas C-308/04 P: SGL Carbon vs. komisjon, EKL 2006, lk I-5977, punkt 26, ja Üldkohtu 18. juuni 2008. aasta otsus kohtuasjas T-410/03: Hoechst vs. komisjon, EKL 2008, lk II-881, punkt 598).
- 159 Liidu konkurentsioiguse valdkonnas on juba otsustatud, et see põhimõte keelab selle, et komisjon karistab ettevõtjat või algatab tema suhtes menetluse teist korda konkurentsivastase tegevuse eest, mille eest teda on juba karistatud või seoses millega ta on õigeks mõistetud varasema otsusega, mida ei saa enam vaidlustada (Euroopa Kohtu 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punkt 59; Üldkohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2597, punktid 85 ja 86; 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt vs. komisjon, EKL 2004, lk II-1181, punktid 130 ja 131, ning eespool punktis 69 viidatud kohtuotsus FNCBV jt vs. komisjon, punkt 340).

1 – Konfidentsiaalsed andmed on kustutatud.

¹⁶⁰ *Non bis in idem* põhimõtte kohaldamine eeldab seega, et rikkumise olemasolu üle on otsustatud või et selle kohta antud hinnangu õiguspärasust on kontrollitud (eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, punkt 60). Seega keelab *non bis in idem* põhimõte ainult rikkumise olemasolu uue sisulise hindamise, mille tulemusel kas määratakse esimesele karistusele lisanduv teine karistus juhul, kui teist korda tuvastatakse süü, või määratakse esimene karistus juhul, kui esimese otsusega välistatud süü tuvastatakse teise otsusega (eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, punkt 61).

¹⁶¹ Seoses küsimusega, kas siseriikliku konkurentsiasutuse otsus võib komisjonil takistada karistada sama ettevõtjat või algatada tema suhtes menetlust teist korda, tuleb meenutada, et *non bis in idem* põhimõtet kohaldatakse siis, kui on täidetud kolm tingimust: asjaolud on samad, õigusrikkumise toime pannud isik on sama ja kaitstav õigushüve on sama. Niisiis ei saa vastavalt kõnealusele põhimõttele karistada sama isikut mitu korda sama ebaseadusliku teo eest sama õigushüve kaitsmise eesmärgil (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 338; eespool punktis 69 viidatud kohtuotsus FNCBV jt vs. komisjon, punkt 340, ja eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus Hoechst vs. komisjon, punkt 600).

¹⁶² Kuna ühelt poolt siseriiklike konkurentsiasutuste tegevuse ja teiselt poolt komisjoni tegevuse eesmärk, kui nad menetlevad ja karistavad ettevõtjaid EÜ artiklite 81 ja 82 rikkumise eest nendele vastavalt määruse nr 1/2003 artiklitega 5 ja 14 antud volituste alusel, on sama õigushüve kaitsmine, st ühisturul konkurentsivabaduse tagamine, mis on EÜ artikli 3 lõike 1 punkti g kohaselt ühenduse põhieesmärk (vt selle kohta eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus SGL Carbon vs. komisjon, punkt 31), siis tuleb asuda seisukohale, et *non bis in idem* põhimõte keelab selle, et komisjon karistab ettevõtjat teist korda või viib tema suhtes teist korda läbi menetluse seoses EÜ artiklite 81

või 82 rikkumisega, mille eest teda on juba karistatud või millega seoses ta on õigeks mõistetud siseriikliku konkurentsiasutuse eelmise otsusega, mis on tehtud määruse nr 1/2003 artikli 5 alusel ja mis on muutunud lõplikuks.

- 163 Seega tuleb esiteks uurida, kas eespool punktis 157 nimetatud aktid kujutavad endast siseriiklike konkurentsiasutuste otsuseid, millega hagejaid on karistatud või millega nad on lõplikult õigeks mõistetud seoses Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud ja vaidlustatud otsuses tuvastatud rikkumistega.
- 164 Tuleb tõdeda, et asjassepuutuvad siseriiklike konkurentsiasutuste aktid viitavad kaitsele, mida võidakse vajaduse korral anda ThyssenKruppi kontserni kuuluvatele äriühingutele seoses Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud rikkumistega, mis on vaidlustatud otsuses tuvastatud ja mille eest on selles karistus määratud. Siiski, nagu komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 655 õigesti rõhutab, „ei ole ükski ThyssenKruppi mainitud siseriiklikust konkurentsiasutusest [...] teinud lõplikku sisulist otsust”. Kuna siseriiklike konkurentsiasutuste aktidega, millele hagejad viitavad, ei tehta otsust Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades toime pandud rikkumiste tõlevastavuse kohta, siis ei saa need vastavalt eespool punktis 160 viidatud kohtupraktikale takistada komisjonil neid rikkumisi vaidlustatud otsuses tuvastada ja nende eest karistusi määrata.
- 165 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 on arvamusel, et rikkumise põgus uurimine siseriikliku konkurentsiasutuse poolt ei ole siiski *non bis in idem* põhimõtte kohaldamiseks piisav. Selles küsimuses viitavad nad Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklile 54 ning Euroopa Kohtu 11. veebruari 2003. aasta otsusele liidetud kohtuasjades C-187/01 ja C-385/01: Gözütok ja Brügge (EKL 2003, lk I-1345, punkt 30), mis väidetavalt muutis kehtetuks eespool punktis 159 viidatud kohtuotsuse Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon (punkt 60). Siseriiklike konkurentsiasutuste kaitse andmise otsused vastavad Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 tingimustele.

166 Sellega seoses tuleb märkida, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 sätestab, et „[i]sikut, kelle suhtes üks konventsiooniosaline on langetanud lõpliku kohtuotsuse, ei või teine konventsiooniosaline sama teo eest vastutusele võtta [...]”. Eespool punktis 165 viidatud kohtuotsuse Gözütok ja Brügge (punktid 30 ja 31) kohaselt on isiku suhtes langetatud lõplik kohtuotsus, kui siseriikliku menetluse järel on kriminaalasi lõplikult lõpetatud, isegi kui kohus sellises menetluses ei osale.

167 Isegi kui eeldada, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklile 54 saab arvestades seda, et see väljendab liidu õiguse üldpõhimõtet ehk *non bis in idem* põhimõtet, tugineda liidu konkurentsioiguse valdkonnas, tuleb tõdeda, et siseriikliku konkurentsiasutuse tehtud ajutist leebema kohtlemise otsust ei saa igal juhul pidada selle sätte kohaldamisalasse kuuluvaks. Nimelt ei vasta ajutise kaitse andmine Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54 nõutud kriminaalmenetluse lõpetamise lõplikule laadile.

168 Mis puudutab esiteks väidetavat Belgia konkurentsiasutuse otsust, siis tuleb nentida, et see [*konfidentsiaalne*] otsus pärineb Belgia referentide kojalt. Vastavalt konkurentsinoukogu ja referentide koja ühisele teatisele, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (edaspidi „Belgia leebema kohtlemise teatis”), analüüsib Belgia konkurentsinoukogule esitatud taotlusi kaitse saamiseks trahvide eest niisiis kõigepealt referentide koda (Belgia leebema kohtlemise teatise punktid 7 ja 8). Siiski, kuna „[...] konkurentsinoukogu [...] on otsuse tegemise pädevusega asutus” (Belgia leebema kohtlemise teatise punkt 7), siis on selle asutuse ainupädevuses teha lõplikke kaitse andmise otsuseid [p]ärast uurimist [...] referendi uurimisaruaande alusel (Belgia leebema kohtlemise teatise punkt 8; vt ka Belgia leebema kohtlemise taotluse punktid 21 ja 22). Belgia õiguslikust raamistikust lähtudes on referentide koja kiri kaitse saamiseks esitatud taotluse kohta alati ajutine.

- 169 Referentide koja [*konfidentsiaalne*] kirja ajutine laad nähtub ka selle sisust, kuna selles on kinnitatud, et taotlused „[...] vastavad *prima facie* kaitse saamise tingimustele [...]”.
- 170 Seega ei saa asuda seisukohale, et referentide koja [*konfidentsiaalne*] kiri lõpetas lõplikult menetluse seoses ThyssenKruppi osalemisega Belgias toimunud rikkumises. Kuna Belgia konkurentsiasutus ei ole ThyssenKruppi suhtes langetatud „lõplikku kohtuotsust” Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 tähenduses, siis ei olnud käesolevas asjas komisjonil takistusi vastavalt vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 1 ja artikli 2 lõikes 1 tuvastada selle ettevõtja osalemist Belgias toimunud rikkumises ja selle eest karistus määrata.
- 171 Teiseks, mis puudutab Luksemburgi konkurentsinoukogu [konfidentsiaalne] leebema kohtlemise teatist, siis tuleb tõdeda, et nimetatud teatisega võetakse TKAL-i ja TKE leebema kohtlemise taotlust seoses Luksemburgis toimunud rikkumisega arvesse ning kinnitatakse, et see taotlus võetakse Luksemburgis menetlusse (leebema kohtlemise teatise artiklid 1 ja 2). Sarnaselt Belgia referentide koja kirjaga ei ole seoses nimetatud kaitsetaotlusega tehtud siiski ühtegi lõplikku otsust. Nimelt leidis Luksemburgi konkurentsinoukogu, et „leebema kohtlemise taotluse sisuline menetlemine tuleb peatada, oodates komisjoni algatatud uurimise tulemust [...]” (leebema kohtlemise teatise punkt 6 ja artikkel 3).
- 172 Neil tingimustel ei ole ThyssenKruppi suhtes langetatud „lõplikku kohtuotsust” Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 tähenduses ka Luksemburgi konkurentsinoukogu [konfidentsiaalne] leebema kohtlemise teatisega. Järelikult ei takistanud see teatis komisjonil vastavalt vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 3 ja artikli 2 lõikes 3 tuvastada selle ettevõtja osalemist Luksemburgis toimunud rikkumises ja selle eest karistust määrata.

- 173 Kolmandaks, mis puudutab Madalmaade konkurentsiasutuse [*konfidentsiaalne*] leebema kohtlemise kokkulepet, siis tuleb nentida, et ka see ei ole lõplik. Nimelt on selles TKAG-le ja TKE-le kaitse antud vaid juhul, kui Madalmaade konkurentsiasutus uurib ja menetleb ise Madalmaades toimunud rikkumist kas komisjoni palvel või omal algatusel (leebema kohtlemise kokkuleppe punkt 7). Kuna see käesolevas asjas aga nii ei läinud, jäi leebema kohtlemise kokkuleppe laad alati ajutiseks ning see ei lõpetanud lõplikult ThyssenKruppi vastu Madalmaades toimunud rikkumises osalemisega seoses algatatud menetlust.
- 174 Neil asjaoludel ei takistanud leebema kohtlemise kokkulepe komisjonil vastavalt vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 4 ja artikli 2 lõikes 4 tuvastada ThyssenKruppi osalemist Madalmaades toime pandud rikkumises ja selle eest karistust määrata.
- 175 Seega leidis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 655 õigustatult, et eespool punktis 157 nimetatud siseriiklike konkurentsiasutuste aktid kujutavad endast ajutisi leebema kohtlemise otsuseid, mis ei takista tal oma volitusi kasutada.
- 176 Teiseks on eeltoodud järeldusi arvestades tulemusetu hagejate argumentatsioon, mille kohaselt leidis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 655 väärtalt, et asjassepuutuvad siseriiklikud konkurentsiasutused olid ajal, mil nad võtsid vastu eespool punktis 157 nimetatud aktid, juba oma pädevuse määruse nr 1/2003 artikli 11 lõike 6 kohaselt kaotanud. Nimelt, isegi kui eeldada, et nimetatud asutustel oli veel pädevus leebema kohtlemise otsuste vastuvõtmiseks ajal, mil nad võtsid vastu eespool punktis 157 nimetatud aktid, tuleb tõdeda, et nendest aktidest käesolevas asjas ei piisa, et

võimaldada *non bis in idem* põhimõtte kohaldamist, kuna need ei võta seisukohta rikkumise olemasolu kohta, ja et igal juhul on need ajutised.

- 177 Samuti on ka argumentatsiooniga, mille kohaselt on *non bis in idem* põhimõtte liidu teisese õiguse suhtes ülimuslik, kuna käesolevas asjas ei ole nimetatud põhimõtte kohaldamise tingimused igal juhul täidetud.
- 178 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et neil oli õiguspärane ootus seoses sellega, et eespool punktis 157 mainitud siseriiklike konkurentsiasutuste aktid kaitsesid neid uue komisjoni menetluse eest.
- 179 Õigus nõuda õiguspärase ootuse kaitset laieneb igale isikule, kes on olukorras, kus liidu haldusasutuse antud konkreetsete tagatiste tõttu on tal tekkinud põhjendatud ootus (Euroopa Kohtu 15. juuli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-37/02 ja C-38/02: Di Lenardo ja Dilexport, EKL 2004, lk I-6911, punkt 70; Üldkohtu 17. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas T-203/96: Embassy Limousines & Services vs. parlament, EKL 1998, lk II-4239, punkt 74, ja 15. novembri 2007. aasta otsus kohtuasjas T-71/06: Enercon vs. Siseturu Ühtlustamise Amet (tuulegeneraator), kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 36).
- 180 Seevastu ei saa isik õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele tugineda haldusasutuse poolt antud konkreetsete tagatiste puudumisel (Üldkohtu 14. septembri 1995. aasta otsus kohtuasjas T-571/93: Lefebvre jt vs. komisjon, EKL 1995, lk II-2379, punkt 72, ja 29. jaanuari 1998. aasta otsus kohtuasjas T-113/96: Dubois et Fils vs. nõukogu ja komisjon, EKL 1998, lk II-125, punkt 68). Sellised tagatised on mis tahes vormis edastatud täpne teave, mis on tingimusteta ja kooskõlaline ning pädevatest ja

usaldusväärsetest allikatest (Üldkohtu 21. juuli 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-66/96 ja T-221/97: *Mellett vs. Euroopa Kohus*, EKL AT 1998, lk I-A-449 ja II-1305, punktid 104 ja 107).

¹⁸¹ Tuleb tõdeda, et hagejad ei esita ühtegi tõendit, millest nähtuks, et komisjon on neile andnud konkreetseid tagatisi, et eespool punktis 157 mainitud siseriiklike konkurentsiasutuste aktid kaitsevad neid Belgias, Luksemburgis ja Madalmaades toimunud rikkumiste menetluste algatamise eest ja süüdimõistmise eest seoses rikkumistega, mis on vaidlustatud otsuses tuvastatud ja mille eest on karistus määratud. Olenemata küsimusest, kas siseriiklike konkurentsiasutuste tegevus võis õigussubjektidel tekitada õiguspärase ootuse, mis mõjutaks komisjoni otsuse õiguspärasust, ei esita hagejad ühtegi ka asjaolu, mis võiks tõendada, et siseriiklikud konkurentsiasutused kinnitasid neile konkreetset, et eespool punktis 157 mainitud aktid takistavad komisjonil nimetatud rikkumisi tuvastada ja nende eest karistusi määrata. Lõpetuseks, nagu eespool punktides 168–175 juba sai märgitud, nähtub nimetatud aktide sisust, et need olid ajutised ning ei saanud seega tekitada mis tahes õiguspärasust, et ThyssenKruppi suhtes ei algatata menetlust seoses vaidlustatud otsuses tuvastatud rikkumistega ja talle ei määrata selle eest karistust.

¹⁸² Seetõttu tuleb argument õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohta tagasi lükata.

¹⁸³ Neljandaks, täiendava võimalusena väidavad hagejad kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07, et isegi kui *non bis in idem* põhimõte ei olnud kohaldatav, kujutab see, et vaidlustatud otsuses ei võetud arvesse nende suhtes tehtud siseriiklike kaitse andmise otsuseid, endast ilmset hindamisviga ning hea halduse ja õiguskaitses põhimõtete rikkumist.

- 184 Kõigepealt, nagu nähtub eespool punktides 158–175, kujutavad siseriiklike konkurentsiasutuste aktid, millele hagejad viitavad, endast ajutisi leebema kohtlemise otsuseid, mis ei takista komisjonil kasutada oma volitusi.
- 185 Edasi, hagejate poolt oma argumendi põhjendamiseks viidatud kohtupraktikast nähtub, et komisjon on õigluse põhimõtte kohaselt trahvisumma kindlaksmääramisel kohustatud võtma arvesse sama ettevõtja poolt sama teo eest juba kantud karistusi, kui on tegemist karistustega, mis on määratud liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise eest ja mis on järelikult toime pandud liidu territooriumil (Euroopa Kohtu 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Wilhelm jt, EKL 1969, lk 1, punkt 11, ja 14. detsembri 1972. aasta otsus kohtuasjas 7/72: Boehringer Mannheim vs. komisjon, EKL 1972, lk 1281, punkt 3; eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, punkt 87; vt selle kohta ka Üldkohtu 27. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas T-322/01: Roquette Frères vs. komisjon, EKL 2006, lk II-3137, punkt 279).
- 186 Käesoleval juhul ei ole ilmselgelt siiski tegemist sellise olukorraga, kuna vaidlust ei ole selles, et eespool punktis 157 nimetatud siseriiklike konkurentsiasutuste aktidega ei määratud hagejatele mingit karistust.
- 187 Viimaseks, eespool punktis 185 viidatud kohtupraktika puudutas igal juhul siseriiklike konkurentsiasutuste otsuseid, mis olid tehtud ajal, mil määrus nr 1/2003 ei olnud jõus, ja käsitles ohtu, et rikkumist karistatakse samal ajal siseriikliku ja liidu konkurentsioiguse alusel. Nagu rõhutab õigesti komisjon, on niisugune oht nüüd välistatud tänu määrusega nr 1/2003 loodud Euroopa konkurentsivõrgustikule, tänu nimetatud määruse sisalduvatele sätetele, mis puudutavad koostööd komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste vahel, ning teatisele koostöö kohta võrgustikus.

- 188 Käesolevas asjas ei kohusta eeltoodut arvestades ükski liidu õiguse põhimõtte komisjoni arvesse võtma eespool punktis 157 mainitud ajutisi leebema kohtlemise otsuseid, kui ta kehtestab vaidlustatud otsuses trahve.
- 189 Kohtuasjade T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 hagejate täiendav argument tuleb seega samuti tagasi lükata.
- 190 Neil asjaoludel tuleb väide *non bis in idem* rikkumise kohta tervikuna tagasi lükata.

Väide, et trahvide lähtesummade kindlaksmääramisel rikkumiste raskuse alusel on rikutud 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning kaitseõigusi

Sissejuhatavad märkused

- 191 Selles väites vaidlustavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-148/08, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 trahvide lähtesumma kindlaksmääramise komisjoni poolt.
- 192 Sissejuhatuseks olgu meenutatud, et väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et komisjonil on trahvide arvutamise meetodi puhul ulatuslik kaalutusõigus. See meetod, mis on sätestatud 1998. aasta suunistes, sisaldab erinevaid paindlikkust tagavaid elemente, mis võimaldavad komisjonil teostada oma kaalutusõigust kooskõlas

määruse nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 sätetega (vt selle kohta Euroopa Kohtu 3. septembri 2009. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P: Papierfabrik August Koehler jt vs. komisjon, EKL 2009, lk I-7191, punkt 112 ja seal viidatud kohtupraktika).

- ¹⁹³ Liidu konkurentsioiguse rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata mitme asjaolu põhjal, nagu konkreetse juhtumi eripärased asjaolud, selle kontekst ja trahvide hoiatav mõju, isegi kui puudub siduv või ammendav loetelu kriteeriumidest, millega tuleb arvestada (Euroopa Kohtu 19. märtsi 2009. aasta otsus kohtuasjas C-510/06 P: Archer Daniels Midland vs. komisjon, EKL 2009, lk I-1843, punkt 72, ja 3. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-534/07 P: Prym ja Prym Consumer vs. komisjon, EKL 2009, lk I-7415, punkt 54).
- ¹⁹⁴ Nagu on eespool punktis 25 märgitud, määras komisjon käesoleval juhul trahvisummad kindlaks 1998. aasta suunistes määratletud meetodi alusel.
- ¹⁹⁵ Kuigi 1998. aasta suuniseid ei saa lugeda õigusnormiks, mida ametiasutus peab igal juhul järgima, näevad need siiski ette praktikat väljendava käitumisnormi, mida ametiasutus ei või konkreetset juhul eirata, andmata võrdse kohtlemise põhimõttega kooskõlas olevaid põhjendusi (vt eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 209 ja seal viidatud kohtupraktika, ning eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Carbone-Lorraine vs. komisjon, punkt 70).
- ¹⁹⁶ Selliseid käitumisreegleid vastu võttes ja nende avaldamisel teada andes, et ta kavatseb neid edaspidi nendega hõlmatud juhtumitele kohaldada, piirab komisjon oma kaalutusõigust ega saa nendest normidest kõrvale kalduda, ilma et teda olenevalt

olukorrast karistataks selliste õiguse üldpõhimõtete rikkumise eest nagu võrdne kohtlemine või õiguspärase ootuse kaitse (vt eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 211 ja seal viidatud kohtupraktika; eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Carbone-Lorraine vs. komisjon, punkt 71).

¹⁹⁷ Peale selle määravad 1998. aasta suunised üldiselt ja abstraktselt meetodi, mille komisjon võttis endale kohustuseks trahvisummade kindlaksmääramisel, ja tagavad järelilikult ettevõtjatele õiguskindluse (eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punktid 211 ja 213).

¹⁹⁸ Viimaseks tuleb meenutada, et 1998. aasta suunised näevad esiteks ette rikkumise kui sellise raskusastme hindamise, mille põhjal saab kindlaks määrata „üldise lähtesumma” (punkti 1 A teine lõik). Teiseks analüüsitakse raskusastet toimepandud rikkumise laadi, asjaomase ettevõtja omaduste, eelkõige tema suuruse ja positsiooni suhtes asjaomasel turul, mille tulemusel saab kaaluda lähtesummat, liigitada ettevõtjaid kategooriatesse ja määrata kindlaks konkreetse lähtesumma (punkti 1 A kolmas kuni seitsmes lõik).

Vaidlustatud otsus

¹⁹⁹ Esiteks, komisjon uurib vaidlustatud otsuse rikkumiste raskusele pühendatud jaos (jagu 13.6.1) paralleelselt nelja artiklis 1 tuvastatud rikkumist, kuna neil on „ühiseid tunnusjooni” (vaidlustatud otsuse põhjendus 657). See jagu on jaotatud kolmeks

alajaoks, esimene neist on „Rikkumiste laad” (alajagu 13.6.1.1), teine „Asjaomase geograafilise turu suurus” (alajagu 13.6.1.2) ja kolmas „Järeldus rikkumise raskuse kohta” (alajagu 13.6.1.3).

200 Alajaos „Rikkumiste laad” selgitas komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 658 ja 659 järgmist:

„658 Käesoleva otsuse esemeks olevad rikkumised seisnesid peamiselt konkurentidevahelises salajases kokkuleppes, et jagada turud või külmutada turuosad, jaotades omavahel uute liftide ja/või eskalaatorite müügi või paigaldamise projektid, ja et mitte konkureerida omavahel liftide ja eskalaatorite hooldamise ja moderniseerimise osas (välja arvatud Saksamaa, kus hooldus- ja moderniseerimistegevust kartelli liikmete vahelistes aruteludes ei käsitletud). Niisugused horisontaalsed piirangud on juba oma olemuselt [EÜ] artikli 81 kõige raskemate rikkumiste hulgas. Selle juhtumi rikkumised jätsid kliendid kunstlikult ilma eelistest, mida nad oleksid võinud oodata konkureeriva pakkumise protsessist. Samuti on huvipakkuv ära märkida, et mõned manipuleeritud projektid olid avalikud hankelepingud, mida rahastati maksudest ning mis olid läbi viidud just nimelt selleks, et saada konkureerivaid pakkumisi, ja eelkõige hea kvaliteedi/hinna suhtega pakkumisi.

659 Rikkumise raskuse hindamisel on rikkumise eesmärgiga seotud asjaolud üldjuhul olulisemad kui selle tagajärgedega seotud asjaolud, eelkõige siis, kui niisugused kokkulepped nagu käesolevas asjas puudutavad väga raskeid rikkumisi, näiteks hindade kindlaksmääramine ja turu jagamine. Kokkuleppe tagajärjed ei ole üldjuhul määrav kriteerium rikkumise raskuse hindamiseks.”

- 201 Komisjon kinnitab, et ta „ei püüdnud tõendada rikkumise konkreetseid tagajärgi, kuna [oli] võimatu piisava kindlusega ära määrata kohaldatavad konkurentsiparameetrid (hind, kaubandustingimused, kvaliteet, innovatsioon jt), kui rikkumisi ei oleks olnud” (vaidlustatud otsuse põhjendus 660). Ta leiab siiski, et „[o]n [...] ilmne, et rikkumistel on olnud tegelik mõju”, ning selgitab seoses sellega, et „[a]sjaolu, et kartelli liikmed rakkendasid erinevaid konkurentsivastaseid kokkuleppeid, vihjab iseenesest turule avaldatud mõjule, isegi kui tegelikku mõju on raske mõõta, kuna ei ole teada eeskätt see, kas ja kui paljude projektide puhul pakkumisi manipuleeriti, ega see, mitu projekti võidi kartelli liikmete vahel ära jagada, ilma et nendevahelised kontaktid oleks olnud vajalikud” (vaidlustatud otsuse põhjendus 660). Samas põhjenduses lisab komisjon, et „konkurentide suured kumuleeritud turuosad viitavad tõenäolistele konkurentsivastastele tagajärgedele ja [et] nende turuosade suhteline stabiilsus kogu rikkumiste perioodi vältel kinnitab neid tagajärgi”.
- 202 Vaidlustatud otsuse põhjendustes 661–669 vastab komisjon argumentidele, mille ha-gejad esitasid haldusmenetluses ja millega nad soovisid tõendada rikkumiste väikest mõju turule.
- 203 Alajaos „Asjaomase geograafilise turu suurus” väidab komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 670, et „[vaidlustatud] otsuse esemeks olevad kartellikokkulepped hõl-mavad vastavalt kogu Belgia, Saksamaa, Luksemburgi või Madalmaade territooriumi” ja et „[k]ohtupraktikast nähtub selgelt, et kogu liikmesriiki hõlmav riiklik geo-graafiline turg on juba iseenesest ühisturu oluline osa”.
- 204 Alajaos „Järeldus rikkumise raskuse kohta” märgib komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 671, et iga adressaat pani toime ühe või mitu EÜ artikli 81 väga rasket rikkumist, „arvestades rikkumiste laadi ja seda, et iga rikkumine hõlmas liikmesriigi

(Belgia, Saksamaa, Luksemburg või Madalmaad) kogu territooriumi”. Ta järeldab, et „nende tegurite tõttu tuleb rikkumisi pidada väga raskeks, kuigi nende tegelikku mõju ei saa mõõta”.

- 205 Teiseks, vaidlustatud otsuse jaos „Erinev kohtlemine” (jagu 13.6.2) määrab komisjon igale erinevates rikkumistes osalenud ettevõtjale trahvi lähtesumma (vt eespool punktid 28–31), mis võtab vastavalt vaidlustatud otsuse põhjendusele 672 arvesse „rikkumise toimepanijate tegelikku majanduslikku suutlikkust kahjustada oluliselt konkurentsi”. Vaidlustatud otsuse põhjenduses 673 selgitab komisjon, et „[s]elleks liigitati ettevõtjad mitmesse kategooriasse sõltuvalt liftidest ja/või eskalaatoritest saadud käibest, sh vajaduse korral hooldus- ja moderniseerimisteenustest saadud käive”.

Trahvide üldiste lähtesummade väidetav õigusvastatus

- 206 Esiteks, Saksamaal toime pandud rikkumise puhul väidavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07, et komisjon on trahvi lähtesumma kindlaksmääramisel rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet ja omaenda otsustuspraktikat. Tuginedes liftide ja eskalaatorite turu suurusele, määras ta nimelt trahvi lähtesumma, mis on rohkem kui 500 miljonit eurot (vaidlustatud otsuse põhjendus 664). Kartellikokkulepped puudutasid aga üksnes eskalaatorite müüki ja väikest osa liftide müüki Saksamaal, mis vastavad suuremastaabilistele või mõjukatele projektidele. Seega ei ületa turu suurus, mida kokkulepped puudutavad, 170 miljonit eurot. Suuremastaabiliste projektide turg moodustab liftide valdkonnas teistest turgudest eraldi turu, kus tegutsevad vaid Otis, Schindler, Kone ja ThyssenKrupp ja kus konkurentsitingimused on nii iseäralikud, et sellega seotud kartellikokkulepetel ei oleks saanud olla olulist

mõju tavalisele liftiturule, ning see nähtub hagejate kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 esitatud eksperdiaruandest (edaspidi „eksperdiaruanne”). Hagejad kohtuasjades T-149/07 ja T-150/07 on arvamusel, et igal juhul ei tohtinud arvesse võtta spekulatsioone olulisema mõju kohta, kuna need ei sisaldunud vastuväiteteatises, mistõttu rikutakse nende kaitseõigusi.

207 Esiteks on oluline rõhutada, et hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 ei vaidlusta 1998. aasta suuniste punktis 1 A esitatud trahvide üldiste lähtesummade kindlaksmääramist puudutava meetodi õiguspärasust. Kuid nimetatud meetod vastab koguloogikale, mille kohaselt tuleb rikkumise raskuse alusel kindlaks määratud trahvi üldise lähtesumma arvutamisel arvesse võtta rikkumise laadi ja geograafilist ulatust ning selle tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta (Üldkohtu 15. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas T-15/02: BASF vs. komisjon, EKL 2006, lk II-497, punkt 134, ja 6. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas T-116/04: Wieland Werke vs. komisjon, EKL 2009, lk II-1087, punkt 62).

208 Vastupidi sellele, mida väidavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07, ei määranud komisjon Saksamaal toimunud rikkumise eest trahvi üldist lähtesummat kindlaks väidetavalt mõjutatud turu suurusele tuginedes. Nagu nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 657–671, rajas komisjon oma järelduse, mis puudutab rikkumiste raskuse hindamist, nimelt nimetatud rikkumiste laadile ja nende geograafilisele ulatusele.

209 Sellega seoses on oluline märkida, et asjaomase turu suurus ei ole põhimõtteliselt kohustuslikult arvessevõetav tegur, vaid üksnes üks asjakohastest teguritest rikkumise raskuse hindamisel, kusjuures komisjon ei ole vastavalt kohtupraktikale pealegi

kohustatud asjaomast turgu määratlema või selle suurust hindama, kui asjaomasel rikkumisel on konkurentsivastane eesmärk (vt selle kohta eespool punktis 193 viidatud kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punktid 55 ja 64).

²¹⁰ Niisiis võib komisjon, olemata selleks siiski kohustatud, trahvi üldise lähtesumma kindlaksmääramiseks arvesse võtta rikkumise esemeks oleva turu väärtust (vt selle kohta eespool punktis 207 viidatud kohtuotsus *BASF vs. komisjon*, punkt 134, ja eespool punktis 207 viidatud kohtuotsus *Wieland-Werke vs. komisjon*, punkt 63). Nimelt ei ole 1998. aasta suunistes sätestatud, et trahvisummad tuleb arvutada kogukäibe või asjaomasel turul ettevõtjate saadud käibe alusel. Siiski ei ole nendega samuti vastuolus see, kui niisugune käibe trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võetakse, et pidada kinni liidu õiguse üldpõhimõtetest ja kui asjaolud seda nõuavad (eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 187). Hagejate argument, mille kohaselt peaks Saksa-maa kartellikokkuleppe eest määratud trahvi üldine lähtesumma kajastama asjaomase turu väidetavat piiratud suurust, rajaneb seega vääral eeldusel ja tuleb tagasi lükata.

²¹¹ Järelikult tuleb tagasi lükata hagejate argument, mille kohaselt rikkus komisjon proportsionaalsuse põhimõtet, kuna ta ei võtnud liftituru osas arvesse asjaolu, et kartellikokkulepped puudutasid üksnes suuremastaabilisi ja mõjukaid projekte ning et sellest tulenevalt ei ületanud kartellikokkulepetest puudutatud turu suurus 170 miljonit eurot. Lisaks ei saa nõustuda argumentidega, et rikutud on komisjoni otsustuspraktikat, kuna – nagu sai meenutatud eespool punktis 153 – niisugune praktika ei kujuta endast konkurentsi valdkonnas trahvide määramise õiguslikku raamistikku.

- 212 Igal juhul tuleb tõdeda, et isegi hagejate esitatud hinnangutest lähtuvalt, mille kohaselt ei ületa asjaomase turu väärtus 170 miljonit eurot, esindab 70 miljoni euro suurune trahvi lähtesumma ligikaudu 41% turust. Ent juba on otsustatud, et nii kõrge protsendimääraga lähtesummad võivad olla põhjendatud väga raskete rikkumiste korral (vt selle kohta eespool punktis 210 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punktid 130 ja 133–137).
- 213 Selles kontekstis ei saa samuti nõustuda argumendiga, et väidetavalt on rikutud kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejate kaitseõigusi. Välja arvatud asjaolu, et – vastupidi sellele, mida väidavad nimetatud hagejad – komisjon ei ole rikkumise raskust kindlaks määranud kartellist mõjutatud turu mahu alusel ega kartelli mõju alusel, tuleb tõdeda, et komisjon leidis vastuväiteteatises ja eeskätt selle punktides 77–83 ning 579–583, et Saksamaa kartell puudutas kõiki liftide ja eskalaatorite sektoreid. Lisaks, seoses iga rikkumise raskuse hindamisega trahvisumma kindlaksmääramiseks märkis komisjon vastuväiteteatise põhjenduse 617 punktis b, et ta võtab arvesse asjaolu, et „kokkulepped levisid liftide ja eskalaatorite sektorites tervikuna”.
- 214 Teiseks, mis puudutab kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate argumenti, mille kohaselt ei mõjutanud kartellikokkulepped väidetavat eraldiseisvat tavalist liftiturgu, siis tuleb meenutada, et 1998. aasta suuniste punkti 1 A esimeses ja teises lõigus on rikkumise raskuse hindamise osas märgitud järgmist:

„Rikkumise raskuse hindamisel tuleb arvesse võtta selle laadi, tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta, ja asjakohase geograafilise turu suurust.

Seega jagunevad rikkumised kolme kategooriasse: kerged rikkumised, rasked rikkumised ja väga rasked rikkumised.”

- 215 Vastavalt 1998. aasta suuniste punkti 1 A esimesele lõigule peab komisjon rikkumise raskuse hindamisel seega konkreetset mõju turule uurima ainult siis, kui ilmneb, et see mõju on mõõdetav (vt selle kohta eespool punktis 193 viidatud kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punkt 74; eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 143, ning eespool punktis 112 viidatud kohtuotsus *Degussa vs. komisjon*, punkt 216).
- 216 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et hinnates rikkumise tegelikku mõju turule, peab komisjon viitama konkurentsitingimustele, mis oleksid eksisteerinud ilma rikkumiseta (vt selle kohta Euroopa Kohtu 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: *Suiker Unie jt vs. komisjon*, EKL 1975, lk 1663, punktid 619 ja 620; Üldkohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-347/94: *Mayr Melnhof vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-1751, punkt 235; eespool punktis 159 viidatud *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 150, ja eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus *Carbone-Lorraine vs. komisjon*, punkt 83).
- 217 Komisjon kinnitab vaidlustatud otsuse põhjenduses 660, et „[ta] ei ole püüdnud tõendada rikkumise konkreetseid tagajärgi, kuna [oli] võimatu piisava kindlusega määrata kohaldatavad konkurentsiparameetrid (hind, kaubandustingimused, kvaliteet, innovatsioon jt), kui rikkumisi ei oleks olnud”. Kuigi komisjon leiab vaidlustatud otsuse põhjenduses 660, et on ilmne, et rikkumistel on olnud tegelik mõju, kuna need on ellu viidud, mis iseenesest vihjab turule avaldatud mõjule, ja kuigi komisjon lükkab vaidlustatud otsuse põhjendustes 661–669 tagasi asjaomaste ettevõtjate argumendid, millega soovitakse tõendada kartellide piiratud tagajärgi, tuleb tõdeda, et vaidlustatud

otsuses ei ole rikkumiste raskuse kindlakstegemisel arvesse võetud rikkumiste võimalikku mõju turule.

- ²¹⁸ Niisiis rajab komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 671 oma järelduse rikkumiste raskuse kohta üksnes nende rikkumiste laadi ja nende geograafilise ulatuse arvessevõtmisele. Nimelt järeldab komisjon nimetatud põhjenduses, et „[a]rvestades rikkumiste laadi ja seda, et iga rikkumine hõlmas liikmesriigi (Belgia, Saksamaa, Luksemburg või Madalmaad) kogu territooriumi [...], [tuleb asuda seisukohale, et] iga adressaat pani toime ühe või mitu EÜ artikli 81 väga rasket rikkumist”.
- ²¹⁹ Täpsemalt, seoses Saksamaal toimunud rikkumisega nähtub vaidlustatud otsuse põhjendusest 664, kus komisjon vastab pealegi Kone ja Otise väitele, mis puudutab rikkumise väidetavalt piiratud mõju, et „rikkumise konkreetset mõju oli võimatu tõendada” ja et Saksamaa kokkulepped ei mõjutanud ainult eskalaatoreid ja kallite liftide projekte, leidis komisjon, et oli tõenäoline, „et üle miljoni euro liftiprojektidega seotud kartellitegevus, mis hõlmas kiireid ja hinnalisi lifte, mõjutas ülejäänud liftituru toimimist”. Nimetatud põhjenduses märkis komisjon samuti, et projekti koguväärtus oli olulisem liftide arvust ja liigist, et oli võimatu tõendada rikkumise täpset mõju ning et asjaolud tõendasid selgelt, et poolte tahe ei olnud välistada teatavad liiki tooted, vaid leppida kokku projektide osas, mille puhul oli konkurents lihtsamalt kõrvaldatav.
- ²²⁰ Käesolevas asjas tuleb tõdeda, et hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 ei väida, et Saksamaa rikkumise mõju oli mõõdetav, vaid üksnes seda, et rikkumine puudutas väidetavalt väiksemat turgu ning et kartellikokkulepetel ei saanud olla olulist mõju väidetavale tavaliste liftide turule. Neil asjaoludel ei ole hagejad

tõendanud, et komisjon oli vastavalt 1998. aasta suunistele ja eespool punktis 215 viidatud kohtupraktikale kohustatud võtma rikkumiste raskuse kindlaksmääramiseks arvesse rikkumiste konkreetse mõju, mistõttu hagejate argumendiga ei saa nõustuda.

- 221 Eeltoodud arvestades ei ole vaja võtta seisukohta eksperdiaruande kohta, mille komisjon vaidlustas ja mille eesmärk on näidata, et Saksamaa kartellikokkulepe puudutas vaid ühte osa liftiturust, ega rahuldada hagejate kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 selles osas pakutud uurimistoimingute taotlusi, mille eesmärk on tõendada eksperdiaruande vastuvõetavust.
- 222 Nimetatud aruandega seoses tuleb igal juhul märkida, et kuigi kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate sõnul ei ületa kokkulepetest väidetavalt mõjutatud turg 170 miljonit eurot ja sellel ei saanud olla tuntavat mõju tavaliste liftide turule, viitab eksperdiaruanne esiteks sellele, et suure kiirusega liftid (High-Tech/Premium) esindasid 2003. aastal 11,5–13,04 miljonit eurot, ja teiseks, et suuremastaabilised projektid hõlmavad nii suure kiirusega lifte kui ka tavalisi lifte. Järelikult, isegi kui eeldada, et tuli asuda seisukohale, et kartell puudutas vaid väidetavaid suuremastaabilisi projekte, ei saa nende mõju väidetavale tavaliste liftide turule välistada, kuna suuremastaabilised projektid hõlmasid ilmselgelt suurt kogust tavalisi lifte.
- 223 Peale selle tuleb rõhutada, et isegi kui eeldada, et komisjon kavatses arvesse võtta seda valikulist tegurit, s.o rikkumise mõju turule, ja et ta oleks järelikult pidanud vaidlustatud otsuses esitama konkreetseid, usutavaid ja piisavaid tõendeid, mis võimaldavad hinnata tegelikku mõju, mis rikkumisel võis olla konkurentsile sellel turul (eespool

punktis 193 viidatud kohtuotsus Prym ja Prym Consumer vs. komisjon, punkt 82), siis tuleb asuda seisukohale, et ta oleks niikuinii seda kohustust täitnud.

224 Saksamaal toimunud rikkumise osas märgib komisjon muu hulgas, et väärtust arvestades kuulus Konele, Otisele, Schindlerile ja ThyssenKruppile üle 60% liftimüügist ja ligi 100% eskalaatoriturust (vaidlustatud otsuse põhjendused 51 ja 232). Lisaks, pärast 2000. aastat kuulus kolmele kartellis osalejale koos ligikaudu 75% eskalaatorite turust ja ligikaudu 50% liftiturust (vaidlustatud otsuse põhjendused 278 ja 280). Pealegi oli kartelli eesmärk külmutada asjaomaste ettevõtjate vastavad turuosad (vaidlustatud otsuse põhjendused 236 jj). Komisjon rõhutas veel kohtumiste sagedust (vaidlustatud otsuse põhjendused 217 ja 218) ja kontaktide varjamiseks osalejate võetud ettevaatusabinõusid (vaidlustatud otsuse põhjendused 219–221).

225 Niisiis, nagu sai märgitud eespool punktis 217, järeldas komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 660, et asjaolu, et erinevaid konkurentsivastaseid kokkuleppeid rakendati, vihjab iseenesest turule avaldatavale mõjule, isegi kui tegelikku mõju oli raske mõõta, kuna ei olnud võimalik muu hulgas kindlaks teha seda, kas ja kui paljude muude projektide puhul pakkumisi manipuleeriti, ega seda, mitu projekti võidi kartelli liikmete vahel ära jagada, ilma et nendevahelised kontaktid oleks olnud vajalikud. Komisjon lisas, et konkurentide kõrged kumuleeritud turuosad viitavad tõenäolistele konkurentsivastastele tagajärgedele ja et nende turuosade suhteline stabiilsus kogu rikkumiste perioodi vältel kinnitab neid tagajärgi.

226 Eespool esitatud kaalutlustest nähtub, et Saksamaa rikkumise eest määratud 70 miljoni suurune trahvi lähtesumma ei ole ebaoproportsionaalne rikkumise erilist raskust arvestades, isegi kui peaks tõendamist leidma asjaolu – nagu väidavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 –, et liftide osas mõjutas kartellikokkulepe vaid suuremastaabilisi projekte.

- 227 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et kartellikokkulepe avaldas mõju ainult Saksamaal ning üksnes väikesel osal turust, mistõttu Saksamaa rikkumise eest määratud 70 miljoni suurust trahvi lähtesummat tuleb vähendada, arvestades asjaomast geograafilist turgu.
- 228 Sellega seoses tuleb meenutada, et trahvi üldine lähtesumma määratakse kindlaks muu hulgas rikkumise geograafilise ulatuse alusel.
- 229 Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et riigi ulatusega geograafiline turg vastab ühisturu olulisele osale (Euroopa Kohtu 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin vs. komisjon*, EKL 1983, lk 3461, punkt 28, ja Üldkohtu 27. juuli 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-49/02–T-51/02: *Brasserie nationale jt vs. komisjon*, EKL 2005, lk II-3033, punkt 176). Kuna ei ole vaieldud vastu sellele, et Saksamaa kartellikokkulepe puudutas selle liikmesriigi kogu territooriumi, siis tuleb asuda seisukohale, et see hõlmas ühisturu olulist osa.
- 230 Arvestades esiteks kartelli eriti rasket laadi ja teiseks seda, et kartell hõlmas ühisturu olulist osa, tuleb asuda seisukohale, et Saksamaal toime pandud rikkumise eest 70 miljoni euro suuruse trahvi lähtesumma kindlaksmääramine ei riku proportsionaalsuse põhimõtet.
- 231 Teise võimalusena väidavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07, et isegi liftituru kogumahule tuginedes on Saksamaal toimunud rikkumise eest määratud 70 miljoni suurune lähtesumma ülemäärane, kuna menetluses osalenud ettevõtjad esindasid alla 50% Saksamaa kogu liftiturust (vaidlustatud otsuse põhjendus 280). Niisugune argument tuleb siiski tagasi lükata, kuna nagu eespool punktides 208–210

sai märgitud, ei olnud komisjon kohustatud Saksamaal toimunud rikkumise eest trahvi lähtesummat kindlaks määrama väidetava kahjustatud turu suurusele tuginedes, ega teinud seda käesolevas asjas.

²³² Igal juhul ei vaidle hagejad vastu sellele, et 2003. aastal esindasid kartellis osalenud ettevõtjad Saksamaal 48% kogu liftiturust, mis hinnanguliselt oli 506 miljonit eurot (vaidlustatud otsuse põhjendus 280), ja 75% eskalaatoriturust, mis hinnanguliselt oli 70 miljonit eurot (vaidlustatud otsuse põhjendused 82 ja 278). 70 miljoni suurune lähtesumma kujutas endast niisiis 23,7% Saksamaa kartellis osalenud ettevõtjate saadud käibest. Niisugust protsendimäära ei saa aga esiteks rikkumise erilist raskust ja teiseks selle geograafilist ulatust arvestades pidada ülemääraseks.

²³³ Lisavõimalusena väidavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07, et Saksamaal toimunud rikkumise eest trahvi lähtesummat kindlaks määrates kaldus komisjon kõrvale vaidlustatud otsuses kohaldatud trahvisumma arvutamise meetodist. Kuna komisjon möönis, et Saksamaa kartellide ulatus on piiratum kui kolmes Beneluxi riigis, siis ei saa ta Saksamaal toime pandud rikkumise eest määratud trahvisumma arvutamisel kohaldada samu kriteeriume.

²³⁴ Sellega seoses tuleb märkida, et kuigi komisjon ei püüdnud tõendada rikkumise konkreetset mõju (vaidlustatud otsuse põhjendus 660), määras ta Saksamaal toimunud rikkumisega seoses siiski väiksema lähtesumma, et võtta asjaomaste ettevõtjate kasuks arvesse võimalust, et kartellid ei mõjutanud otseselt liftiturgu tervikuna. Seega, nagu komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 664 märgib, võttis ta trahvi

lähtesumma kindlakstegemisel tegelikult „arvesse asjaolu, et [Saksamaa] kartellitegevus ei mõjutanud võib-olla otseselt liftiturgu tervikuna”. Nimelt ilmneb, et Saksamaa kartelli lähtesumma määrati madalamale tasemele kui muude vaidlustatud otsuses nimetatud kartellide puhul, arvestades asjaomaste turgude suurust.

²³⁵ Isegi kui eeldada, et komisjon peab juhul, kui ta tuvastab ühes ja samas otsuses mitu väga rasket rikkumist, respektierima üldiste lähtesummade ja erinevate mõjutatud turgude suuruse vahel teatavat järjepidevust, ei viita käesolevas asjas miski sellele, et Belgias, Saksamaal, Luksemburgis ja Madalmaades toimunud rikkumiste eest määratud üldised trahvi lähtesummad ei ole järjepidevad või on kõrvale kaldunud väidetavast vaidlustatud otsuses kohaldatud arvutusmeetodist.

²³⁶ Nimelt näitab asjassepuutuvate andmete uurimine, et komisjon on mõjutatud turgude suurust arvestades määranud trahvide üldised lähtesummad kindlaks järjekindlalt. Niisiis on komisjon määranud seda suuremad üldised lähtesummad, mida suurem oli turg, kasutamata seejuures konkreetset matemaatilist valemit, milleks ta igal juhul kohustatud ei olnud (vt eespool punktid 207–210). Seega määrati kaugelt kõige suurema ehk Saksa turu puhul, mis on 576 miljonit eurot, trahvi üldiseks lähtesummaks 70 miljonit eurot; suuruselt kahe järgmise turu puhul ehk Madalmaade ja Belgia turud, mis on vastavalt 363 miljonit eurot ja 254 miljonit eurot, määrati trahvi üldiseks lähtesummaks vastavalt 55 miljonit eurot ja 40 miljonit eurot; viimaseks, Luksemburgi turu osas, mis on ilmselgelt kõige väiksem, s.o 32 miljonit eurot, leidis komisjon, isegi kui 1998. aasta suunised näevad väga raskete rikkumiste puhul ette raskuse alusel „üle 20 miljoni [euro]” suuruse trahvi määramise, vajalikuks piirata seda summat 10 miljonile eurole (vt selle kohta eespool punktis 207 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punkt 136). Hagejate etteheide tuleb seega tagasi lükata.

237 Sellest tuleneb, et kõik etteheited, mis puudutavad lähtesumma kindlaksmääramist Saksamaal toimunud rikkumise eest, tuleb tagasi lükata.

238 Teiseks, Luksemburgis toimunud rikkumisega seoses väidavad hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, et trahvi üldise lähtesumma ja rikkumisest puudutatud turu suuruse vahel on ebaproportsionaalsus.

239 Sellega seoses on oluline rõhutada, et hageja T-148/07 ei vaidlusta samuti 1998. aasta suuniste punktis 1 A esitatud trahvide üldiste lähtesummade kindlaksmääramist puudutava meetodi õiguspärasust, mis nagu eespool punktid 207 sai meenutatud, vastab koguloogikale. Lisaks on vastavalt eespool punktis 209 viidatud kohtupraktikale asjaomase turu suurus vaid üks asjakohastest teguritest rikkumise raskuse hindamisel, mida komisjon ei ole kohustatud trahvi lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse võtma. Eespool punktis 208 aga sai meenutatud, et käesolevas asjas, nagu nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 657–671, rajas komisjon oma järelduse rikkumiste raskuse hindamise kohta nimetatud rikkumiste laadile ja nende geograafilisele ulatusele. Hagejate argument, et Luksemburgis toimunud rikkumise eest määratud trahvi lähtesumma on asjaomase turu suurus arvestades ülemäärane, tuleb seega tagasi lükata.

240 Igal juhul tuleb rõhutada, et komisjon määras Luksemburgis toimunud rikkumise eest trahvi üldiseks lähtesummaks 10 miljonit eurot. Seega, kuigi komisjon määras rikkumise raskuse kindlaks rikkumise laadi ja geograafilise ulatuse lausel, pidas ta tarvilikuks määrata trahvi üldiseks lähtesummaks summa, mis vastab poolele 20 miljoni euro suurusele alampiirile, mis on üldjuhul suunistes seda liiki väga raskete rikkumiste eest ette nähtud (vt 1998. aasta suuniste punkti 1 A teise lõigu kolmas taane).

241 Sellest järeldub, et kohtuasjade T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate argument tuleb tagasi lükata.

242 Kolmandaks, seoses Madalmaades toimunud rikkumisega väidavad hagejad kohtuasjades T-150/07 ja T-154/07, et komisjon ei võtnud arvesse rikkumise piiratud mõju turule, kuna kartell puudutas alla 10–15% turust, mida kinnitasid kõik Madalmaades toimunud rikkumises osalenud ettevõtjad. Lisaks, kuigi komisjon ei olnud kohustatud tuvastama rikkumise konkreetset mõju Madalmaade turul, oleks ta pidanud arvesse võtma kartellist mõjutatud turu väga piiratud mahtu.

243 Sellega seoses on oluline rõhutada, et hageja T-154//07 ei vaidlusta samuti 1998. aasta suuniste punktis 1 A esitatud trahvide üldiste lähtesummade kindlaksmääramist puudutava meetodi õiguspärasust, mis nagu eespool punktid 207 sai meenutatud, vastab koguloogikale. Lisaks on vastavalt eespool punktis 209 viidatud kohtupraktikale asjaomase turu suurus vaid üks asjakohastest teguritest rikkumise raskuse hindamisel, mida komisjon ei ole kohustatud trahvi lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse võtma. Eespool punktis 208 aga sai meenutatud, et käesolevas asjas, nagu nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 657–671, rajas komisjon oma järelduse rikkumiste raskuse hindamise kohta nimetatud rikkumiste laadile ja nende geograafilisele ulatusele. Hagejate argument, et Madalmaades toimunud rikkumise eest määratud trahvi lähtesumma on asjaomase turu suurus arvestades ülemäärane, tuleb seega tagasi lükata.

244 Lisaks, nagu komisjon õigustatult märkis, esiteks Madalmaade kartellis osalejate avaldused seoses projektidega, mida kartell väidetavalt mõjutas, põhinevad üksnes nende projektide arvul, mille puhul nimetatud osalejad sõnaselgelt kartelli olemasolu tunnistasid. Sellega seoses, nagu märkis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 384, ei olnud mingit vajadust jagada Madalmaade kartelli raames kõik projektid, kuna

asjaomased ettevõtjad pidid arutlema vaid niisuguste projektide üle, mida ei antud ühele neist automaatselt tänu olemasoleva kliendiga sisse seatud suhtele. Teiseks, igal juhul, kuigi Otis ja ThyssenKrupp tõepoolest väitsid, et need projektid, mille jaotamisega seoses arutelud aset leidsid, hõlmasid vaid väikest osa kõikidest teostatavatest projektidest (vaidlustatud otsuse põhjendus 492), esineb arvutustes, mille nad sellega seoses esitasid, olulisi erinevusi (vaidlustatud otsuse põhjendused 494, 495, 496, 497 ja 499).

245 Sellest tuleneb, et argumendid selle kohta, et Madalmaade rikkumise eest määratud lähtesumma on ülemäärane, tuleb tagasi lükata.

246 Järelikult tuleb kõik trahvide üldisi lähtesummasid puudutavad etteheited tagasi lükata.

Trahvide konkreetsete lähtesummade väidetav õigusvastatus

247 Olgu meenutatud, et määruse nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 alusel määratud trahvisummade arvutamise raames on asjaomaste ettevõtjate erinev kohtlemine komisjonile selle sättega antud pädevuse kasutamise lahutamatu osa. Nimelt peab komisjon oma kaalutusõiguse raames määrama individuaalse karistuse, mis sõltub asjaomaste ettevõtjate käitumisest ja nendele iseloomulikest joontest, et tagada igal üksikjuhul liidu konkurentsialaste õigusnormide täielik tõhusus (vt selle kohta Euroopa Kohtu 7. juuni 1983. aasta otsus kohtuasjas 100/80: *Musique Diffusion française jt vs. komisjon*, EKL 1983, lk 1825, punkt 109, ja eespool punktis 108 viidatud kohtuotsus *Britannia Alloys & Chemicals vs. komisjon*, punkt 44).

- 248 Niisiis näevad 1998. aasta suunised ette, et teatud raskusastmega rikkumise puhul võib sellistel juhtudel nagu kartellikokkulepped, kui on seotud paljud ettevõtjad, osutada vajalikuks kasutada üldist lähtesummat, et tuvastada konkreetne lähtesumma, võttes arvesse rikkumise kaalu ja seega ka selle tegelikku mõju igale konkureerivale ettevõtjale, eeskätt juhul, kui samalaadseid rikkumisi toime panevate ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt (punkti 1 A kuues lõik). Iseäranis on vajalik võtta arvesse rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele, eeskätt tarbijatele (punkti 1 A neljas lõik).
- 249 Lisaks on 1998. aasta suunistes täpsustatud, et sama tegevuse eest võrdse karistamise põhimõttest lähtuvalt võib sõltuvalt asjaoludest määrata asjaomastele ettevõtjatele erineva trahvisumma, ilma et see eristamine põhineks aritmeetilisel arvutusel (punkti 1 A seitsmes lõik).
- 250 Nagu sai märgitud eespool punktis 210, ei ole 1998. aasta suunistes sätestatud, et trahvisummad tuleb arvutada asjaomasel turul ettevõtjate saadud käibe alusel. Niisiis, selleks, et hinnata ettevõtja mõju turul või vastavalt suuniste sõnastusele tema tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju teistele ettevõtjatele, ei ole komisjon kohustatud eelnevalt turgu määratlema ega selle suurust hindama (eespool punktis 193 viidatud kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punkt 63). Samas ei ole 1998. aasta suunistega vastuolus see, kui niisuguseid käibeid trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võetakse, et kinni pidada liidu õiguse üldpõhimõtetest ja kui asjaolud seda nõuavad (Üldkohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-23/99: *LR AF 1998 vs. komisjon*, EKL 2002, lk II-1705, punktid 283 ja 284; 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-220/00: *Cheil Jedang vs. komisjon*, EKL 2003, lk II-2473, punkt 82, ja 25. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-38/02: *Groupe Danone vs. komisjon*, EKL 2005, lk II-4407, punkt 157).

- 251 Käesolevas asjas nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 672–685, et komisjon kohtles iga vaidlustatud otsuse artiklis 1 tuvastatud rikkumise puhul „ettevõtjaid erinevalt, et võtta arvesse rikkumise toimepanijate tegelikku majanduslikku suutlikkust konkurentsi oluliselt kahjustada” (vaidlustatud otsuse põhjendus 672). Iga rikkumise puhul liigitas ta ettevõtjad kategooriatesse, et sõltuvalt igal siseriiklikul asjaomas-te toodete turul saadud käibest määrata kindlaks trahvi konkreetsed lähtesummad (vaidlustatud otsuse põhjendused 673–685). Kui Schindlerile Saksamaa kartellis osalemise eest trahvi määramine välja arvata, siis tugines komisjon teiste ettevõtjate konkreetsete lähtesummade kindlaksmääramisel iga rikkumise puhul 2003. aasta käi-bele, mis komisjoni arvates on kõige hilisem aasta, mille jooksul olid nimetatud ette-võtjad asjaomaste kartellide aktiivsed liikmed (vaidlustatud otsuse põhjendused 674, 676, 680 ja 684).
- 252 Esiteks, seoses Belgias toimunud rikkumisega väidavad hagejad kohtuasjades T-149/07 ja T-150/07 trahvide lähtesummasid puudutavas argumentatsioonis, et ThyssenKruppile kuulus Belgias toimunud rikkumise perioodil Konest ja Schindlerist palju väiksem turuosa, mistõttu tuleks trahvisummat vähendada.
- 253 Vastavalt 1998. aasta suuniste punkti 1 A seitsmendale lõigule ei pea samas rikku-mises osalenud ettevõtjate eristamine põhinema aritmeetilisel arvutusel. Nimelt ei eelda proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte seda, et trahvi lähtesum-ma moodustab kõigi kartelli liikmete puhul sama protsendi individuaalsest käibest (eespool punktis 210 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punkt 149).
- 254 Seega selle kindlakstegemiseks, kas kartellikokkuleppe liikmete jagamine kategooria-tesse vastab võrdse kohtlemise ja proportsionaalsuse põhimõtetele, peab Üldkohus

komisjoni selle valdkonna kaalutusõiguse teostamise seaduslikkuse kontrollimise raames üksnes kontrollima, kas see jagamine on järjekindel ja objektiivselt õigustatud (Üldkohtu 19. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas T-213/00: CMA CGM jt vs. komisjon, EKL 2003, lk II-913, punktid 406 ja 416; eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt vs. komisjon, punktid 220 ja 222; eespool punktis 210 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punkt 157, ja eespool punktis 122 viidatud kohtuotsus Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik vs. komisjon, punkt 184).

- ²⁵⁵ Ent käesolevas asjas võttis komisjon vastupidi kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejate poolt väidetule arvesse TKLA suhteliselt vähemtähtsat positsiooni Belgia turul, liigitades ta eraldi kategooriasse, kus lähtesumma oli selgelt väiksem nendest lähtesummadest, mis määrati teistele Belgia kartellis osalejatele. Seega erinevalt Konest ja Schindlerist, kes liigitati esimesse kategooriasse, lähtesummaga 40 miljonit eurot, ja Otisest, kes liigitati teise kategooriasse, lähtesummaga 27 miljonit eurot, liigitati ThyssenKrupp kolmandasse kategooriasse, lähtesummaga 16,5 miljonit eurot, mis on pealegi väiksem seda liiki väga raske rikkumise eest suunistes ette nähtud 20 miljoni euro suurusest alampiirist (vt punkti 1 A teise lõigu kolmas taane) (vt selle kohta Üldkohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-230/00: Daesang ja Sewon Europe vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2733, punkt 58).
- ²⁵⁶ Neil asjaoludel tuleb kohtuasjade T-149/07 ja T-150/07 hagejate argumendid, mille kohaselt on TKLA osalemise tõttu Belgia kartellis neile määratud trahvi konkreetne lähtesumma väidetavalt õigusvastane, tagasi lükata.
- ²⁵⁷ Teiseks, Saksamaal toimunud rikkumise osas viitavad hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 esiteks väidetavale diskrimineerivale kohtlemisele, kuna neile määratud trahvi lähtesumma arvutati üksnes rikkumiste laadi ja geograafilise ulatuse

alusel, samas kui Schindlerile määratud trahvi lähtesumma võttis arvesse asjaolu, et need rikkumised puudutasid vaid ühte osa asjaomasest tooteturst. Selle lähene-misviisi kohaldamine, mille komisjon valis Schindleri puhul, kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate olukorra suhtes peaks viima nende trahvi lähtesumma vähendamiseni.

²⁵⁸ Kõigepealt tuleb nentida, et vaidlustatud otsusest ja eelkõige selle põhjendustest 676–679 nähtub üheti mõistetavalt, et Saksamaa kartellis osalenud ettevõtjate kategooria-tesse liigitamiseks tugines komisjon nii Schindleri kui ka teiste Saksamaa kartellis osalejate puhul käibe-le, mida asjaomased ettevõtjad said kartellist mõjutatud turul.

²⁵⁹ Seejärel tuleb märkida, et Saksamaa kartelli puhul erineb Schindleri olukord ThyssenKruppi omast. Nimelt ei ole vaidlustatud seda, et kogu Schindleri Saksamaa kar-tellis osalemise ajal 1995. aasta augustis kuni 2000. aasta detsembrini puudutas kartell vaid eskalaatoreid (vaidlustatud otsuse põhjendus 213 ja artikli 1 lõige 2). Schindler osales seega vaid vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 2 tuvastatud rikkumise eskalaa-toreid puudutavas osas. Seevastu ThyssenKrupp osales rikkumise kahes osas, st es-kalaatoreid puudutavas osas 1995. aasta augustist kuni 2003. aasta detsembrini ning lifte puudutavas osas 2000. aasta detsembrist 2003. aasta detsembrini (vaidlustatud otsuse põhjendused 212 ja 213 ning artikli 1 lõige 2). Ent erineva kohtlemise eesmärk on just nimelt võtta arvesse ettevõtjatevahelisi erinevusi nende suutlikkuse tasandil põhjustada konkurentsile olulist kahju, mis Schindleri puhul oli tingimata väiksem, kuna ta ei osalenud lifte puudutavas kartelli osas.

260 Neil asjaoludel ei saa hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 õigustatult teha järeldust diskrimineeriva kohtlemise kohta, mis tuleneb sellest, et Schindleri puhul võeti trahvi konkreetse lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse vaid eskalaatoriturul saadud käive. Vastupidi, just ühelt poolt Schindleri ja teiselt poolt teiste kartelliosaliste olukordade erinevuste arvessevõtmise tulemusel võttis komisjon võrdse kohtlemise põhimõtet järgides nende kahe asjaomaste ettevõtjate kategooria puhul arvesse erinevaid käibeid.

261 Teiseks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et nad liigitati valesti esimesse kategooriasse, kuna nende valduses olevate andmete kohaselt eiras komisjon tegelikku olukorda turuosade seisukohalt. Oma argumendi põhjendamiseks viitavad nimetatud hagejad esiteks Schindleri turuosadele, mis tal oli lifti- ja eskalaatoriturul 2003. aastal, mis on võrdlusaasta. Teiseks väidavad hagejad, et neil ei ole eskalaatorite ja suuremastaabiliste liftiprojektide osas Saksamaa turul Kone ja Otise turuosadega võrdseid turuosi. Sellega seoses ei ole komisjon avaldanud turuosade seisukohalt kategooriate määratlemise aluseks olevaid arvutusi, sh ka pärast seda, kui hagejad temalt seda palusid.

262 Kõigepealt olgu meenutatud, et trahvi konkreetsete lähtesummade arvutamiseks liigitas komisjon ettevõtjad kategooriatesse sõltuvalt käibest, mida nad said igal asjaomaste toodete siseriiklikul turul (vaidlustatud otsuse põhjendus 673) (vt eespool punkt 251). Sellega seoses leidis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 678, et „arvestades Kone, Otise ja ThyssenKruppi turuosade ja majandusliku suutlikkuse sarnasust, ei tule neid trahvi arvutamisel erinevalt kohelda”.

263 Lisaks tuleb märkida, et asjaolu, et trahvi lähtesumma ei moodusta ilmingimata kartelli kõigi liikmete osas sama protsenti iga ettevõtja vastavast käibest, on lahutamatu osa meetodist, mis seisneb ettevõtjate kategooriatesse jagamises, mille tagajärjel määratakse samasse kategooriatesse liigitatud ettevõtjatele kindla suurusega trahvi lähtesumma. Üldkohus on aga juba otsustanud, et niisugust meetodit, mis küll ei arvesta sama kategooria ettevõtjate suuruste erinevusi, ei saa põhimõtteliselt keelata (eespool punktis 254 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt vs. komisjon, punkt 385; eespool punktis 159 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt vs. komisjon, punkt 217, ja eespool punktis 210 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punkt 150).

264 Käesolevas asjas ei sea hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 kahtluse alla vaidlustatud otsuse põhjendustes 673 ja 678 esitatud kinnitusi.

265 Ent esiteks, kuna kartell, milles Schindler osales, puudutab vaid eskalaatoreid, siis on komisjon õigesti võtnud selle ettevõtja konkreetse lähtesumma kindlaksmääramisel arvesse üksnes käivet, mida see ettevõtja kõnealusel sektoris sai. Hagejate argumentidega, mis tuginevad võrdlusele Schindleri turuosadega lifti- ja eskalaatoriturul 2003. aastal, ei saa seega nõustuda.

266 Teiseks, kuna hagejad ei vaidlusta seda, et komisjon liigitas ettevõtjad kategooriatesse nende käibe alusel, mida nad said igal asjaomaste toodete siseriiklikul turul (vaidlustatud otsuse põhjendus 673), ning arvestades, et selleks, et hinnata ettevõtja mõju turul või vastavalt 1998. aasta suuniste sõnastusele tema tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju teistele ettevõtjatele, ei ole komisjon kohustatud eelnevalt turgu määratlema ega selle suurust hindama (eespool punktis 193 viidatud

kohtuotsus Prym ja Prym Consumer vs. komisjon, punkt 63), ei saa igal juhul nõustuda hagejate argumentidega, mis tuginevad eskalaatorite osas asjaomaste ettevõtjate turuosadele ning liftisektori osas suuremastaabilistele projektidele.

- 267 Järelikult tuleb hagejate argument, mille kohaselt on neid valesti esimesse kategooriasse liigitatud, tagasi lükata. Neil asjaoludel ei ole vaja rahuldada kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate menetlust korraldavate meetmete taotlust, mille eesmärk on kohustada komisjoni esitama Saksamaa turuosadega seotud arvutusi.
- 268 Kolmandaks, seoses Luksemburgis toimunud rikkumisega väidavad hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, et ThyssenKrupp ei olnud oma väiksuse ja tagasihoidliku turuosa tõttu suuteline põhjustama kahju teistele ettevõtjatele või tarbijatele (1998. aasta suuniste punkt 1 A).
- 269 Esiteks, komisjon liigitas ThyssenKruppi ja Kone teise kategooriasse, kuigi Kone turuosa oli palju suurem, isegi kuni kaks korda ThyssenKruppi turuosast suurem (vaidlustatud otsuse põhjendus 680).
- 270 Sellega seoses tuleb tõdeda, et nagu nähtub vaidlustatud otsuse põhjendusest 680, oli 2003. aastal Kone ja ThyssenKruppi käibed Luksemburgi turul üsna sarnased ning mõlemad käibed olid kolm kuni neli korda Otise ja Schindleri selle turu käivetest väiksemad. Järelikult liigitas komisjon talle antud kaalutusõigust ilmselgelt ületamata Schindleri ja Otise esimesse kategooriasse ning Kone ja ThyssenKruppi teise kategooriasse, kusjuures niisugune liigitamine näib olevat järjekindel ja objektiivselt põhjendatud.

271 Teiseks, ThyssenKruppi turuosade ning Otise ja Schindleri turuosade võrdlemine näitab, et objektiivselt oleks olnud vääri liigitada ThyssenKrupp teise kategooriasse. Nimelt liigitati Otis ja Schindler esimesse kategooriasse ja neile kuulusid 2003. aastal ThyssenKruppi turuosast ligi viis korda suuremad turuosad. ThyssenKruppi trahvi lähtesumma vastab neljandikule Otisele ja Schindlerile määratud lähtesummast, kuigi ThyssenKruppi turuosa moodustab vaid ligikaudu viiendiku nende kahe ettevõtja turuosadest ning üksnes ligikaudu poole Kone turuosast. Selline ebaproportsionaalsus räägib vastu komisjoni otsustuspraktikale, mille kohaselt vähendatakse madalamate kategooriate põhisummasid alati proportsionaalselt võrreldes esimesele kategooriale määratud summaga.

272 See argument tuleb samuti tagasi lükata. Nimelt õigustas ühelt poolt Otise ja Schindleri ning teiselt poolt Kone ja ThyssenKruppi turuosade suur erinevus osalejate eristamist kaheks kategooriaks. Siiski, välja arvatud asjaolu, et iga kategooria lähtesumma kindlaksmääramisel ei kasutata aritmeetilist arvutust, mis peab väljendama mis tahes turuosade seisukohalt tuvastatud erinevuse ettevõtjate vahel vastavalt sellele, kas nad kuuluvad esimesse või teise kategooriasse, tuleb tõdeda, et kuna käesolevas asjas moodustab ühe esimesse kategooriasse kuuluva ettevõtja saadud käive teise kategooriasse kuuluva ThyssenKruppi käibest ligikaudu neli korda suurema käibe, siis näib ThyssenKruppile lähtesumma määramine, mis on 25% esimese kategooria ettevõtjatele määratud lähtesummast, igal juhul olevat järjekindel ja objektiivselt põhjendatud.

273 Kolmandaks, Luksemburgis kohaldas komisjon kategooriate süsteemi vääralt, kuna Belgias ja Madalmaades toimunud rikkumiste raames TKLA ja TKL-i klassifitseerimisega võrreldes oleks komisjon Luksemburgis ThyssenKruppile kuuluva tagasihoidliku

turuosa arvessevõtmiseks liigitama ta Konest madalamasse kategooriasse ning määrata talle sellest tulenevalt väiksema põhisumma.

- ²⁷⁴ Sellega seoses sai eespool punktis 270 juba nenditud, et komisjon liigitas talle antud kaalutusõigust ilmselgelt ületamata Kone ja ThyssenKruppi teise kategooriasse, kusjuures niisugune klassifitseerimine näib olevat järjekindel ja objektiivselt põhjendatud. Lisaks ei puutu asjasse erineva kohtlemise argument, mida komisjon kohaldas ThyssenKruppi kontserni muudele äriühingutele muude rikkumiste raames, kuna erineva kohtlemise eesmärk on just nimelt võtta iga rikkumise puhul nõuetekohaselt arvesse asjaomaste ettevõtjate suhtelist suurust asjaomastel turgudel. Hagejate argumentid tuleb seega tagasi lükata.
- ²⁷⁵ Neljandaks heidavad hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 ette proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist, mis tuleneb seosest, mis on nende poolt asjaomasel turul saadud käibe ja neile määratud trahvi lähtesumma vahel. Seega märgivad hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, et neile määratud lähtesumma on [*konfidentsiaalne*] 2003. aastal Luksemburgi turul saadud käibest.
- ²⁷⁶ Kuid esiteks, nagu nähtub eespool punktist 218, määrati trahvide üldine lähtesumma kindlaks rikkumiste laadi ja asjaomase geograafilise turu suurust arvestades. Teiseks võttis komisjon asjaomaste ettevõtjate poolt Luksemburgi turul saadud käibeid arvesse üksnes asjaomaste ettevõtjate erinevaks kohtlemiseks, et võtta arvesse nende suhtelist suurust asjaomasel turul ja nende tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada konkurentsile olulist kahju (vaidlustatud otsuse põhjendus 672), mis on pealegi kooskõlas eespool punktides 247 ja 250 viidatud kohtupraktikaga. Seega ei saa

nõustuda võrdusega, mida hagejad tegid nende poolt asjaomasel turul saadud käibe ja nende trahvide lähtesumma vahel.

277 Järelikult ja arvestades seda, et liidu õiguses puudub igal juhul üldkohaldatav põhimõte, mille kohaselt peab karistus olema proportsionaalne ettevõtja suurusega tooteturul, kus rikkumine on toimunud (eespool punktis 193 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland vs. komisjon, punkt 75), tuleb ThyssenKruppile Luksemburgis toimunud rikkumise eest määratud konkreetse lähtesumma ülemäärasust puudutav argument tagasi lükata.

278 Kõigest eeltoodust nähtub, et kõik trahvide konkreetseid lähtesummasid puudutavad etteheited tuleb tagasi lükata.

279 Käesolev väide tuleb seega täies ulatuses tagasi lükata.

Väide, et rikuti 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet, EÜ artiklit 253 ja võrdse kohtlemise põhimõtet, kui trahvide lähtesumma kindlaksmääramisel kohaldati hoiatava eesmärgi arvessevõtmiseks kontserni suhtes kohaldatavat korrutustegurit

280 Vaidlustatud otsuses meenutas komisjon vajadust määrata trahvisummad kindlaks „tasemel, mis tagab iga ettevõtja suurust arvesse võttes nende piisava hoiatava mõju” (vaidlustatud otsuse põhjendus 686). Seega, olles tõdenud, et „[k]una ThyssenKruppi ja UTC/Otise vastavaid ülemaailmseid 47 100 000 000 euro ja 34 300 000 000 euro

suuruseid käibeid arvestades on nad teistest adressaatidest palju suuremad ettevõtjad”, leidis komisjon, et „[trahvi] lähtesummat on vaja suurendada, et võtta arvesse [nende ettevõtjate] suurust ja koguvahendeid” ning leidis, et „sobilik on korrutusteguri 2 (100% suurendamine) kohaldamine ThyssenKruppile määratavale trahvi lähtesummale ja korrutusteguri 1,7 (70% suurendamine) UTC/Otisele määratavale trahvi lähtesummale” (vaidlustatud otsuse põhjendus 690).

281 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et komisjon rikkus 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet ja võrdse kohtlemise põhimõtet, kui ta kohaldas neljas asjaomases liikmesriigis asuvatele ThyssenKruppi kontserni äriühingutele määratud trahvide lähtesummade suhtes korrutustegurit 2, et tagada nimetatud trahvide piisav hoiatav mõju. Hageja kohtuasjas T-154/07 viitab ka põhjendamise puudumisele seoses vaidlustatud otsuses valitud koefitsiendiga.

282 Esiteks tuleb kohtuasja T-154/07 hageja esitatud etteheide, et rikutud on EÜ artiklit 253, tagasi lükata. Tegelikult põhjendas komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 689 ja 690 koefitsiendi 2 kohaldamist, viidates ThyssenKruppi märkimisväärsele majanduslikule ja finantsjõule, kelle ülemaailmne käive ületab sarnaselt Otisele kaugelt Kone ja Schindleri käibed.

283 Teiseks, eespool punktis 281 mainitud hagejad vaidlevad vastu sellele, et koefitsiendi kindlaksmääramiseks võeti arvesse ThyssenKruppi kontserni ülemaailmne käive. Nad rõhutavad sellega seoses, et rikkumised toime pannud tütarettevõtjate ja nende emaettevõtjate vahel ei olnud majandusüksust. Hageja kohtuasjas T-154/07 lisab, et ThyssenKruppil on detsentraliseeritud korraldus, mille raames TKL tegutseb sõltumatult ja iseseisvalt. Hagejad kohtuasjades T-147/07 ja T-148/07 väidavad veel, et nimetatud teguri kindlaksmääramisel võib tähtsust omada üksnes ThyssenKruppi

kontserni „liftide” segmendi käive. Viimaseks, hageja kohtuasjas T-144/07 leiab, et konkurentsioigusest kinnipidamise tagamiseks ei ole kontserni korrutusteguri kohaldamine vajalik, kuna selle puudumisel oleks TKLA trahv olnud [*konfidentsiaalne*]% käibest, mida see äriühing Belgias asjaomasel perioodil sai.

284 Kõigepealt tuleb meenutada, et komisjon leidis õigesti, et hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 moodustavad majandusüksuse (vt eespool punktid 100–131).

285 Seejärel tuleb rõhutada, et vajadus tagada trahvi piisavalt hoiatav mõju, kui see ei põhjenda trahvide üldise taseme tõusu konkurentsipoliitika elluviimise raames, nõuab, et trahvisummat kohandataks, et võtta arvesse adressaadiks olevale ettevõtjale avaldada soovitud mõju, ja seda selleks, et trahv ei muutuks tähtsusetuks ega vastupidi ülemääraseks, arvestades eeskätt asjaomase ettevõtja rahalist võimsust, kooskõlas esiteks trahvi tõhususe tagamise vajaduse ja teiseks proportsionaalsuse põhimõtte järgimise nõuetega (Üldkohtu 8. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas T-54/03: Lafarge vs. komisjon, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 670).

286 On tõsi, et 1998. aasta suunistes ei ole komisjon määratlenud metoodikat ega spetsiifilisi kriteeriume, mida tuleb hoiatuseesmärgi arvessevõtmiseks järgida ja mille kohaldamine oleks talle kohustuslik, kui need oleksid olnud sõnaselgelt kehtestatud. Rikkumise raskusastme hindamist puudutavate juhiste kontekstis mainib suuniste punkti 1 A neljas taane ainult vajadust määrata trahvi suurus nii, et sellel oleks

piisavalt hoiatav mõju (eespool punktis 122 viidatud kohtuotsus Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik vs. komisjon, punkt 193).

287 Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub siiski, et komisjon võib hoiatava mõju korrutusteguri taseme kindlaksmääramisel asjakohase kriteeriumina aluseks võtta iga kartelli kuuluva ettevõtja kogukäibe (vt selle kohta Euroopa Kohtu 29. juuni 2006. aasta otsus kohtuasjas C-289/04 P: Showa Denko vs. komisjon, EKL 2006, lk I-5859, punktid 17 ja 18). Niisiis on ettevõtja suurus ja koguvahendid taotletavat eesmärki arvestades, s.o trahvisumma kohandamine vastavalt ettevõtja koguvahenditele ja võimele hankida rahalisi vahendeid selle trahvi maksmiseks, asjakohased kriteeriumid. Nimelt on trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks lähtesumma suurendamise määra eesmärk pigem tagada trahvi tõhusus kui arvestada rikkumise kahjulikkust tavapärasele konkurentsitingimustele ja seega selle rikkumise raskusastet (eespool punktis 285 viidatud kohtuotsus Lafarge vs. komisjon, punkt 672).

288 Järelikult ei ole komisjon rikkunud 1998. aasta suuniseid ega proportsionaalsuse põhimõtet, kui ta võttis hoiatusteguri kohaldamiseks aluseks ThyssenKruppi kontserni kogukäibe. Seega ei saa samuti nõustuda kohtuasja T-144/07 argumendiga, millega sooviti võrrelda TKLA Belgia käivet ja trahvisummat, et tõendada, et tema suhtes ei ole vaja kohaldada hoiatustegurit.

289 Kolmandaks, ThyssenKruppi kontsernile määratud trahvide suhtes kohaldatud korrutusteguri 2 osas väidavad hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 komisjoni otsustuspraktikale ja eeskätt tema 13. septembri 2006. aasta otsusele 2007/534/EÜ, mis käsitleb EÜ artikli 81 alusel algatatud menetlust (Juhtum nr COMP/F/38.456 – Bituumen (NL)) (ELT L 196, lk 40; edaspidi „teehituse kasutatava bituumeni otsus“) tuginedes, et puhtalt siseriiklike asjaoludega

seoses oleks nimetatud tegur tulnud määrata väiksemale tasemele. Hagejad kohtuasjades T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 paluvad Üldkohtul sellega seoses kohustada komisjoni vastavalt kodukorra artikli 65 punktile b esitama tee-ehitusel kasutatava bituumeni otsus.

²⁹⁰ Mis puudutab käesolevas asjas kohaldatud korrutusteguri ülemäärasust, siis tuleb märkida, et trahvi suurendamine hoiatamise eesmärgil püüab tagada trahvi tõhusust, kohandades trahvisummat lähtuvalt ettevõtja koguvahenditest ja võimest hankida selle trahvi maksmiseks vajalikke rahalisi vahendeid (eespool punktis 285 viidatud kohtuotsus *Lafarge vs. komisjon*, punkt 671). Seega ei saa nõustuda argumendiga, mille kohaselt on komisjoni tuvastatud rikkumised puhtalt siseriiklikud.

²⁹¹ Samuti ei saa nõustuda tee-ehitamisel kasutatava bituumeni otsusele tugineva argumendiga. Nimelt, vastavalt eespool punktis 153 viidatud kohtupraktikale ei oma komisjoni varasemad otsused tähtsust, kuna nagu sai meenutatud eespool punktis 108, ei kujuta komisjoni varasem otsustuspraktika konkurentsi valdkonnas trahvide määramise õiguslikku raamistikku. Järelikult tuleb tagasi lükata ka kohtuasjade T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate esitatud menetlustoimingu taotlus, mille eesmärk on kohustada komisjoni esitama tee-ehitusel kasutatava bituumeni otsus.

²⁹² Arvestades ThyssenKruppi kogukäivet, mis on 47,1 miljonit eurot (vaidlustatud otsuse põhjendus 689), on ThyssenKruppile määratud trahvide lähtesummade suhtes korrutusteguri 2 kohaldamine igal juhul kohane, et tagada trahvide tõhusus selle ettevõtja rahalise võimsuse seisukohalt ning seega, et tagada talle määratud trahvide piisav hoiatav mõju.

- 293 Neljandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07 ja T-154/07 tuginevad nende vastavate trahvide suhtes korruptusteguri kohaldamise väidetavalt diskrimineerivale iseloomule, kuna komisjon ei kohaldanud hoiatamise eesmärgil korruptustegurit Kone ja Schindleri suhtes, kuigi need ettevõtjad kuuluvad rahvusvahelistesse kontsernidesse, kelle käive liidus on suurem. Lisaks on Kone ja Schindleri tütaretevõtjate positsioon Madalmaade asjaomasel turul kordades olulisem kui ThyssenKruppil.
- 294 Selle argumendiga ei saa nõustuda. Nimelt sellega, et komisjon suurendab trahvi hoiatava eesmärgi tagamiseks lähtesummat, ta tegelikult ainult kohtleb sama kartelli osalisi erinevalt, et võtta arvesse seda, kuidas trahv neid tegelikkuses mõjutab (eespool punktis 210 viidatud kohtuotsus BASF vs. komisjon, punkt 241).
- 295 Kuid komisjon viitas käesolevas asjas võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata osalejate kogukäibele, mitte liidus või veel asjaomasel siseriiklikul turul saadud käibele, et hinnata vajadust suurendada trahvisummasid nende hoiatava mõju tagamiseks. Nimelt võib ThyssenKruppi kogukäivet arvestades asuda seisukohale, et määratud trahvid mõjutavad seda ettevõtjat vähem kui Konet ja Schindlerit, kelle käive on vastavalt 3,2 ja 5,73 miljardit eurot (vaidlustatud otsuse põhjendus 689), kui hoiatamise eesmärgil ei oleks suurendamist toimunud.
- 296 ThyssenKruppi trahvide suhtes korruptusteguri 2 kohaldamine käesolevas asjas on seega põhjendatud, et tagada trahvide tõhusus selle ettevõtja rahalise võimsuse seisukohast.

297 Kõigest eelnevast lähtudes tuleb käesolev väide tagasi lükata.

Väide, et rikuti 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet ja kaitseõigusi, kui trahvi põhisummasid suurendati korduvuse alusel 50% võrra

298 Vaidlustatud otsuses leiab komisjon, et TKAG-le, TKE-le ja ThyssenKruppi tütar-ettevõtjatele määratud trahvi põhisummasid tuleb korduvuse tõttu suurendada 50% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 707, 710, 714 ja 720).

299 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 697 on komisjon sellega seoses meenutanud:

„[...] [T]egemist on korduva rikkumisega, kui ettevõtja, keda on varasemas komisjoni otsuses juba vastutavaks peetud, tunnistatakse süüdi samaliigilises rikkumises, isegi kui see rikkumine pandi toime erinevas tegevusvaldkonnas või muu toote puhul. [1998. aasta suuniste] [punkti 2] kohaselt peetakse sama ettevõtja või samade ettevõtjate toime pandud korduvat rikkumist raskendavaks asjaoluks. Mõiste „ettevõtja” hõlmab kõiki sama kontserni juriidilisi üksusi, kes ei määra iseseisvalt kindlaks oma käitumist turul. Kohtuotsuses Michelin [eespool punktis 107 viidatud kohtuotsus Michelin vs. komisjon, punkt 290] kinnitas Esimese Astme Kohus, et korduv rikkumine võib olla kohaldatav ka üksuse suhtes, kes kuulub 100% ulatuses (ema)ettevõtjale, kes kontrollib muud üksust, kes varasemas rikkumises süüdi tunnistati.”

300 Korduva rikkumise tuvastamiseks käesolevas asjas tugineb komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 698 oma 21. jaanuari 1998. aasta otsusele 98/247/ESTÜ, mis käsitleb [ST] artikli 65 alusel agatatud menetlust (juhtum IV/35.814 – Sulami lisamaks) (EÜT L 100, lk 55) (edaspidi „sulami lisamaksu otsus“). Nimetatud põhjenduses märgib ta, et:

„1998. aastal määrati [tema] sulami lisamaksu [otsuses] trahve seoses kartelliga, mille eesmärk ja tagajärg oli piirata ja kahjustada konkurentsi. Muu hulgas määrati trahv ThyssenKrupp Stainless GmbH-le (TKS), kes on Saksa õiguse alusel asutatud ettevõtja, mis loodi 1. jaanuaril 1995 pärast Kruppi ja Thysseni roostevabast terase tegevuse ühendamist. Trahv määrati ka Acciai Speciali Terni SpA-le (AST), kes on 1. jaanuaril 1994 Itaalia õiguse alusel asutatud ettevõtja, kelle peamine tegevusala on roostevabast terasest lametoodete tootmine. 1994. aasta detsembris otsid teatavad ettevõtjad, sh Krupp ja Thyssen koos ära AST. 1995. aasta detsembris suurendas Krupp oma osalust AST kapitalis 50%-lt 75%-le ning 1996. aasta mais 100%-le. Seejärel müüs Krupp kõik oma AST aktsiad TKS-ile [...]”

301 Samuti täpsustab komisjon vaidlustatud otsuses (vaidlustatud otsuse põhjendused 700, 704, 709, 713 ja 717), et sulami lisamaksu otsuses tuvastatud kartell kestis 16. detsembrist 1993, s.o kuupäev, mil toimus koosolek, kus osalevad ettevõtjad otsustasid salajase kokkuleppe sõlmida, kuni 21. jaanuarini 1998, s.o rikkumise tuvastamise otsuse vastuvõtmise kuupäev, nii et ThyssenKruppi kontserni äriühingute toime pandud rikkumised mitte ainult ei kordunud, vaid ka kattusid ja toimusid paralleelselt.

302 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 leiavad, et vaidlustatud otsuse põhjendustes 699–707 (kohtuasjad T-147/07 ja T-150/07), 708–710 (kohtuasjad T-144/07 ja T-150/07), 711–714 (kohtuasjad T-148/07 ja T-149/07), põhjenduses 717 (kohtuasi T-150/07) ja põhjenduses 720 (kohtuasjad T-150/07 ja T-154/07) on komisjon vääralt suurendanud nende trahvi 50% võrra korduvuse alusel. Komisjon ei saanud asuda seisukohale, et rikkumine,

mille eest ThyssenKrupp Stainless AG-le, kelle ärinimi oli enne 1997. aasta septembrit KruppThyssen Nirosta GmbH (vaidlustatud otsuse 882. joonealune märkus) (edaspidi „TKS” enne ja pärast 1997. aasta septembrit puudutavate ajavahemike puhul), ja Acciai Speciali Terni SpA-le (edaspidi „AST”) määrati karistus otsuses sulami lisamaksu kohta, on varasem sarnane rikkumine kui need, mille ta oli toime pannud.

303 Sissejuhatuseks olgu meenutatud, et sulami lisamaksu otsuse artiklis 1, millele komisjon viitab vaidlustatud otsuses käesolevas asjas korduva rikkumise tuvastamiseks, leidis komisjon, et mitu äriühingut, sh Krupp Hoesch Stahl AG (edaspidi „KHS”) (TKS alates 1. jaanuarist 1995), Thyssen Stahl AG (edaspidi „TS”) (TKS alates 1. jaanuarist 1995) ja AST on rikkunud EÜ artikli 65 lõiget 1 ajavahemikus, mis nende äriühingute puhul ulatub 1993. aasta jaanuarist kuni 21. jaanuarini 1998, kuna nad muutsid ning rakendasid kooskõlastatult sulami lisamaksu arvutamise mudeli normväärtust. Komisjoni arvates piirab ning moonutab selline teguviis konkurentsi normaalset toimimist ühisturul.

304 Sulami lisamaksu otsusest nähtub, et KHS ja TS osalesid otseselt rikkumises kuni 31. detsembrini 1994, ja järelkult pidid nad selle eest eraldi vastutama. Siiski määrati trahv, mille komisjon pidi neile määrama, ainult TKS-ile, kes 23. juuli 1997. aasta kirjas teatas komisjonile, et ta võtab endale vastutuse TS-i ja KHS-i tegude eest alates 1993. aastast (sulami lisamaksu otsuse põhjendused 14 ja 102).

305 TKS ja AST esitasid vastavalt 11. ja 13. märtsil 1998 Üldkohtule hagi, milles palusid neid puudutavas osas sulami lisamaksu otsus tühistada ning teise võimalusena vähendada oluliselt selle otsusega neile määratud trahvisummasid. Eespool punktis 106 viidatud kohtuotsuses Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vs. komisjon tühistas Üldkohus sulami lisamaksu otsuse artikli 1 osas, milles TKS-ile

omistati vastutus TS-i toime pandud rikkumise eest, TKS-i kaitseõiguste rikkumise tõttu, kuna viimasele ei antud võimalust esitada märkusi TS-ile ette heidetavate asjaolude tõele vastavuse ja asjakohasuse kohta. Eelmainitud kohtuotsuse peale esitati kaks apellatsioonkaebust, mille Euroopa Kohus 14. juuli 2005. aasta otsusega liidetud kohtuasjades C-65/02 P ja C-73/02 P: ThyssenKrupp vs. komisjon (EKL 2005, lk I-6773) rahuldamata jättis.

³⁰⁶ Eespool punktis 106 viidatud kohtuotsuse Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vs. komisjon järel võttis komisjon 20. detsembril 2006 vastu otsuse K(2006) 6765 (lõplik), mis käsitleb [ST] artikli 65 alusel algatatud menetlust (juhtum COMP/F/39.234 – Sulami lisamaks – otsuse uuesti vastuvõtmine). Selles otsuses tutvastas komisjon, et TS oli ajavahemikus 16. detsembrist 1993 kuni 31. detsembrini 1994 rikkunud ST artikli 65 lõiget 1 ning pidas TKS-i TS-i tegevuse eest vastutavaks TKS-i 23. juuli 1997. aasta kirja alusel.

³⁰⁷ Käesoleva väite raames vaidlevad hagejad vastu sellele, et nad moodustavad sulami lisamaksu otsuses karistatud ettevõtjatega majandusüksuse EÜ artiklite 81 ja 82 tähenduses. Sellega seoses väidavad nad, et komisjon tuletas eespool punktis 107 viidatud kohtuotsusest Michelin vs. komisjon valesti, et emaettevõtja 100% osalusest tütarettevõtja kapitalis piisab, et panna selle tütarettevõtja varasem rikkumine süüks emaettevõtjale, ilma et tekiks tütarettevõtja tegeliku sõltumatuse küsimus. Seega on hagejad seisukohal, et vastupidi sellele, mida väidab komisjon, ei oleks viimane saanud, kui ta oleks tahtnud, määrata trahvi samale emaettevõtjale kahes otsuses, nagu on nõutud eespool punktis 107 viidatud kohtuotsuses Michelin (punkt 290).

³⁰⁸ Olgu märgitud, et korduvuse mõiste – nii nagu seda mõistetakse teatavates siseriiklikes õiguskordades – tähendab, et isik on pannud toime uusi rikkumisi pärast seda,

kui teda on sarnaste rikkumiste eest karistatud (Üldkohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-141/94: Thyssen Stahl *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-347, punkt 617; eespool punktis 107 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 284; eespool punktis 250 viidatud kohtuotsus Groupe Danone *vs.* komisjon, punkt 362, ja eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 450). Lisaks, 1998. aasta suuniste punkt 2 viitab konkreetselt sellele, et „sama ettevõtja või samad ettevõtjad panevad uuesti toime sama laadi rikkumise”, nende raskendavate asjaolude näidisloendi hulgas, mis võivad õigustada trahvi põhisumma suurendamist.

309 Nagu sai meenutatud eespool punktis 92, tuleb ettevõtja mõistet selles konkurentsioõiguse kontekstis mõista majandusüksusena asjaomase kokkuleppe eseme seisukohalt isegi siis, kui see majandusüksus koosneb õiguslikult mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust.

310 Ettevõtja konkurentsivastast tegevust võib seega teisele ettevõtjale süüks panna, kui esimene ettevõtja ei otsustanud oma tegevuse üle turul iseseisvalt, vaid kohaldas sisuliselt selle teise ettevõtja juhiseid, arvestades eelkõige neid ühendavaid majanduslikke ja juriidilisi seoseid (eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 117; eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus Metsä-Serla jt *vs.* komisjon, punkt 27, ja eespool punktis 91 viidatud 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus Akzo Nobel jt *vs.* komisjon, punkt 58; Üldkohtu 27. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas T-314/01: Avebe *vs.* komisjon, EKL 2006, lk II-3085, punkt 135).

311 Sellega seoses tuleb täpsustada, et vastavalt kohtupraktikale ei saa komisjon piirduda konstateeringuga, et ettevõtja „võis” teisele ettevõtjale otsustavat mõju avaldada, ilma et ta peaks kontrollima, kas sellist mõju tegelikult ikka avaldati. Vastupidi, üldreeglina lasub komisjonil kohustus faktiliste asjaolude kogumi alusel tõendada otsustava mõju

olemasolu ja eriti seda, et üks ettevõtja saab teist ettevõtjat juhtida (vt selle kohta Euroopa Kohtu 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-196/99 P: *Aristrain vs. komisjon*, EKL 2003, lk I-11005, punktid 95–99, ja eespool punktis 94 viidatud kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, punktid 118–122; Üldkohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-9/99: *HFB jt vs. komisjon*, EKL 2002, lk II-1487, punkt 527, ja eespool punktis 310 viidatud kohtuotsus *Avebe vs. komisjon*, punkt 136).

³¹² Nagu komisjon märgib, leidis Üldkohus eespool punktis 107 viidatud kohtuotsuses *Michelin vs. komisjon* (punkt 290) tõepoolest, et kui kaks tütarettvõtjat kuuluvad otseselt või kaudselt enam kui 99% ulatuses emaettevõtjale, on võimalik põhjendatult järeldada, et need tütarettvõtjad ei määra oma tegevust turul kindlaks iseseisvalt. Üldkohus lisas selles otsuses, et ühte kontserni kuuluvad erinevad äriühingud kujutavad endast ühte majanduslikku üksust ja seega ühte ettevõtjat EÜ artiklite 81 ja 82 tähenduses, kui asjaomased äriühingud ei määra oma tegevust turul kindlaks iseseisvalt.

³¹³ Siiski, nagu sai märgitud eespool punktides 96 ja 97, meenutas Euroopa Kohus hiljuti, et juhul kui emaettevõtja omab liidu konkurentsieskirju rikkunud tütarettvõtja aktsia- või osakapitalis 100% osalust, kuigi kehtib eeldus, mille kohaselt nimetatud emaettevõtja avaldab tegelikult selle tütarettvõtja käitumisele otsustavat mõju, on niisugune eeldus ümberlükatav (vt selle kohta eespool punktis 91 viidatud 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus *Akzo Nobel jt vs. komisjon*, punktid 60 ja 61 ning seal viidatud kohtupraktika). Lisaks, nagu meenutas Euroopa Kohus eespool punktis 311 viidatud kohtuotsuses *Aristrain vs. komisjon* (punkt 99), ei piisa iseenesest pelgalt asjaolust, et kahe erineva äriühingu kapitalis kuulub 100% osalus samale isikule, et tuvastada nende kahe äriühingu vahel majandusüksuse olemasolu, mille tulemus liidu konkurentsioiguse kohaselt on see, et ühe teod võidakse süüks panna teisele.

- 314 Käesolevas asjas tuleb tõdeda esiteks, et sulami lisamaksu juhtumi raames ei asunud komisjon seisukohale, et KHS-i, TS-i, TKS-i ja AST emaettevõtjad, kelle majandustegevuse jätkaja ja õigusjärglane on väidetavalt TKAG, moodustades viimasega majandusüksuse EÜ artiklite 81 ja 82 kohaldamiseks, ega väitnud seega, et KHS, TS, TKS ja AST ei määranud seega oma käitumist turul kindlaks iseseisvalt. Nimelt nähtub sulami lisamaksu otsusest, et ThyssenKruppi kontserni kuuluvate äriühingute puhul tuvastas komisjon rikkumise vaid KHS, TS, TKS ja AST osas, välja arvatud nende vastavad emaettevõtjad, keda nagu märkisid hagejad, ilma et komisjon neile vastu vaidleks, ei kuulatud ära haldusmenetluses, mille tulemusel see otsus vastu võeti.
- 315 Teiseks ei nähtu vaidlustatud otsusest, et komisjon leidis käesoleva juhtumi raames, et KHS, TS, TKS ja AST kuuluvad ettevõtjate hulka, kellega seoses tuvastati rikkumised selle otsuse artiklis 1.
- 316 Järelikult ei saa vaidlustatud otsuse artiklis 1 tuvastatud rikkumisi pidada sama ettevõtja või samade ettevõtjate korduvaks rikkumiseks, kui ettevõtjad, kellega seoses sulami lisamaksu otsuses rikkumised tuvastati.
- 317 Sellega seoses ei saa kõigepealt nõustuda komisjoni argumendiga, mille kohaselt oli ThyssenKruppil võimalus haldusmenetluses, mille tulemusel võeti vastu vaidlustatud otsus, ja käesoleva hagi raames vaidlustada majandusüksuse olemasolu tema ja nende ettevõtjate vahel, kellele sulami lisamaksu otsuses karistus määrati.

318 Nimelt tuleb märkida, et Euroopa Kohtu praktikast nähtub esiteks, et kaitseõiguste tagamise põhimõte välistab selle, et õiguspäraseks võidakse pidada otsust, millega komisjon määrab ettevõtjale konkurentsi valdkonnas trahvi, olemata ettevõtjale esitatavaid etteheiteid talle eelnevalt teatavaks teinud, ja teiseks, et võttes arvesse tema suurust, tuleb vastuväiteteatises ühemõtteliselt täpsustada juriidiline isik, kellele võidakse trahv määrata ning vastuväiteteatis adresseerida (vt eespool punktis 192 viidatud kohtuotsus Papierfabrik August Koehler vs. komisjon, punktid 37 ja 38, ja eespool punktis 91 viidatud 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika).

319 Järelikult ei saa lubada seda, et komisjon võib korduvuse kui raskendava asjaolu kindlakstegemisel asuda seisukohale, et ettevõtjat tuleb pidada vastutavaks varasema rikkumise eest, mille eest komisjon ei ole talle otsusega karistust määranud ning mille kindlakstegemise raames ei olnud ta vastuväiteteatis adresseeritud, millest tulenevalt ei olnud niisugusele ettevõtjale menetluses, mille tulemusel võeti vastu varasema rikkumise tuvastamise otsus, võimaldatud esitada oma argumente, et vaidlustada teda puudutavas osas võimaliku teiste ettevõtjatega moodustatava majandusüksuse olemasolu.

320 Niisugust järeldust toetab seda enam asjaolu, et kuigi proportsionaalsuse põhimõte nõuab tõepoolest, et ettevõtja kalduvuse mitte järgida konkurentsieeskirju hindamisel tuleb arvesse võtta aega, mis jääb asjaomase rikkumise ja varasema konkurentsieeskirjade rikkumise vahele, on Euroopa Kohus juba rõhutanud, et komisjon ei saa olla korduvuse tuvastamisel seotud võimaliku aegumistähtajaga (Euroopa Kohtu 8. veebruari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-3/06 P: Groupe Danone vs. komisjon, EKL 2007, lk I-1331, punkt 38, ja eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus Hoechst vs. komisjon, punkt 462; vt ka eespool punktis 250 viidatud 25. oktoobri 2005. aasta

kohtuotsus *Groupe Danone vs. komisjon*, punkt 353), ning et seda võib tuvastada järelkult palju aastaid pärast rikkumise tuvastamist ajal, mil asjaomasel ettevõtjal oleks igal juhul võimatu vaidlustada niisuguse majandusüksuse olemasolu eelkõige juhul, kui on kohaldatud eespool punktis meenutatud eeldust.

³²¹ Edasi, samuti ei saa nõustuda komisjoni argumendiga, mille kohaselt on trahvisumma suurendamine korduvuse alusel samuti põhjendatud, arvestades rikkumisi, mis tuvastati komisjoni 18. juuli 1990. aasta otsuses 90/417/ESTÜ [ST] artikli 65 kohaldamise menetluses seoses külmvaltsitud roostevabast terasest toodete Euroopa tootjate kokkuleppe ja kooskõlastatud tegevusega (EÜT L 220, lk 28) ja komisjoni 16. veebruari 1994. aasta otsuses 94/215/ESTÜ [ST] artikli 65 kohaldamise menetluses seoses Euroopa talatootjaid hõlmavate kokkulepetega ja kooskõlastatud tegevusega (EÜT L 116, lk 1). Lisaks sellele, et neid otsuseid ei mainitud vastuväiteteatises ega vaidlustatud otsuses, tuleb tõdeda, et sarnaselt sulami lisamaksu asjas karistatud ettevõtjatega ei ole ettevõtjad, kellele nimetatud otsustes karistus määrati, samad ettevõtjad EÜ artikli 81 ja 82 tähenduses kui need, keda karistati vaidlustatud otsuses.

³²² Viimaseks, samuti ei saa nõustuda komisjoni argumendiga, mille kohaselt on tütar-ettevõtja kapitalis peaaegu 100% osaluse omandamise puhul emaettevõtja samuti tütar-ettevõtjale saadetud hoiatuse adressaat, mis tuleneb komisjoni varasemast otsusest, millega karistati teda konkurentsioiguse rikkumise eest. Nimelt, kuigi tõepoolest on mõistlikult lubatud asuda seisukohale, et emaettevõtja on tegelikult teadlik varasemast otsusest, mille komisjon saatis tema tütar-ettevõtjale, kelle kapitalis kuulub talle peaaegu 100% osalus, ei saa niisugune teadmine korvata seda, et varasemas otsuses ei ole tuvastatud niisuguse emaettevõtja ja tema tütar-ettevõtja vahelist majandusüksust, et omistada nimetatud emaettevõtjale vastutus varasema rikkumise eest ja suurendada trahvisummasid, mis talle määrati korduvuse tõttu.

323 Sellest tulenevalt on käesolev väide põhjendatud ja vaidlustatud otsust tuleb muuta, ilma et tingimata oleks vaja analüüsida muid käesoleva väite raames hagejate poolt esitatud argumente. Selle muutmise konkreetseid tagajärgi täpsustatakse allpool punktides 461 ja 462.

Väide, et koostöö hindamisel on rikutud 2002. aasta koostööteatist ning õiguspärase ootuse kaitse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid

324 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 meenu-tavad, et nad esitasid taotlusi, et saada kaitset trahvide eest või et nende trahvisum-masid vähendataks vastavalt 2002. aasta koostööteatisele. Komisjon on nimetatud teatise sätteid siiski rikkunud, kui ta hindas nende koostöö kvaliteeti ja kasulikkust. Hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 on arvamusel, et komisjon on rikkunud nende õiguspäraseid ootusi seoses nende Saksamaal toimunud rikku-mise tuvastamiseks tehtud koostöö hindamisel. Lõpetuseks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 viitavad seoses Belgias toimunud rikkumisega võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisele 2002. aasta koostööteatise kohaldamise raames.

2002. aasta koostööteatis

325 Olgu märgitud, et 2002. aasta koostööteatises täpsustas komisjon, millistel tingimus-tel võib kartelli tuvastamiseks temaga koostööd tegevaid ettevõtjaid vabastada trah-vist, mis nad muidu tasuma peaksid, või trahvi vähendada.

326 Kõigepealt, 2002. aasta koostööteatis sätestab A osa lõikes 8:

„Komisjon tagab ettevõtjale kaitse kehtestatava trahvi eest juhul, kui:

a) ettevõtja esitab esimesena tõendid, mis komisjoni arvates võimaldavad tal teha määruse nr 17 artikli 14 lõikes 3 nimetatud otsuse ühendust mõjutava väidetava kartelli tuvastamisega seotud uurimise läbiviimise kohta;

b) ettevõtja esitab esimesena tõendid, mis komisjoni arvates võimaldavad tal tuvastada [EÜ] artikli 81 rikkumise seoses ühendust mõjutava väidetava kartelli olemasoluga.”

327 Seejärel näeb 2002. aasta koostööteatis B osa lõikes 20 ette, et „[e]ttevõtjate puhul, kes ei täida A osas sätestatud [trahvist vabastamise] tingimusi, võib siiski vähendada kehtestatava trahvi määra” ning lõikes 21, et „[s]elleks, et ettevõtja trahvi saaks vähendada, peab ta esitama komisjonile kahtlustatava rikkumise kohta tõendid, millel on komisjoni valduses olevate tõenditega võrreldes oluline lisaväärtus, ning lõpetama oma osaluse kahtlustatavas rikkumises hiljemalt tõendite esitamise ajal”.

328 Lisaväärtuse kohta on 2002. aasta koostööteatise lõikes 22 märgitud:

„Lisaväärtuse mõiste väljendab seda, mil määral esitatud tõendite laad ja/või üksikasjalikkus aitavad komisjonil kõnealuseid fakte tõendada. Hindamisel peab komisjon hiljem esitatavatest tõenditest üldjuhul väärtuslikumaks neid kirjalikke tõendeid, mis pärinevad sellest ajavahemikust, mida faktid puudutavad. Samamoodi peetakse kaudselt seotud tõenditest üldjuhul väärtuslikumaks kõnealuste faktidega otseselt seotud tõendeid.”

329 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimene lõik näeb trahvide vähendamise liigitamise kolme kategooriasse:

- „[e]ttevõtja, kes täidab esimesena [lõikes] 21 ette nähtud tingimuse: trahvi vähendamine 30–50% võrra;

- [e]ttevõtja, kes teisena täidab [lõikes] 21 ette nähtud tingimuse: trahvi vähendamine 20–30% võrra;

- [m]uud ettevõtjad, kes täidavad [lõikes] 21 ette nähtud tingimuse: trahvi vähendamine maksimaalselt 20% võrra.”

330 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b teine lõik näeb ette:

„Kõigis nimetatud rühmades trahvi vähendamise taseme kindlaksmääramisel võtab komisjon arvesse [lõikes] 21 sätestatud tingimustele vastavate tõendite esitamise aega ja nende lisaväärtust. Peale selle võib komisjon arvesse võtta ettevõtja poolt pärast andmete esitamist tehtud koostöö ulatust ja järjepidevust.”

331 Viimaseks, 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b viimane lõik sätestab:

„Kui ettevõtja esitab muu hulgas tõendid selliste faktide kohta, millest komisjon ei olnud eelnevalt teadlik ja mis mõjutavad otseselt kahtlustatava kartelli tähtsust või kestust, ei võta komisjon neid andmeid arvesse võimalike trahvide määramisel kõnealused tõendid esitanud ettevõtja suhtes.”

Komisjoni kaalutlusruum ja liidu kohtu kontroll

332 Tuleb meenutada, et määruse nr 1/2003 artikli 23 lõige 2, mis on liidu konkurentsioiguse eeskirjade rikkumise eest trahvide määramise õiguslik alus, annab komisjonile trahvide kindlaksmääramisel kaalutlusruumi (vt selle kohta Üldkohtu 21. oktoobri 1997. aasta otsus kohtuasjas T-229/94: Deutsche Bahn vs. komisjon, EKL 1997,

lk II-1689, punkt 127), mille kasutamine sõltub eelkõige tema üldisest konkurentsipoliitikast (vt selle kohta eespool punktis 247 viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française jt vs. komisjon*, punktid 105 ja 109). Selles kontekstis võttis komisjon nende trahvialaste otsuste läbipaistvuse ja erapooletuse tagamiseks vastu 2002. aasta koostööteatise ja avaldas selle. Tegemist on instrumendiga, mille ülesanne on hierarhiliselt kõrgemalseisvat õigust silmas pidades täpsustada kriteeriumid, mida komisjon kavatses oma kaalutusõigust teostades kasutada. See viib enda kaalutusõiguse piiramiseni (vt analoogia alusel Üldkohtu 30. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas T-214/95: *Vlaams Gewest vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-717, punkt 89), kuna komisjon peab järgima neid suunavaid eeskirju, mille ta on ise vastu võtnud (vt analoogia alusel Üldkohtu 12. detsembri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-380/94: *AIUFFASS ja AKT vs. komisjon*, EKL 1996, lk II-2169, punkt 57).

333 2002. aasta teatise vastuvõtmisest tulenev komisjoni enda kaalutusõiguse piiramine ei ole siiski vastuolus komisjoni märkimisväärse kaalutusõiguse säilimisega (vt analoogia alusel eespool punktis 60 viidatud kohtuotsus *Raiffeisen Zentralbank Österreich jt vs. komisjon*, punkt 224).

334 2002. aasta koostööteatis sisaldab nimelt erinevaid paindlikke elemente, mis võimaldavad komisjonil oma kaalutusõigust kasutada kooskõlas määruse nr 1/2003 artikli 23 sätetega, nagu Euroopa Kohus on neid tõlgendanud (vt analoogia alusel eespool punktis 60 viidatud kohtuotsus *Raiffeisen Zentralbank Österreich jt vs. komisjon*, punkt 224).

335 Seega tuleb märkida, et komisjonil on lai kaalutusõigus, kui ta peab hindama, kas 2002. aasta koostööteatise kohaldamise soovi avaldanud ettevõtja esitatud tõenditel on oluline lisaväärtus nimetatud teatise lõike 21 tähenduses (vt selle kohta Euroopa

Kohtu 10. mai 2007. aasta otsus kohtuasjas C-328/05 P: SGL Carbon *vs.* komisjon, EKL 2007, lk I-3921, punkt 88, ja eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 555). Seoses 2002. aasta koostööteatise lõike 8 punktidega a ja b tuleb märkida, et see oluline kaalutlusruum tuleneb selle sätte sõnastusest endast, mis viitab sõnaselgelt tõendite esitamisele, mis „komisjoni arvates” kas võimaldavad komisjonil teha otsuse uurimise läbiviimise kohta või võimaldavad tal rikkumise tuvastada. Ettevõtja koostöö kvaliteedi ja kasu hindamine eeldab nimelt keerukate faktiliste hinnangute andmist (vt selle kohta eespool viidatud 10. mai 2007. aasta kohtuotsus SGL Carbon *vs.* komisjon, punkt 81, ja eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Carbone-Lorraine *vs.* komisjon, punkt 271).

³³⁶ Pärast seda, kui komisjon on tuvastanud, et tõenditel on oluline lisaväärtus 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses, on tal siis, kui ta peab kindlaks tegema asjaomasele ettevõtjale võimaldatava trahvisumma vähendamise täpse taseme, ka laiaulatuslik kaalutlusõigus. Nimelt näeb kõnealuse teatise lõike 23 punkti b esimene lõige ette trahvisumma vähendamise vahemikud eri kategooriate ettevõtjate jaoks, samas kui selle lõike teine lõik kehtestab kriteeriumid, mida komisjon peab arvesse võtma, et määrata nendes vahemikes kindlaks vähendamise tase.

³³⁷ Arvestades kaalutlusõigust, mis on komisjonil ettevõtja 2002. aasta koostööteatise kohase koostöö hindamisel, võib Üldkohus kritiseerida vaid selle kaalutlusõiguse piiride ilmselget ületamist (vt selle kohta eespool punktis 335 viidatud 10. mai 2007. aasta kohtuotsus SGL Carbon *vs.* komisjon, punktid 81, 88 ja 89, ning eespool punktis 158 viidatud kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 555).

ThyssenKruppi koostöö Belgias toimunud rikkumise tuvastamiseks

- 338 Komisjon otsustas vaidlustatud otsuse põhjenduses 773 „vähendada ThyssenKruppi [trahvi] 20% võrra [2002. aasta] koostööteatise [lõike] 23 [punkti] b [teises taandes] ette nähtud vahemikus”.
- 339 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 769 selgitas komisjon sellega seoses, et „[k]ui ThyssenKrupp esitas oma taotluse [2002. aasta koostööteatise alusel], oli komisjon juba teinud kolm kontrollkäiku Belgias ning oli saanud kaks Kone ja Otise [sama teatise alusel esitatud] taotlust, mis puudutasid kartelli tegevust Belgias”.
- 340 Olles vaidlustatud otsuse põhjenduses 770 märkinud, et „ThyssenKruppi esitatud uus teave koondas peamiselt kokku suulised selgitused teatavate lifti- ja eskalaatoriprojektide kohta”, möönab komisjon põhjenduses 771, et „ThyssenKruppi [2002. aasta koostööteatise alusel esitatud] taotlusel on oluline lisaväärtus, kuna selles esitatakse täiendavat teavet [*konfidentsiaalne*] kohta”. Komisjon lisab põhjenduses 771, et „[l] isaks kinnitasid ThyssenKruppi märkused juba komisjoni valduses olevaid tõendeid, mis puudutavad osalenud ettevõtteid, hõlmatud tooteid ja teenuseid, ajavahemikku, mida uurimine käsitleb, kartelli kohtumisi ja logistikat ning kartelli toimimist ja rakendamist”.
- 341 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 772 järeldas komisjon, et ThyssenKrupp „esitas tõendeid, mis aitasid märkimisväärselt komisjonil rikkumist tõendada”, täpsustades, et „[e]sitatud tõendid ei puuduta siiski fakte, millest komisjon ei olnud varem teadlik, ning ei sisaldanud kartelli tegutsemise ajast pärinevaid tõendeid”.

342 Esiteks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et vaidlustatud otsus on eksitav osas, mis puudutab trahvi vähendamise protsenti, mida komisjon kavatses ThyssenKruppile kohaldada koostöö eest Belgias toime pandud rikkumise tuvastamisel. Komisjon viitab vaidlustatud otsuse põhjenduses 773 20% vähendamisele, samas kui vaidlustatud otsuse põhjenduses 856 on see 25%. Hagejate arvates on ThyssenKruppil põhimõtte *in dubio pro reo* alusel õigus trahvisumma osas vaidlustatud otsuse kõige soodsamale tõlgendamisele. Trahvi tuleks seega 20% asemel vähendada 25% võrra.

343 Tuleb tõdeda, et hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 ei saa selles osas tugineda põhimõttele *in dubio pro reo*, mille kohaselt tõlgendatakse kahtlusi asjaomaste ettevõtjate kasuks, kuna see põhimõte on seotud rikkumise olemasolu tõendamise ja selle eesmärk on kindlaks teha, kas vaidlustatud otsuses tehtud komisjoni faktilised järeldused on põhjendatud tõenditega, mille ta esitas. Ent hagejad ei vaidle vastu rikkumisele, mille eest neile vaidlustatud otsuses karistus määrati.

344 Seoses hagejate argumendiga, mille kohaselt tuleks ThyssenKruppile Belgias toime pandud rikkumise eest määratud trahvi vähendada, kuna vaidlustatud otsuse põhjenduses 856 on kirjas 25% vähendamine, tuleb meenutada, et vaidlustatud otsuse artikli 1 lõike 1 neljandas taandes määratud trahvisumma hõlmab 20% vähendamist ThyssenKruppi koostöö eest 2002. aasta koostööteatise kohaldamise raames.

345 On tõsi, et akti resolutsioon on lahutamatu selle põhjendustest, nii et seda tuleb vajaduse korral tõlgendada selle vastuvõtmise aluseks olnud põhjusi arvesse võttes (Euroopa Kohtu 15. mai 1997. aasta otsus kohtuasjas C-355/95 P: TWD vs. komisjon,

EKL 1997, lk I-2549, punkt 21). Siiski nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest selgelt komisjoni kavatsus vähendada ThyssenKruppi trahvi 2002. aasta koostööteatise alusel 20% võrra, mitte 25% võrra.

³⁴⁶ Nimelt märgib komisjon esiteks vaidlustatud otsuse põhjenduses 772, et „ThyssenKrupp vastab täielikult [2002. aasta koostööteatise] [lõike] 21 tingimustele [*konfidentsiaalne*] ning on esitanud tõendeid, mis aitavad oluliselt komisjonil rikkumist tõendada”. Ta täpsustas „[s]iiski, [et] esitatud tõendid ei puuduta fakte, millest komisjon ei olnud varem teadlik, ning ei sisalda ka kartelli tegutsemise ajast pärinevaid tõendeid”, mis annab põhjust eeldada, et trahvi vähendatakse 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimese lõigu teises taandes ette nähtud vahemiku minimaalse määra alusel. Teiseks, vaidlustatud otsuse põhjendus 773 kinnitab sõnaselgelt, et „[e]ltoodud arvestades on kohane vähendada ThyssenKruppi trahvi [kohaldatavas] vahemikus 20%”.

³⁴⁷ 25% määra, mis on mainitud vaidlustatud otsuse põhjenduses 856, mis võtab kokku kõik erinevatele ettevõtjatele vastutasuks haldusmenetluses tehtud koostöö eest võimaldatud trahvi vähendamised, tuleb vaidlustatud otsuse põhjendustest 772 ja 773 ning vaidlustatud otsuse resolutsioonist lähtuvalt pidada trükiveaks. Seega tuleb hagejate kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 esitatud väide tagasi lükata.

³⁴⁸ Teiseks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et ThyssenKruppi trahvi, mis talle määrati Belgias toimunud rikkumise eest, oleks 2002. aasta koostööteatise alusel tulnud vähendada vähemalt 25%. Nimelt esitas ThyssenKrupp

tõendeid selliste faktide ja asjaolude kohta, millest komisjon ei olnud eelnevalt teadlik. Pealegi oli tegemist rikkumise põhiteguritega.

349 Sellega seoses tuleb tõdeda, et hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 ei vaidle vastu sellele, et ThyssenKruppi koostöö kuulub 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimese lõigu teise taande kohaldamisalasse, ning et sellest lähtuvalt oli nimetatud ettevõtjal õigus trahvi 20–30% vähendamisele. Seega jääb ThyssenKruppi 20% trahvi vähendamine koostöö alusel (vaidlustatud otsuse põhjendus 773) nimetatud teatises selleks ette nähtud vahemikku.

350 Samuti tuleb meenutada, et komisjonil on laiaulatuslik kaalutusõigus, kui ta peab kindlaks määrama täpse trahvi vähendamise taseme, mida võimaldatakse 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimeses lõigus ette nähtud vahemikus, ning Üldkohus võib kritiseerida ainult selle õiguse piiride ilmselget ületamist (vt selle kohta eespool punktis 335 viidatud 10. mai 2007. aasta kohtuotsus SGL Carbon vs. komisjon, punktid 81, 88 ja 89).

351 Komisjon otsustas vaidlustatud otsuses pärast selle möönmist, et ThyssenKruppil oli õigus trahvi vähendamisele, sest „[esitatud] tõendid aitasid märkimisväärselt [tal] rikkumist tõendada”, vähendada trahvi 20% võrra, kuna „esitatud tõendid ei [puudutanud] fakte, millest komisjon ei olnud teadlik, ning ei [hõlmanud] kartelli tegutsemise ajast pärinevaid tõendeid” (vaidlustatud otsuse põhjendus 772).

- 352 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 vaidlustavad siiski vaidlustatud otsuse põhjenduses 772 tehtud faktiliste järelduste sisulise õigsuse.
- 353 Nad väidavad kõigepealt, et Belgias toimunud rikkumine jaguneb kaheks etapiks, st esiteks turuosi või turuosade külmutamist puudutav kartell ning teiseks riigi- või erasektori hangete jaotamine, et saavutada kokkulepitud turuosad. Komisjon aga tugineb üksnes ThyssenKruppi esitatud tõenditele, et tuvastada vaidlustatud otsuse põhjendustes 158 ja 159 asjaomaste ettevõtjate turuosade külmutamine. ThyssenKrupp esitas seega teavet, mille komisjon varem tähelepanuta jättis, Belgias toimunud rikkumise ühe aspekti kohta, st Belgias liftide ja eskalaatorite müügi ja paigaldamise sektori jagamist puudutava kartelli kohta.
- 354 Sellega seoses tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 158 kirjeldatud rikkumise kaks aspekti on omavahel lahutamatu seotud. Nimelt, riigi- ja erasektori hangete ning muude lepingute jagamine „vastavalt eelnevalt kokkulepitud osale”, mis on ära märgitud põhjenduse 158 kolmandas lauses, eeldab kartelli olemasolu, mis puudutab turu jagamist, mis on ära märgitud vaidlustatud otsuse põhjenduse 158 esimeses lauses ja põhjenduses 159. Kuna hagejad ei vaidle vastu sellele, et Kone ja Otise esitatud tõendid olid piisavad, et tõendada põhjenduse 158 kolmandas lauses nimetatud kartelli olemasolu, siis tuleb asuda seisukohale, et nelja asjaomase tootja vaheline turuosi puudutav kartell oli komisjonile igal juhul teada ajal, mil ThyssenKrupp oma taotluse esitas.
- 355 Igal juhul nähtub komisjoni toimikust, et Kone teavitas teda 2004. aasta veebruaris Belgias toimunud rikkumises osalejate vahelisest kohandamismehhanismi olemasolust, kui tegelikud turuosad erinesid kokkulepitud turuosadest, mis oli võimalik vaid

turuosi puudutava kartelli raames. Neil asjaoludel näitab, see, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 159 viidatakse ainult ThyssenKruppilt pärit tõenditele, et teha kindlaks turuosasid puudutava kartelli olemasolu, tõepoolest seda, et need tõendid aitasid komisjonil rikkumist tõendada, kuid ei tähenda siiski seda, et need teavitasid komisjoni asjaoludest, mis olid talle varem teadmata.

³⁵⁶ Lisaks, asjaolu, et Kone esindajad on vastuseks komisjoni [*konfidentsiaalne*] kohtumisel, mis puudutas „kasutatud turuosade allikat”, esitatud küsimusele kinnitanud, et nad ei tunnista seda allikat, arvestades asjaolu, et turuosad olid kindlaks määratud juba ajal, mil nad võtsid Kone piires seisukoha, ei tähenda kuidagi, et komisjonile ei olnud turuosade kartelli olemasolu teada enne [*konfidentsiaalne*], s.o kuupäev, mil ThyssenKruppi taotlus saabus komisjonile. Vastupidi, pelk asjaolu, et komisjon küsitles Kone esindajaid seoses sellega, kuidas osalevate ettevõtjate turuosad olid kindlaks määratud, näitab piisavalt, et komisjonile oli turuosade kartell teada enne [*konfidentsiaalne*].

³⁵⁷ Nagu nähtub toimikust, tuleb neid asjaolusid arvestades, millest komisjon oli juba teadlik hetkel, mil ThyssenKrupp 2002. aasta koostööteatise alusel oma taotluse esitas, st turuosasid ja osalejate vahel tegelikult kokku lepitud turuosasid puudutava kartelli olemasolu, asuda seisukohale, et teave, mille see ettevõtja komisjonile esitas, ei puuduta fakte, mis olid komisjonile varem teadmata. Lisaks, mis puudutab kinnitust, mille kohaselt külmutati turuosad valdkondliku ühenduse Agoria (varem Fabrimetal) koostatud turustatistika alusel, siis tuleb tõdeda, et selle kinnitusel on Belgias toimunud rikkumise tuvastamisel vaid piiratud lisaväärtus.

358 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad seejärel, et ThyssenKrupp tegi määrava tähtsusega panuse Belgia liftide ja eskalaatorite hooldamise ja moderniseerimisega seotud rikkumise tuvastamiseks (vaidlustatud otsuse põhjendus 771), kuivõrd ta oli esimene ettevõtja, kes esitas tõendi selle kohta, et osalevad ettevõtjad kasutasid [*konfidentsiaalne*], mis muutis rikkumise raskemaks, kusjuures see nähtub selgelt vastuväiteteatise ja vaidlustatud otsuse võrdlusest (vaidlustatud otsuse põhjendused 189–196).

359 Hagejad selgitavad, et nad andsid komisjonile oma [*konfidentsiaalne*] väidete tõendina üle Schindleri faksi. Järelikult kinnitab komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 772 vääralt, et ThyssenKrupp ei esitanud ühtegi rikkumise ajast pärit tõendit. Kuigi sellest faksist tehti Schindleri ja Kone juures tehtud kontrollkäikudel koopia, sai komisjon selle dokumendi tähendusest aru vaid tänu ThyssenKruppi teabele. Lisaväärtus seisneb just nimelt ThyssenKruppi esitatud täiendavas selgituses, seda enam, et komisjoni valduses olevad tõendid ja eelkõige Kone 11. veebruari 2004. aasta avaldus näitasid, et mis tahes [*konfidentsiaalne*] ei ole kasutatud.

360 Sellega seoses tuleb tõdeda, et Schindleri faks, millele nimetatud hagejad viitavad, oli komisjoni valduses juba ajal, mil ThyssenKrupp oma taotluse [*konfidentsiaalne*] esitas. Nimelt nähtub vaidlustatud otsuse põhjenduse 196 järeldest, mida ei ole vaidlustatud, ning otsuse 224. joonealuses märkuses nimetatud dokumentidest, et Schindleri faks oli Kone ja Schindleri juures kontrollimisel juba kaasa võetud. Kuigi selle faksi puhul on tegemist rikkumise ajast pärineva tõendiga, ei saa neil asjaoludel seda ThyssenKruppi esitatud dokumenti siiski käsitleda dokumendina, millel on oluline lisaväärtus võrreldes tõenditega, mis olid komisjoni valduses ajal, mil see ettevõtja oma taotluse esitas. Arvestades, et nimetatud dokument ei vasta 2002. aasta

koostööteatise lõike 21 tingimustele, ei pidanud komisjon seda arvesse võtma trahvisumma vähendamise kindlaksmääramisel, mida võimaldati ThyssenKruppil koostööst selle teatise kohaldamise raames. Nimelt annavad ainult nimetatud teatise lõike 21 tingimustele vastavad tõendid õiguse trahvi vähendamisele sama teatise alusel.

³⁶¹ On tõsi, et ThyssenKrupp esitas Schindleri faksi edastamisel täiendavat teavet, mis puudutas [*konfidentsiaalne*]. See teave, kuigi see vastas 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tingimustele, ei kujuta endast siiski kartelli tegutsemise ajast pärinevaid tõendeid ning puudutas asjaolu, st [*konfidentsiaalne*], mis ilmnisid juba Otise 15. märtsil 2004 antud selgitustest (vaidlustatud otsuse põhjendus 194 ja 222. joonealune märkus). Igal juhul nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 189 ja 193–196, et [*konfidentsiaalne*], millele hagejad viitavad, puudutas ainult hoolduslepinguid käsitleva kartelli toimimist ja rakendamist ega kujutanud iseenesest vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 1 nimetatud rikkumise tuvastamiseks määrava tähtsusega asjaolu.

³⁶² Viimaseks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 ei saa väita, et vastuväiteteatise ja vaidlustatud otsuse võrdlusest nähtub, et komisjonil oli võimalik tuvastada raskem rikkumine tänu teabele, mille ThyssenKrupp talle edastas. Nimelt ei ilmne nimetatud hagejate viidatud vastuväiteteatise punktide 195–200 ning vaidlustatud otsuse põhjenduste 189–196 võrdlusest mis tahes asjaolude kvalifitseerimise raskemaks muutumist vastuväiteteatise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahelisel ajavahemikul. Igal juhul ei saanud võimalik rikkumise kvalifitseerimise raskemaks muutumine, mis toimus pärast vastuväiteteatise vastuvõtmist, olla Schindleri faksi ja

ThyssenKruppi poolt taotluses esitatud selgituste tulemus, kuna see taotlus on vastuväiteteisest varasem ning kuna Schindleri faksi ja ThyssenKruppi esitatud selgitusi analüüsiti juba *in extenso* vastuväiteteatise punktides 196 ja 200.

- 363 Eeltoodut arvestades tuleb tõdeda, et komisjon võis oma kaalutusõiguse piire ilmselgelt ületamata määrata ThyssenKruppi trahvisumma vähendamise Belgias toimunud rikkumise tuvastamiseks tehtud koostöö eest 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkt b esimese lõigu teises taandes ette nähtud vahemiku miinimumtasemele.
- 364 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet, kui ta vähendas ThyssenKruppi trahvisummat 20% võrra, samas kui ta vähendas 40% võrra Otise trahvisummat, kelle koostöö oli sarnane ThyssenKruppi omaga.
- 365 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei tohi komisjon kartelli liikmete tehtud koostöö hindamisel eirata võrdse kohtlemise põhimõtet (vt eespool punktis 106 viidatud kohtuotsus Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vs. komisjon, punkt 237, ja 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-31/99: ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1881, punkt 240 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 366 Siiski ei saa nõustuda eespool punktis 364 korratud argumendiga, mille eesmärk on tõendada võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.
- 367 Nimelt hinnatakse 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotluse lisaväärtust juba komisjoni käsutuses olevatest tõenditest lähtuvalt. Kuna Otise koostöö oli aga ThyssenKruppi omast varasem (vaidlustatud otsuse põhjendused 96 ja 98), siis oli

komisjonil ajal, mil ThyssenKrupp nimetatud teatise alusel oma taotluse esitas, rohkem tõendeid kui Otise taotluse esitamise ajal.

- 368 Teiseks esitas Otis kartelli tegutsemise ajast pärinevaid dokumentaalseid tõendeid, millel on oluline väärtus (vaidlustatud otsuse põhjendus 766), samas kui ThyssenKrupp esitas vaid ühe kartelli tegutsemise ajast pärineva tõendi, st eespool punktis 360 nimetatud Schindleri faksi, mis ei vasta siiski 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tingimustele, kuna komisjonil oli see juba olemas ajal, mil ThyssenKrupp selle teatise alusel oma taotluse esitas.
- 369 Kuna Otis ja ThyssenKrupp ei olnud sarnastes olukordades, vähendas komisjon neil asjaoludel võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata ThyssenKruppi trahvisummat nimetatud sätte teise taande alusel 20%.
- 370 Kõigest eeltoodust nähtub, et kõik ThyssenKruppi etteheited, mis puudutavad 2002. aasta koostööteatise kohaldamist tema koostöö suhtes Belgias toimunud rikkumise tuvastamiseks, tuleb tagasi lükata.

ThyssenKruppi koostöö Saksamaal toimunud rikkumise tuvastamiseks

- 371 Komisjon otsustas vaidlustatud otsuse põhjenduses 812 ThyssenKruppile kaitset trahvide eest mitte anda ega vähendada tema trahvisummat Saksamaal toimunud rikkumise tuvastamiseks tehtud koostöö eest, [*konfidentsiaalne*] (vaidlustatud otsuse põhjendus 807).

372 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 808 märgib komisjon, et „ThyssenKrupp esitab teatavad väited, mis puudutavad [*konfidentsiaalne*]”. Siiski „ei ole neid väiteid põhjendatud ühegi kartelli tegutsemise ajast pärineva tõendiga ning komisjon ei leidnud ühtegi tõendit, mis neid kinnitaks”.

373 Edasi, komisjon kinnitab vaidlustatud otsuse põhjenduses 809, et „[m]uu ThyssenKruppi esitatud teave [*konfidentsiaalne*] piirdub vastuväiteteatise tõendite kinnitamisega, mis ei kujuta endast määravat panust ega olulist lisaväärtust”.

374 Lõpuks selgitab komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 810 ja 811 muu hulgas järgmist:

„810 [...] ThyssenKruppi märkused ei olnud määravad rikkumise tuvastamisel komisjoni poolt, kuna viimasel oli juba piisavaid tõendeid, nagu on tõendatud vastuväiteteatises. [...] ThyssenKrupp ei ole esitanud tõendeid, mis ulatuvad tagasi uurimisega hõlmatud ajavahemikku. Seevastu tema avaldused, mis esitati pärast vastuväiteteatise teadvakstegemist ja pärast seda, kui ettevõtja sai toimikuga tutvuda, üksnes kinnitavad juba komisjoni valduses olnud tõendeid. [...] [K]una ühepoolsed avaldused, mida ei ole põhjendatud, puudutavad [*konfidentsiaalne*], siis on need alusetud.

811 Eeltoodut arvestades ei saa ThyssenKruppi esitatud teavet pidada olulise lisaväärtusega teabeks [2002. aasta] koostööteatise kohaselt. [*konfidentsiaalne*]. Isegi siis piirdus ta koostöö puhul [*konfidentsiaalne*] sellega, et kinnitas kõiki-de teiste kartelli liikmete tehtud avaldusi. [*konfidentsiaalne*]”.

- 375 Hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon rikkus 2002. aasta koostööteatist, kuna ta ei leidnud, et ThyssenKruppi tõenditel, mis puudutasid Saksamaal toime pandud rikkumisi, oli oluline lisaväärtus.
- 376 Esiteks, ThyssenKrupp jättis vaidlustamata vastuväiteteatise ette heidetud faktid ning kinnitas ja täiendas neid. Järelikult aitas ta vastavalt 2002. aasta koostööteatise lõike 22 esimesele lausele komisjonil rikkumist tuvastada. ThyssenKrupp tegi otsekohe komisjonile kättesaadavaks oma sisejuurdluste tulemused pärast seda, kui ta oli Saksamaal toime pandud rikkumised välja selgitanud.
- 377 Teiseks, esitades [*konfidentsiaalne*], hankis ThyssenKrupp komisjonile tõendeid, millel on oluline lisaväärtus, mis õigustab talle Saksamaal toimunud rikkumise eest määratud trahvisumma 20% vähendamist. Tõenditel [*konfidentsiaalne*], on oluline lisaväärtus, olenemata sellest, kas komisjon niisuguseid tõendeid arvesse võtab. Sellised tõendid arvesse võtmata jättes rikkus komisjon lisaks nimetatud hagejate õigus-päraseid ootusi, kuna vastuväiteteatise punktis 617 nähtub, et [*konfidentsiaalne*] võeti arvesse iga rikkumise raskuse hindamisel.
- 378 Sellega seoses tuleb meenutada, et vastupidi teatise, mis puudutab trahvide määramata jätmist või nende summa vähendamist kartelliasjades (EÜT 1996, C 207, lk 4) (edaspidi „1996. aasta koostööteatis”), D osa punkti 2 teisele taandele ei näe 2002. aasta koostööteatis ette trahvisumma vähendamist niisuguse ettevõtja kasuks, kes ei vaidlusta pärast vastuväiteteatise saamist nende faktide sisulist õigusust, millele komisjon oma süüdistused rajab.

- 379 2002. aasta koostööteatise raames peab selleks, et ettevõtja trahvi saaks vähendada, ta esitama komisjonile kahtlustatava rikkumise kohta tõendid, millel on komisjoni valduses olevate tõenditega võrreldes oluline lisaväärtus (vt nimetatud teatise lõige 21).
- 380 Arvestades kaalutusõigust, mis on komisjonil ettevõtja 2002. aasta koostööteatise alusel tehtud koostöö hindamisel, ja eelkõige selle kindlakstegemisel, kas tõenditel on oluline lisaväärtus, saab Üldkohus kritiseerida vaid selle kaalutusõiguse piiride ilmselget ületamist (vt eespool punkt 350).
- 381 Seega tuleb uurida, kas komisjon ületas ilmselgelt oma kaalutusõiguse piire, kui ta tuvastas, et ThyssenKruppi esitatud tõenditel ei olnud olulist lisaväärtust selle teatise tähenduses.
- 382 Vastavalt nimetatud teatise lõigetele 21 ja 22 võtab komisjon ettevõtja esitatud tõendite lisaväärtuse hindamisel arvesse mitte ainult tõendite laadi ja/või täpsuse astet, vaid ka neid tõendeid, mis on juba tema valduses ajal, mil asjaomane ettevõtja oma taotluse esitas.
- 383 Sellega seoses tuleb tõdeda, et ajal, mil ThyssenKrupp oma taotluse esitas, [*konfidentsiaalne*], oli komisjon mitte ainult saanud juba Kone, Otise ja Schindleri 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotlused, mis puudutasid Saksamaal toimunud rikkumisi, vaid ka korraldanud kaks kontrollkäikude seeriat vastavalt määruse nr 17 artikli 14 lõikele 3 (vaidlustatud otsuse põhjendused 104 ja 106) ning saatnud teabenõudeid

määruse nr 1/2003 artikli 18 alusel Saksamaal toimunud rikkumises osalenud ettevõtjatele, ühendustele VDMA, VFA ja VMA ning mitmele kliendile Saksamaal (vaidlustatud otsuse põhjendused 110, 111 ja 113). Lisaks oli komisjon juba kogunud piisavalt tõendeid, et esitada vastuväiteid Saksamaal toimunud rikkumises osalenutele 7. oktoobril 2005, enne kui ThyssenKrupp oma taotluse esitas (vaidlustatud otsuse põhjendus 135). Pealegi ei vaidle kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejad vastu sellele, et ThyssenKruppi väiteid ei olnud põhjendatud kartelli tegutsemise ajast pärinevate tõenditega (vaidlustatud otsuse põhjendused 808 ja 810).

384 Mis puudutab kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate kinnitust, mille kohaselt „kinnitas ja täiendas” ThyssenKrupp Saksamaa kartelli puudutavaid fakte, siis tuleb tõdeda, et peale kartelli varjamist käsitlevaid asjaolusid ei esita hagejad ühtegi täpsustust seoses tõenditega, mille nad väidetavalt esitasid, ega ka seda, mil moel oli neil oluline lisaväärtus 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses.

385 Saksamaal [*konfidentsiaalne*] puudutavate tõendite osas nähtub vastuväiteteatise punktides 234–236 ja vaidlustatud otsuse põhjendustes 219–221 nimetatud dokumentidest, et tõenditest, mille esitasid Kone, Otis ja Schindler enne ThyssenKruppi taotlust, piisas juba, et teha kindlaks, et Saksamaa kartellis osalejad olid võtnud erinevaid ettevaatusabinõusid [*konfidentsiaalne*].

386 Kuivõrd kohtuasjade T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejate argument puudutab [*konfidentsiaalne*], siis tuleb märkida, et need katsed – kui need tõendamist leiavad – puudutavad ajavahemikku, mis on varasem rikkumisest, nagu on tuvastatud

vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 2. Need tõendid ei saanud seega aidata komisjonil rikkumist tuvastada ning nendel ei ole olulist lisaväärtust 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses.

387 Kuna käesolevas asjas ei täida ThyssenKruppi esitatud tõendid selle sätte tingimusi, siis on komisjon õigustatult keeldunud ThyssenKruppi trahvisumma vähendamise nimetatud teatise lõike 23 punkti b viimase lõigu alusel.

388 Lõpetuseks, seoses etteheitega õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumise kohta sai eespool punktis 179 meenutatud, et õigus tugineda õiguskindluse kaitsele laieneb igale isikule, kes on olukorras, kus liidu haldusasutus on talle täpseid tagatise andes tekitanud põhjendatud lootusi.

389 Asjaolu, et komisjon selgitas vastuväiteteatise punktis 617, et ta võtab rikkumise raskuse hindamisel muu hulgas arvesse seda, et kartellis osalejad võtsid kasutusele olulisi ettevaatusabinõusid selleks, et kartellile jälile ei saadaks, ei saa siiski käsitleda konkreetse kinnitusega selle kohta, et ThyssenKruppi trahvisummat vähendatakse 2002. aasta koostööteatise alusel tehtud koostöö eest. Nimelt sõltub trahvisumma vähendamine selle sätte alusel esitatud tõendite olulisest lisaväärtusest, mille kohta ei ole vastuväiteteatise punktis 617 ühtegi märkust. Lisaks, kuna ajal, mil ThyssenKruppile tehti vastuväiteteatis teatavaks, ei olnud ta veel esitanud taotlust 2002. aasta koostööteatise alusel Saksamaal toimunud rikkumisega seoses, siis ei saanud vastuväiteteatise punkt 617 igal juhul tekitada õiguspäraseid ootusi seoses nende tõendite lisaväärtusega, mida veel ei olnud esitatud. Viimane etteheide tuleb seega samuti tagasi lükata.

390 Kõigest eeltoodust nähtub, et kõik ThyssenKruppi etteheited, mis puudutavad 2002. aasta koostööteatise kohaldamist Saksamaal toimunud rikkumise tuvastamiseks tehtud koostöö suhtes, tuleb tagasi lükata.

ThyssenKruppi koostöö Luksemburgis toimunud rikkumise tuvastamiseks

391 Kolmanda ettevõtjana (vaidlustatud otsuse põhjendus 119) 2002. aasta koostööteatise alusel Luksemburgi kartelli puudutava taotluse esitanud ThyssenKruppi (vaidlustatud otsuse põhjendus 119) trahvi nimetatud kartelli osas selle teatise alusel ei vähendatud (vaidlustatud otsuse põhjendus 828). Sellega seoses selgitas komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 827:

„Komisjon märgib, et ta on juba teinud kontrollkäigu Luksemburgis ning et ta oli saanud Kone ja Otise kaks [2002. aasta koostööteatise alusel] esitatud kinnitavat taotlust seoses Luksemburgi kartellitegevusega enne, kui ThyssenKrupp [sama teatise alusel] oma taotluse esitas. ThyssenKruppi [...] taotlus seisneb ettevõtja lühikeses suulises avalduses ning ei esita mingit kartelli tegutsemise ajast pärinevat tõendit ega uut olulist teavet, piirdudes üldiselt varem komisjonile teada oleva teabe kinnitamisega, nt seoses kartellis osalevate isikutega. Seega ei esitanud ThyssenKrupp ühtegi uut suure lisaväärtusega tõendit ning ei ole edastamise ajal juba komisjoni valduses olevate tõenditega võrreldes aidanud tuntavalt komisjonil asjaomaseid asjaolusid tõendada. Pärast [...] taotlust ei ole ThyssenKrupp rohkem koostööd teinud, välja arvatud selleks, et vastata [määruse nr 1/2003] artikli 18 lõike 2 kohasele komisjoni teabenõudele.”

392 Hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon on 2002. aasta koostööteatist õiguslikult valesti kohaldanud, kuna ta ei võtnud arvesse ThyssenKruppi esitatud tõendite lisaväärtust. ThyssenKrupp esitas tegelikult komisjonile tõendeid, millel on oluline lisaväärtus, kui ta jättis vaidlustamata vastuväite-teatistes esitatud asjaolud ning toetades ja täiendades komisjoni esitatud vastuväiteid, mis pidid vastavalt 2002. aasta koostööteatise lõike 23 punkti b esimese lõigu teisele taandele väljenduma talle Luksemburgi kartelli eest määratud trahvisumma 20–30% vähendamises.

393 Nagu sai juba meenutatud eespool punktis 378, ei näe 2002. aasta koostööteatis ette trahvisumma vähendamist ettevõtja kasuks, kes ei vaidlusta pärast vastuväiteteatise saamist nende faktide sisulist õigsust, millele komisjon rajab oma süüdistused. See-ga tuleb uurida, kas komisjon on kaalutusõigust arvestades, mis tal on 2002. aasta koostööteatise alusel ettevõtja tehtud koostöö hindamisel, ilmselgelt ületanud selle kaalutusõiguse piire, kui ta leidis, et ThyssenKruppi esitatud tõenditel ei olnud olu-list lisaväärtust võrreldes tõenditega, mis olid juba tema valduses ajal, mil nimetatud ettevõtja selle teatise alusel oma taotluse esitas.

394 Käesolevas asjas tuleb tõdeda esiteks, et hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, kes ei vaidlusta Konele 2002. aasta koostööteatise lõike 8 punkti b alu-sel antud kaitset trahvi eest, ei vaidle vastu ka sellele, et Kone esitatud teave juba võimaldas komisjonil Luksemburgis toimunud rikkumise tuvastada (vaidlustatud otsuse põhjendus 816). Komisjon oli seega saanud juba piisavaid tõendeid, et tuvas-tada Luksemburgis toimunud rikkumine ajal, mil ThyssenKrupp oma taotluse esitas. Lisaks oli komisjon enne ThyssenKruppi taotlust juba saanud ka Otise 2004. aasta märtsi taotluse, tänu millele vähendati viimati nimetatule Luksemburgis toimunud

rikkumise eest määratud trahvisummat 40% võrra (vaidlustatud otsuse põhjendused 118 ja 823).

- ³⁹⁵ Teiseks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 ei vaidle vastu sellele, et ThyssenKrupp ei esitanud oma [*konfidentsiaalne*] taotluse raames komisjonile ühtegi kartelli tegutsemise ajast pärinevat tõendit (vaidlustatud otsuse põhjendus 827). Ent vastavalt 2002. aasta koostööteatise lõikele 22 on hiljem esitatavatest tõenditest väärtuslikumad need kirjalikud tõendid, mis pärinevad sellest ajavahemikust, mida faktid puudutavad.
- ³⁹⁶ Hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 viitavad siiski mitmele asjaolule, mis nende arvates tõendavad, et ThyssenKruppi esitatud tõenditel on oluline lisaväärtus võrreldes komisjoni valduses olnud tõenditega.
- ³⁹⁷ Esiteks tuginevad nimetatud hagejad vaidlustatud otsuses tehtud arvukatele viidetele ThyssenKruppi 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotlusele, et tõendada selle lisaväärtust.
- ³⁹⁸ Siiski ei tõenda see, et komisjon kasutas vaidlustatud otsuses kõiki tema valduses olevaid tõendeid ja seega ka ThyssenKruppi poolt tema [*konfidentsiaalne*] taotluses esitatud teavet, ometi seda, et sellel teabel on oluline lisaväärtus võrreldes sel kuupäeval tema valduses olnud tõenditega. 2002. aasta koostööteatise tähenduses lisaväärtuse hindamine viiakse ju läbi sõltuvalt nii koostöö kvaliteedist kui ka selle võrdlusest komisjoni valduses olnud tõenditega.

399 Neil asjaoludel ei saa hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 tugineda sellele, et komisjon on rikkunud põhjendamiskohustust, kuna ta minimeerib vääralt tähtsust, mida omab ettevõtjate jaoks komisjonile üksikasjalike tõendite esitamine. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab EÜ artiklis 253 nõutud põhjendusest selgelt ja ühemõtteliselt ilmnema õigusakti autoriks oleva liidu institutsiooni arutlus-käik selliselt, et huvitatud isikutel oleks võimalik teada saada võetud meetme põhju-sed ja et pädeval kohtul oleks võimalik teostada kohtulikku kontrolli (Euroopa Kohtu 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon vs. Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 63, ja 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-301/96: Saksamaa vs. komisjon, EKL 2003, lk I-9919, punkt 87). Ent käesolevas asjas on komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 825–828 (vt eelkõige eespool punkt 391) selgelt esitanud põhjused, miks ei olnud võimalik Luksemburgis toime pandud rikkumise eest määratud trahvisummat vähendada.

400 Teiseks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon tugineb ThyssenKruppi avaldustele, et viidata vaidlustatud otsuse põhjenduses 307 ettevaatusabinõudele, mida osalejad võtsid konkurentidevaheliste kohtumiste ja kon-taktide varjamiseks.

401 Tuleb nentida, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 307 mainitud ThyssenKruppi aval-dustest nähtub, et TKAL [*konfidentsiaalne*] kasutas konkurentsivastaste koosolekute korraldamiseks teist ettemakstud kõnekaartidega mobiiltelefoni. Luksemburgi kar-telliosaliste jõupingutused koosolekute ja kontaktide varjamiseks nähtuvad siiski juba selgelt Kone 5. veebruari 2004. aasta taotlusest ja eeskätt selle taotluse punktidest 3.4.2 ja 3.4.5. Neil asjaoludel ei ületanud komisjon ilmselgelt oma kaalutusõiguse piire, kui ta nentis, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 307 korratud ThyssenKruppi avaldustel ei olnud võrreldes komisjoni valduses olevate tõenditega olulist lisaväärtust.

- 402 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 märgivad, et ThyssenKrupp oli esimene ettevõtja, kes andis komisjonile teada, et õigusvastased koosolekud korraldas [*konfidentsiaalne*] (vaidlustatud otsuse põhjendus 303). Sellega seoses nähtub vaidlustatud otsuse 455. joonealusest märkusest, et ThyssenKruppi [*konfidentsiaalne*] panusele eelnesid tema konkurentide panused.
- 403 Nagu nähtub toimikust, tuleb siiski tõdeda, et vastupidi sellele, mida väidavad hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, oli [*konfidentsiaalne*] osa õigusvastaste koosolekute korraldamisel komisjonile teada enne ThyssenKruppi panust tänu Kone ja Otise avaldustele 2004. aasta veebruaris ja märtsis. Neil asjaoludel ei saa eelmises punktis nimetatud ThyssenKruppi avaldustele omistada mis tahes olulist lisaväärtust 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses.
- 404 Isegi kui eeldada, et ThyssenKrupp oli esimene eespool punktis 402 nimetatud teavet esitanud ettevõtja, ei ületanud komisjon igal juhul ilmselgelt oma kaalutusõiguse piire, kui ta leidis, et nendel tõenditel ei olnud olulist lisaväärtust nimetatud teatise lõike 21 tähenduses. Lisaks sellele, et õigusvastased koosolekud kokku kutsunud ettevõtja nime ei saa pidada kartelli olemasolu tõendamise seisukohalt oluliseks tõendiks, nähtub vaidlustatud otsuse põhjendusest 721 nimelt, et komisjon ei pidanud kõnesolevat teavet piisavalt veenvaks, et järeldada, et [*konfidentsiaalne*] oli Luksemburgi kartelli algataja või etendas selles määrava tähtsusega osa.
- 405 Neljandaks, ThyssenKrupp teavitas komisjoni oma [*konfidentsiaalne*] taotluses kohandamismehhanismi olemasolust. Kui kokkulepitud turuosadest ei peetud kinni, jaotati projektid automaatselt uuesti kartellis osalejate vahel (vaidlustatud

otsuse põhjendused 317 ja 336). Komisjon viitab sellega seoses vaidlustatud otsuses (484. ja 517. joonealune märkus) Kone 29. oktoobri 2004. aasta panusele, mis ei olnud vabatahtlik ning oli ThyssenKruppi panusest oluliselt hilisem.

406 Nagu nähtub toimikust, tuleb siiski tõdeda, et ThyssenKrupp märkis oma [*konfidentsiaalne*] taotluses üksnes seda, et projektide jaotamise eesmärk oli turuosade külmutamise ja et kokkulepetest mittekinnipidamise korral toimus parandus järgmiste projektide puhul. Ent see teave oli ajal, mil ThyssenKrupp oma taotluse esitas, juba komisjoni valduses. Seega ei saa kohandamismehhanismi kohta esitatud ThyssenKruppi teabele omistada mis tahes olulist lisaväärtust 2002. aasta koostööteatise tähenduses.

407 Viiendaks, ThyssenKrupp märkis oma [*konfidentsiaalne*] panuses, et projektinimekiri sisaldas projektide nimesid, liftide koguseid ja hindu. Komisjon kasutab seda teavet vaidlustatud otsuse põhjenduse 321 punktides a, c ja d, tunnistamata seejuures, et tegemist on ThyssenKruppi panusega.

408 Nagu nähtub toimikust, tuleb siiski tõdeda, et eelmises punktis nimetatud teave oli hetkel, mil ThyssenKrupp oma taotluse esitas, juba komisjoni valduses. Asjaomasele teabele ei saa seega omistada mis tahes olulist lisaväärtust 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses.

409 Kuuendaks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon kasutab teavet hoolduslepingute kohta ja tugineb selleks Kone 5. veebruari 2004. aasta ja ThyssenKruppi [*konfidentsiaalne*] panusele, Schindleri ja Luxlifti teave

esitati alles hiljem (vaidlustatud otsuse põhjendus 348). Kuna komisjon kinnitas põhjenduse 348 teavet nelja konkurentide avaldusega, siis ei saanud ta ilmselgelt ainult Kone avaldusega arvestada.

⁴¹⁰ Nagu nähtub toimikust, tuleb siiski tõdeda, et enne ThyssenKruppi [*konfidentsiaalne*] taotlust esitas Kone 5. ja 11. veebruaril 2004 hoolduslepingute kohta teavet, mis oli ThyssenKruppi esitatust palju üksikasjalikum, ning et seda teavet kinnitas Otis suuliselt 23. märtsil 2004. Neil asjaoludel ei saa omistada ThyssenKruppi poolt oma 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotluse raames esitatud teabele hoolduslepingute kohta mis tahes olulist lisaväärtust.

⁴¹¹ Eeltoodust tuleneb, et hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 ei tõendanud, et komisjon ületas ilmselgelt oma kaalutusõiguse piire, kui ta leidis, et ThyssenKruppi esitatud tõenditel ei olnud olulist lisaväärtust 2002. aasta koostööteatise lõike 21 tähenduses.

⁴¹² Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et komisjon tegi raske hindamisvea, kui ta eiras Luksemburgi konkurentsiasutuse

[*konfidentsiaalne*] otsust, millega anti ThyssenKruppile kaitset, mis vihjas seega sellele, et tema koostööst Luksemburgi õiguse kohaselt kaitse andmiseks või karistuse vähendamiseks piisas ning et tema koostöö oli järelikult lisaväärtus.

- 413 Sellega seoses olgu meenutatud, et Luksemburgi konkurentsinoökogu [*konfidentsiaalne*] leebema kohtlemise teatisega võetakse TKAL-i ja TKE Luksemburgis toimunud rikkumisega seotud leebema kohtlemise taotlus arvesse ning kinnitatakse, et see taotlus võetakse Luksemburgis menetlusse (leebema kohtlemise teatise artiklid 1 ja 2). See teatis ei sisalda siiski mingit kvalitatiivset hinnangut ThyssenKruppi esitatud tõendite kohta. Nimelt leidis Luksemburgi konkurentsinoökogu, et kohane on leebema kohtlemise taotluse sisuline menetlemine peatada, oodates komisjoni algatatud uurimise tulemust [...] (leebema kohtlemise taotluse punkt 6 ja artikkel 3). Neil asjaoludel ei saa hagejate argumendiga nõustuda.
- 414 Neljandaks, hagejad kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 väidavad, et tulevalt ilmsetest keelelistest raskustest, mis asjaga tegelema määratud ametnikel oli ja mis kajastub teatavate tõendite vääras tõlgendamises, ei hinnanud komisjon õigesti ThyssenKruppi 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud panuse lisaväärtust. Eespool punktis 86 toodud põhjustel tuleb see argument siiski tagasi lükata.
- 415 Kõigest eeltoodust nähtub, et kõik ThyssenKruppi etteheited, mis puudutavad 2002. aasta koostööteatise kohaldamist koostöö suhtes Luksemburgis toimunud rikkumise tuvastamiseks, tuleb tagasi lükata.
- 416 Seega tuleb käesolev väide tervikuna tagasi lükata.

Väide, et väljaspool 2002. aasta koostööteatise raamistikku tehtud koostöö eest trahvisummade vähendamise taseme kindlaksmääramisel on rikutud õiguspärase ootuse kaitse, võrdse kohtlemise, proportsionaalsuse ja hea halduse põhimõtteid

- 417 Vastuväiteteatise punktis 614 teatas komisjon, et ta kavatses „[trahve] vähendada koostöö eest väljaspool [2002. aasta] koostööteatist, eeskätt siis, kui äriühing ei vaidlusta või kui ta osutab täiendavat abi, et selgitada või täiendada komisjoni tuvastatud fakte”.
- 418 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 758 märkis komisjon, et „[k]una vastuväiteteatise punkt 614 tekitab antud juhul ootusi, siis otsustas [ta] tõlgendada seda punkti ettevõtjate kasuks, kes selle alusel panustasid [vaidlustatud] otsuses esitatud rikkumise ajaolude kindlakstegemisel, jättes vaidlustamata faktid või esitades muud teavet või täiendavaid täpsustusi”.
- 419 Komisjon vähendas seega kõikide neljas rikkumises osalenute trahvisummat, välja arvatud esiteks nende ettevõtjate trahvi, kes said kaitset trahvide eest (vaidlustatud otsuse põhjendused 762, 817 ja 839), ning teiseks Kone trahvi Madalmaade kartelli raames (vaidlustatud otsuse põhjendus 851), 1% võrra koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist selle alusel, et nad ei vaidlustanud vastuväiteteatises esitatud fakte (vaidlustatud otsuse põhjendused 768, 774, 777, 794, 801, 806, 813, 824, 829, 835, 845, 854, 855 ja 856).
- 420 Esiteks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 leiavad, et neil on õigus nõuda ThyssenKruppile Belgias, Saksamaal,

Luksemburgis ja Madalmaades toimunud rikkumiste eest määratud trahvisumma vähemalt 10% vähendamist selle alusel, et nad ei vaielnud vastu vastuväiteteatises mainitud faktidele. Niisugused õiguspärase ootused tulenevad nende sõnul vastuväiteteatise punktist 614 ja komisjoni otsustuspraktikast, mille kohaselt vähendatakse vastavalt 1996. aasta koostööteatisele 10% võrra niisuguse ettevõtja trahvisummat, kes ei vaidle vastu talle vastuväiteteatises ette heidetud asjaolude sisulisele õigsusele.

- 421 Esiteks, eespool punktis 388 sai meenutatud, et õigus nõuda õiguspärase ootuse kaitset laieneb kõigile isikutele, kes on olukorras, kus liidu haldusasutus on neile konkreetseid kinnitusi andes tekitanud nendes põhjendatud lootusi.
- 422 Nagu sai juba eespool punktis 180 märgitud, ei saa isik seevastu õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele tugineda haldusasutuse poolt antud konkreetsete tagatiste puudumisel. Sellisteks tagatisteks on täpne, tingimusteta ja ühtne teave, mis on pärit volitatud ja usaldusväärsest allikast.
- 423 Erinevalt 1996. aasta koostööteatisest ei näe 2002. aasta koostööteatis tõesti ette trahvisumma vähendamist ettevõtjate kasuks, kes ei ole vastu vaielnud faktide sisulisele õigsusele, millele komisjon oma süüdistused vastuväiteteatises rajab. Komisjon möönab vaidlustatud otsuse põhjenduses 758 siiski, et vastuväiteteatise punkt 614 tekitas ettevõtjatel õiguspärase ootuse, et asjaolude vaidlustamata jätmine toob kaasa trahvisumma vähenemise väljaspool 2002. aasta koostööteatist.

424 Vastuväiteteatise punktis 614 teatas komisjon, et ta „kavatseb [trahvi] vähendada koostöö eest väljaspool [2002. aasta] koostööteatist, eeskätt siis, kui äriühing ei vaidlusta või kui ta osutab täiendavat abi, et selgitada või täiendada komisjoni tuvastatud fakte”. Niisugust kinnitust ei saa pidada konkreetseks tagatiseks, mis oleks võinud hagejatel tekitada põhjendatud ootusi, et nende trahvisummasid vähendatakse üle 1%. Nimelt ei märgita vastuväiteteatise punktis 614 selle vähendamise ulatust või määra, mida asjaomastele ettevõtjatele vajaduse korral võimaldatakse, mistõttu see ei saanud mingil juhul selles osas tekitada mis tahes õiguspärasest ootust.

425 Teiseks, hagejate argument, mille kohaselt komisjon kaldus kõrvale oma varasemast praktikast, mille kohaselt vähendatakse 10% võrra niisugusele ettevõtjale määratud trahvisummat, kes ei vaidlusta vastuväiteteatise ette heidetud ajaolude sisulist õigusust, tuleb tagasi lükata, kuna nagu sai eespool punktis 153 märgitud, ei kujuta komisjoni otsustuspraktika kohtupraktika kohaselt endast konkurentsivaldkonnas määratud trahvide õiguslikku raamistikku.

426 Lisaks ei vaidlusta hagejad seda, et nende taotluste suhtes on kohaldatav ainult 2002. aasta koostööteatis. Seega ei saa 1996. aasta koostööteatise D osa punkti 2 teist taanet käsitlev komisjoni otsustuspraktika või kohtupraktika igal juhul tekitada hagejate õiguspärasest ootust seoses trahvisummade vähendamise tasemega, mida võimaldatakse seetõttu, et vaidlustatud ei ole Belgia, Saksamaa, Luksemburgi ja Madalmaade kartelle puudutavaid asjaolusid, ja mis tugineb vastuväiteteatise punktile 614.

427 Teiseks, hagejad kohtuasjades T-144/07 ja T-154/07 väidavad, et komisjon rikkus proportsionaalsuse põhimõtet, kui ta ei vähendanud trahvisummat asjaolude

vaidlustamata jätmise eest 10% võrra. Sellega seoses tuginevad nad ka hea halduse põhimõtte rikkumisele, kuna komisjon ajendas ettevõtjaid asjaolusid mitte vaidlustama, kuid vähendas nende trahvisummasid vaid 1% võrra.

- 428 Sellega seoses tuleb meenutada, et proportsionaalsuse põhimõtte nõuab, et liidu institutsioonide tegevus ei ületaks piire, mis asjaomaste õigusnormidega seatud legitiimsete eesmärkide saavutamiseks on sobivad ja vajalikud, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem piiravat meetet ning tekitatud piirangud peavad olema vastavuses seatud eesmärkidega (Euroopa Kohtu 5. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-180/96: Ühendkuningriik vs. komisjon, EKL 1998, lk I-2265, punkt 96, ja Üldkohtu 12. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas T-30/05: Prym ja Prym Consumer vs. komisjon, EKL 2007, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 223).
- 429 Seoses trahvisumma võimaliku vähendamise määraga asjaolude vaidlustamata jätmise tõttu tuleb märkida, et kohtupraktikast tuleneb, et ettevõtjat, kes väljendab sõnaselgelt, et ta ei vaidlusta faktilisi väiteid, millele komisjon rajab oma etteheited, võib pidada kaasa aidanuks komisjoni ülesande lihtsustamisele, mis seisneb liidu konkurentsieeskirjade rikkumiste tuvastamises ja nende eest karistamises (Üldkohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-352/94: Mo och Domsjö vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1989, punkt 395, ja otsus kohtuasjas T-327/94: SCA Holding vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1373, punkt 157).
- 430 Vaidlustatud otsuse põhjenduses 758 märkis komisjon siiski, et „[v]ähendamise ulatus peab arvesse võtma seda, et pärast vastuväitetateise saamist pakutud koostöö, s.o pärast seda, kui komisjon on juba tuvastanud kõik rikkumise asjaolud, ja ajal, mil ettevõtjale on juba teada kõik uurimise asjaolud ning ta on tutvunud uurimistoimiga, võib komisjoni uurimisel aidata kui üldse, siis vaid ülivähe”. Samuti lisas ta, et

„[ü]ldjuhul on asjaolude möönmine sellises olukorras kõige enam tõend, mis kinnitab asjaolusid, mida komisjon peab tavaliselt piisavalt tõendatuks muude toimetuste lisatud tõenditega”.

431 Sellega seoses tuleb meenutada, et 2002. aasta koostööteatis nõuab tihedat koostööd komisjoniga ning näeb lisaks ette, et „trahvide vähendamisel võetaks suuremal määral arvesse äriühingu panust rikkumise kindlakstegemisel” (2002. aasta koostööteatise lõige 5). Seega esiteks, nagu sai juba märgitud eespool punktis 378, ei näe 2002. aasta koostööteatis erinevalt 1996. aasta koostööteatisest ette trahvisumma vähendamist faktide sisulise õiguse vaidlustamata jätmise tõttu, ning teiseks, mis puudutab komisjonile 2002. aasta koostööteatise alusel esitatud taotlusi, siis võidakse nende ettevõtjate trahvi, kes ei täida esimesena ega teisena teatise punktis 21 sätestatud tingimusi, kuid kelle tõenditel on siiski komisjoni valduses olevate tõenditega võrreldes oluline lisaväärtus, vähendada maksimaalselt 20%.

432 Arvestades eeltoodud kaalutlusi ja seda, et käesolevas asjas faktide vaidlustamise eest trahvide vähendamine lisandus juba 2002. aasta koostööteatis raames võimaldatud trahvide vähendamisele, ja pärast koostööteatise saamist osutatud koostöö marginaalset väärtust (vaidlustatud otsuse põhjendus 758), on komisjon proportsionaalsuse põhimõtet rikkumata jätnud ThyssenKruppi trahvid 10% võrra vähendamata selle eest, et ta ei ole vaidlustanud Belgia, Saksamaa, Luksemburgi ja Madalmaade kartelle puudutavaid asjaolusid. Lisaks ei esita kohtuasjade T-144/07 ja T-154/07 hagejad ühtegi tõendit, mis võiks kinnitada, et komisjon õhutas neid asjaolusid mitte vaidlustama, mistõttu ei ole nende etteheide hea halduse põhimõtte rikkumise kohta igal juhul tulemuslik.

433 Kolmandaks, hagejad kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 märgivad, et ThyssenKruppi, kes teavitas komisjoni Saksamaal toimunud rikkumises osalejate katsetest tema uurimist takistada, koheldi diskrimineerivalt võrreldes ettevõtjatega, kes vaidlustasid niisugused teod, kuna nende kahe kategooria ettevõtjate trahve vähendati sama summa võrra nende koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist. Hageja kohtuasjas T-144/07 väidab sellega seoses samuti, et 1% trahvisumma vähendamist kohaldatai kõikidele ettevõtjatele, olenemata nende koostööst.

434 Selle väitega ei saa nõustuda. Kuna ThyssenKruppi kinnitused takistamise katsete kohta ei saanud lihtsustada komisjoni võimet rikkumine tuvastada (vt eespool punkt 386), siis piirdub ThyssenKruppi kasulik koostöö väljaspool 2002. aasta koostööteatist asjaolude vaidlustamata jätmisega. Seega on ThyssenKruppi koostöö võrreldav muude ettevõtjate omaga, kes piirdusid väljaspool nimetatud teatist, et nad ei vaidlustanud vastuväiteteatistes esitatud asjaolusid.

435 Neljandaks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et asjaolude mittevaidlustamise eest 1% trahvi vähendamise arvutamise meetod põhjustab ThyssenKruppile rahalist kahju võrreldes teiste haldusmenetlusega seotud ettevõtjatega. Nimelt arvutab komisjon ThyssenKruppi suhtes trahvi vähendamise kahes etapis, st vastavalt Belgias ja Madalmaades 20% ja 40% trahvi vähendamine 2002. aasta koostööteatise raames tehtud koostöö eest ning seejärel 1% trahvi vähendamine koostöö eest väljaspool nimetatud teatist. Kuid teiste ettevõtjate puhul kohaldatai 1% vähendamist otse komisjoni määratud trahvile. Seega soosib komisjon

arvutusmeetodi kaudu ettevõtjaid, kelle trahvi 2002. aasta koostööteatise alusel ei vähendatud, võrreldes ettevõtjatega, kes tegid haldusmenetluses koostööd.

436 Sai meenutatud (vt eespool punkt 365), et komisjon ei tohi kartelli liikmete tehtud koostöö hindamisel eirata võrdse kohtlemise põhimõtet.

437 Lisaks sellele, et trahvi vähendamine 2002. aasta koostööteatise raames ja trahvi vähendamine väljaspool selle teatise raamistikku kujutavad endast trahvisummade arvutamise kaht eri etappi, tuleb siiski tõdeda, et esiteks ettevõtjad, kes on samal ajal koostööd teinud nimetatud teatise raames ja väljaspool seda teatist, ja teiseks ettevõtjad, kes tegid koostööd üksnes väljaspool seda teatist, ei ole sarnases olukorras. Etteheitega võrdse kohtlemise põhimõtte väidetava rikkumise kohta ei saa seega nõustuda.

438 Eeltoodust tuleneb, et käesolev väide tuleb tervikuna tagasi lükata.

Väide, et rikutud on määruse nr 1/2003 artikli 23 lõiget 2

439 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et vaidlustatud otsuse artiklis 2 selles otsuses tuvastatud rikkumiste eest määratud trahvid rikuvad määruse nr 1/2003 artikli 23 lõiget 2, kuna komisjon võttis

asjaomaste ettevõtjate käibe 10% ülempiiri kindlaksmääramisel aluseks Thyssen-Kruppi kontserni käibe rikkumises otseselt osalenud tütarettevõtjate käibe asemel.

- 440 Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad esiteks, et TKAG-le ja TKE-le ei ole võimalik süüks panna nende vastavate tütarettevõtjate toime pandud rikkumisi ja et seetõttu tuleb määruse nr 1/2003 artikli 23 lõikes 2 silmas peetud käibe 10% ülempiir arvutada nimetatud tütarettevõtjate käibe alusel.
- 441 Siiski tuleb tõdeda, et see etteheide on raskesti eristatav eespool punktides 100–149 analüüsitud etteheidetest, mis puudutavad ThyssenKruppi kontserni emaettevõtjatele nende tütarettevõtjate rikkumiste süükspanemist. Sellega seotud mõttekäikudest nähtub aga, et komisjon leidis õigesti, et TKAG ja TKE moodustavad oma vastavate tütarettevõtjatega majandusüksuse. Seetõttu tuleb see vastuväide tagasi lükata.
- 442 Teiseks, hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 kinnitavad, et trahvide ülempiiri kindlaksmääramine emaettevõtja käibe alusel on igal juhul samuti välistatud, kuna määruse nr 1/2003 artikli 23 lõige 2 viitab „rikkumises osalenud ettevõtjatele”. 10% ülemmäär on seega kohaldatav rikkumise toimepanija käibe suhtes, kes osales otseselt rikkumises, mitte solidaarselt vastutava emaettevõtja käibe suhtes.
- 443 Sellega seoses tuleb märkida, et määruse nr 1/2003 artikli 23 lõikes 2 on sätestatud, et „ühegi rikkumises osalenud ettevõtja ja ettevõtjate ühenduse puhul ei tohi trahv ületada 10% selle eelmise majandusaasta kogukäibest”. Väljakujunenud kohtupraktika

kohaselt tähendab selles sättes silmas peetud käive asjaomase ettevõtja kogukäivet (vt eespool punktis 55 viidatud kohtuotsus *Dalmine vs. komisjon*, punkt 146, ja eespool punktis 428 viidatud 12. septembri 2007. aasta kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punkt 177 ja seal viidatud kohtupraktika).

⁴⁴⁴ Seega tuleb määruse nr 1/2003 artikli 23 lõikes 2 ette nähtud käibe 10% ülempiir arvutada kõikide nende äriühingute kogukäibe alusel, kes moodustavad EÜ artikli 81 tähenduses ettevõtjana tegutseva majandusüksuse (eespool punktis 311 viidatud Üldkohtu otsus *HFB jt vs. komisjon*, punkt 528, ja 15. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03: *Tokai Carbon jt vs. komisjon*, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 390).

⁴⁴⁵ Ent antud asjas tuvastas komisjon, et TKAG moodustas EÜ artikli 81 kohaldamise seisukohalt vaidlustatud otsuse artiklis 1 nimetatud tütarettvõtjatega majandusüksuse (vt eespool punktid 100–149). Arvestades eespool punktides 443 ja 444 viidatud kohtupraktikat, võttis komisjon õiguspäraselt nende trahvide arvutamisel, mille ta määras vaidlustatud otsuse artiklis 2, aluseks ematvõtja käibe, et määrata trahvid piisavalt hoiatava mõjuga tasemele.

⁴⁴⁶ Järelikult ei rikkunud komisjon määruse nr 1/2003 artikli 23 lõiget 2, kui ta võttis ThyssenKruppi kontserni kuuluvate äriühingute toime pandud rikkumiste eest määratavate trahvide puhul käibe 10% ülempiiri määramisel aluseks TKAG käibe. Kuna hagejad kohtuasjades T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 ei väida, et neile määratud trahv ületab nimetatud käibest 10% piiri, siis tuleb nende etteheited tagasi lükata.

Väide, et lõplike trahvisummade arvutamisel on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet

⁴⁴⁷ Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väidavad, et neile määratud lõplikud trahvisummad on eaproportsionaalsed.

⁴⁴⁸ Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise tõendamiseks rõhutavad kohtuasjade T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 hagejad esiteks nende rikkumiste siseriiklikku laadi, mille eest vaidlustatud otsuses karistused määrati. Teiseks väidavad hagejad kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07 ja T-150/07, et ThyssenKruppile Belgias ja Luksemburgis toimunud rikkumiste eest määratud trahvid on ülemäärased võrreldes asjaomaste turgude suurusega ega kajasta õigesti rikkumises osalenud ettevõtjate majanduslikku jõuvahekorda, mis oli rikkumiste toimepanemisel määrava tähtsusega. Hagejad kohtuasjades T-144/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 rõhutavad samuti selles kontekstis, et nendele Belgias ja Madalmaades toimunud rikkumiste eest määratud trahvid on TKLA ja TKL-i vastavatest käivetest mitu korda suuremad. Kolmandaks, hageja kohtuasjas T-144/07 väidab, et proportsionaalsuse põhimõtte kohustab komisjoni määrama lõpliku trahvisumma selliselt, et see kajastab kogu TKLA tehtud koostöö ulatust, ja eelkõige võtma arvesse Belgia konkurentsiasutuse leebema kohtlemise lubadust. Hageja kohtuasjas T-154/07 väidab sellega seoses veel, et komisjon oleks pidanud arvesse võtma kaitset, mida TKL oleks saanud Madalmaade konkurentsiasutuselt.

⁴⁴⁹ Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et proportsionaalsuse põhimõtte nõuab, et liidu institutsioonide tegevus ei ületaks piire, mis asjaomaste õigusnormidega seatud legitiimsete eesmärkide saavutamiseks on sobivad ja vajalikud, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem piiravat meetet

ning tekitatud piirangud peavad olema vastavuses seatud eesmärkidega (vt eespool punkt 428).

450 Sellest järeldub, et trahvid ei tohi olla liiga suured võrreldes taotletavate eesmärkidega, st konkurentsieeskirjade järgimise eesmärgiga, ja konkurentsieeskirjade rikkumise eest ettevõtjale määratud trahvi suurus peab olema proportsionaalne rikkumisega, mida tuleb hinnata tervikuna, arvestades eelkõige rikkumise raskust (eespool punktis 428 viidatud 12. septembri 2007. aasta kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punkt 224). Lisaks on trahvisumma kindlaksmääramisel põhjendatud see, et komisjon võtab arvesse vajadust tagada trahvi piisavalt hoiatav mõju (vt selle kohta eespool punktis 247 viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 108, ja Üldkohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-304/94: *Europa Carton vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-869, punkt 89).

451 Esiteks tuleb märkida, et kartellid seisnesid käesolevas asjas peamiselt konkurentidevahelises salajases kokkuleppes, et jagada omavahel turud või külmutada turuosad, jagades omavahel uute liftide ja/või eskalaatorite müügi- ja paigaldamise projektid, ning selleks, et mitte üksteisega konkureerida liftide ja eskalaatorite hooldamise ja moderniseerimise osas (välja arvatud Saksamaal, kus hoolduse ja moderniseerimise tegevust kartelliosaliste vahel ei arutatud). Ent niisugused rikkumised kuuluvad juba oma olemuselt kõige raskemate EÜ artikli 81 rikkumiste hulka (vaidlustatud otsuse põhjendus 658).

452 Sellega seoses on asjaomase tooteturu suhteliselt piiratud suurusel, kui see osutub õigeks, vaid väike tähtsus võrreldes teiste asjaoludega, mis annavad tunnistust rikkumise raskusest (vt selle kohta eespool punktis 185 viidatud kohtuotsus *Roquette Frères vs. komisjon*, punkt 151). Seega tuleb tagasi lükata hagejate argumendid, mille kohaselt on komisjoni määratud trahvid ebaproportsionaalsed võrreldes asjaomaste turgude suurusega.

453 Teiseks, mis puudutab trahvide proportsionaalsust võrreldes asjaomaste majandusüksuste – kes tegutsevad ettevõtjatena EÜ artikli 81 tähenduses – suuruse ja majandusliku võimsusega, siis tuleb meenutada, et eeltoodud arutluskäigust tuleneb, et trahvid ei ületa määruse nr 1/2003 artikli 23 lõikes 2 nimetatud ülempiiri, mille eesmärk on vältida seda, et trahvid oleksid ettevõtja suurusega võrreldes eaproportsionaalsed (vt selle kohta eespool punktis 247 viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 129, ja eespool punktis 428 viidatud 12. septembri 2007. aasta kohtuotsus *Prym ja Prym Consumer vs. komisjon*, punkt 229).

454 Kolmandaks, vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale võib komisjon trahvi arutamisel arvesse võtta muu hulgas EÜ artikli 81 tähenduses ettevõtjana tegutseva majandusüksuse suurust ja majanduslikku võimsust. Siiski ei vasta asjaomane ettevõtja, keda tuleb käesoleval juhul arvesse võtta, igale vaidlustatud otsuse artikli 1 lõigetes 1, 3 ja 4 tuvastatud rikkumistes osalenud tütarettvõtjale. Vastupidi, eelnevast analüüsist nähtub, et vaidlustatud otsuse artikli 1 lõigete 1, 3 ja 4 neljandas taandes nimetatud rikkumised toime pannud ettevõtjad koosnevad TKAG-st ja kõigist tema vaidlustatud otsuse nimetatud sätetes mainitud tütarettvõtjatest (vt eespool punktid 100–149). Neil asjaoludel tuleb hagejate argumentid, milles vaid viidatakse eaproportsionaalsusele komisjoni määratud trahvisummade ja nimetatud tütarettvõtjate saadud käibe vahel, välja arvatud ematvõtja käive, tagasi lükata.

455 Neljandaks, kohtupraktikast nähtub, et kui komisjon määrab trahvisummasid kindlaks asjaomase rikkumise raskusastme ja kestuse alusel olukorras, kus trahve määratakse mitmele sama rikkumisega seotud ettevõtjale, ei ole tal kohustust tagada, et ettevõtjatele määratavad lõplikud trahvisummad, mis ta oma arvutuste teel sai, vältendavad kõiki nende ettevõtjate vahelisi erinevusi nii kogu- kui ka rikkumisest puudutatud asjaomasel turul saadud käibe osas (vt selle kohta eespool punktis 94 viidatud

Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 312, ning Üldkohtu 4. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas T-304/02: Hoek Loos vs. komisjon, EKL 2006, lk II-1887, punkt 84).

456 Niisiis on Üldkohus juba asunud seisukohale, et lõplik trahvisumma ei ole *a priori* sobiv pidepunkt, et tuvastada trahvi võimalik ebaproportsionaalsus võrreldes kartelliosaliste suurusega. Lõpliku summa määramine sõltub eelkõige erinevatest asjaoludest, mis on seotud kõnealuse ettevõtja käitumisega, nagu rikkumise kestus, raskendavate või kergendavate asjaolude olemasolu ja selle ettevõtja koostöö ulatus, mitte aga tema turuosast või käibest (eespool punktis 455 viidatud kohtuotsus Hoek Loos vs. komisjon, punktid 85 ja 86).

457 Lisaks nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 672, 673, 674, 676, 680 ja 686, et komisjon kohtles trahvide konkreetse lähtesumma kindlaksmääramisel asjaomaseid ettevõtjaid erinevalt, et võtta arvesse nende tähtsust kartellidest puudutatud turgudel. Niisiis jagas komisjon ettevõtjad „mitmesse kategooriasse liftidest ja/või eska-laatoritest saadud käibe alusel, sh vajaduse korral hooldusest ja moderniseerimisest saadud käive” (vaidlustatud otsuse põhjendus 673). Seega ei saa nõustuda hagejate argumentidega, mille kohaselt ei kajasta määratud trahvid õigesti rikkumises osalenud ettevõtjate vahelist majanduslikku võimusuhet.

458 Viiendaks, samuti tuleb tagasi lükata kohtuasjade T-144/07 ja T-154/07 hagejate argumentid, mille kohaselt ei võtnud komisjon arvesse ThyssenKruppi koostöö kogulatust Belgias ning mille kohaselt oleks ta pidanud arvesse võtma siseriiklike konkurentsiasutuste akte.

459 Nimelt olgu meenutatud, et komisjon võttis vaidlustatud otsuse põhjendustes 769–774 nõuetekohaselt arvesse TKLA koostööd Belgias toimunud rikkumise

kindlakstegemiseks. Samuti nähtub eeltoodud arutluskäigust (eespool punktid 338–370), et komisjon ei teinud selles osas ühtegi ilmset hindamisviga. Lisaks nähtub eespool punktidest 156–190, et hagejad ei saa tugineda ka leebema kohtlemise lubadustele, mis nad väidetavalt Belgia ja Madalmaade konkurentsiasutustelt said.

⁴⁶⁰ Eeltoodut arvestades tuleb hagejate kohtuasjades T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 väide, et lõpliku trahvisumma arvutamisel on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet, tagasi lükata.

Lõplike trahvisummade kindlaksmääramine

⁴⁶¹ Nagu tuleneb eespool punktidest 303–323, tuleb vaidlustatud otsust muuta osas, milles sellega nähakse korduvuse tõttu ette ThyssenKruppile vaidlustatud otsuses määratud trahvi suurendamine 50% võrra.

⁴⁶² Nimetatud lõplikud trahvisummad arvutatakse seega järgmiselt.

- Belgias toime pandud rikkumine: trahvi põhisummat (57 750 000 eurot) vähendatakse 20% võrra koostöö eest 2002. aasta koostööteatise raames, mis annab tulemuseks 46 200 000 eurot, ja 1% võrra koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist, mille tulemusel on lõplik trahvisumma 45 738 000 eurot.

- Saksamaal toime pandud rikkumine: trahvi põhisummat (252 000 000 eurot) vähendatakse 1% võrra koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist, mille tulemusel on lõplik trahvisumma 249 480 000 eurot.

- Luksemburgis toime pandud rikkumine: trahvi põhisummat (9 000 000 eurot) vähendatakse 1% võrra koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist, mille tulemusel on lõplik trahvisumma 8 910 000 eurot.

- Madalmaades toime pandud rikkumine: trahvi põhisummat (26 350 000 eurot) vähendatakse 40% võrra koostöö eest 2002. aasta koostööteatise alusel, mis annab tulemuseks 15 810 000 eurot, ja 1% võrra koostöö eest väljaspool 2002. aasta koostööteatist, mille tulemusel on lõplik trahvisumma 15 651 900 eurot.

Kohtukulud

- ⁴⁶³ Kodukorra artikli 87 lõike 3 alusel võib Üldkohus otsustada kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda, kui osa taotlusi rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks. Käesolevas asjas tuleb otsustada, et hagejate kanda jäetakse kolm neljandikku nende endi kohtukuludest ja kolm neljandikku komisjoni kohtukuludest. Üks neljandik komisjoni kohtukuludest jäetakse tema enda kanda ja temalt mõistetakse välja üks neljandik hagejate kohtukuludest.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (kaheksas koda)

otsustab:

- 1. Kohtuasjad T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 ja T-154/07 tuleb käesoleva kohtuotsuse huvides liita.**
- 2. Tühistada komisjoni 21. veebruari 2007. aasta otsuse K(2007) 512 (mis käsitleb [EÜ] artikli 81 alusel algatatud menetlust (juhtum COMP/E-1/38.823 – Liftid ja eskalaatorid)) artikli 2 lõike 1 neljas taane, lõike 2 neljas taane, lõike 3 neljas taane ja lõike 4 neljas taane.**
- 3. Määrata kohtuasjades T-144/07, T-149/07 ja T-150/07 ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV-le, ThyssenKrupp Elevator AG-le ja ThyssenKrupp AG-le otsuse K(2007) 512 artikli 2 lõike 1 neljandas taandes Belgias toime pandud rikkumise eest määratud trahvi summaks 45 738 000 eurot.**
- 4. Määrata kohtuasjades T-147/07, T-149/07 ja T-150/07 ThyssenKrupp Aufzüge GmbH-le, ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH-le, ThyssenKrupp Elevatorile ja ThyssenKruppile otsuse K(2007) 512 artikli 2 lõike 2 neljandas taandes Saksamaal toime pandud rikkumise eest määratud trahvi summaks 249 480 000 eurot.**

5. Määrata kohtuasjades T-148/07, T-149/07 ja T-150/07 ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl-ile, ThyssenKrupp Elevator AG-le ja ThyssenKrupp AG-le otsuse K(2007) 512 artikli 2 lõike 3 neljandas taandes Luksemburgis toime pandud rikkumise eest määratud trahvi summaks 8 910 000 eurot.

6. Määrata kohtuasjades T-150/07 ja T-154/07 ThyssenKrupp Liften BV-le ja ThyssenKrupp AG-le otsuse K(2007) 512 artikli 2 lõike 4 neljandas taandes Madalmaades toimepandud rikkumise eest määratud trahvi summaks 15 651 900 eurot.

7. Jätta hagid ülejäänud osas rahuldamata.

8. Jätta kõikides kohtuasjades kolm neljandikku hagejate kohtukuludest nende enda kanda ning mõista neilt välja kolm neljandikku Euroopa Komisjoni kohtukuludest. Jätta üks neljandik komisjoni kohtukuludest tema enda kanda ning mõista temalt välja üks neljandik hagejate kohtukuludest.

Martins Ribeiro

Wahl

Dittrich

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 13. juulil 2011 Luxembourgis.

Allkirjad

II - 5308

Sisukord

Haldusmenetlus	II - 5155
1. Komisjoni uurimine	II - 5155
Belgia	II - 5155
Saksamaa	II - 5156
Luksemburg	II - 5157
Madalmaad	II - 5158
2. Vastuväiteteatis	II - 5159
3. Vaidlustatud otsus	II - 5159
Menetlus ja poolte nõuded	II - 5170
Sisulised küsimused	II - 5172
1. Sissejuhtavad märkused	II - 5172
2. Vaidlustatud otsuse tühistamise nõuded	II - 5174
Väide, et komisjonil puudus pädevus	II - 5174
Esimene osa, mille kohaselt on rikutud EÜ artikli 81 lõiget 1, kuna asjassepuutuvad kartellid ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust	II - 5174
Teine väide, et rikutud on määrust nr 1/2003, teatist koostöö kohta võrgustikus ning võrdse kohtlemise ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid, kuna komisjon oleks pidanud rikkumiste menetlemise jätmata asjaomaste siseriiklike konkurentsiasutuste hooleks	II - 5182

Väide, et rikutud on põhimõtteid, mis reguleerivad vastutuse omistamist EÜ artikli 81 rikkumise eest, süütuse presumptsiooni, karistuste individuaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, ning et emaettevõtjatele nende tütarettevõtjate toime pandud rikkumiste süükspanemisel on rikutud kaitseõigusi ja EÜ artiklit 253	II - 5188
Sissejuhatavad märkused	II - 5188
Vaidlustatud otsuse artiklis 1 tuvastatud rikkumiste süükspanemine TKE-le ja TKAG-le	II - 5191
– TKAG ja TKE vastutuse eeldamine nende tütarettevõtjate tegevuse eest	II - 5193
– Tõendid, mille hagejad esitasid selleks, et lükata ümber TKAG ja TKE vastutuse eeldus nende vastavate tütarettevõtjate tegevuse eest	II - 5198
Põhjendamiskohustuse ja kaitseõiguste rikkumine	II - 5201
Menetlustoimingute taotlused	II - 5208
3. Määratud trahvide tühistamise või vähendamise nõuded	II - 5210
Väide, et rikutud on <i>non bis in idem</i> põhimõtet	II - 5210
Väide, et trahvide lähtesummade kindlaksmääramisel rikkumiste raskuse alusel on rikutud 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning kaitseõigusi	II - 5220
Sissejuhatavad märkused	II - 5220
Vaidlustatud otsus	II - 5222
Trahvide üldiste lähtesummade väidetav õigusvastasus	II - 5225
Trahvide konkreetsete lähtesummade väidetav õigusvastasus	II - 5238

Väide, et rikuti 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet, EÜ artiklit 253 ja võrdse kohtlemise põhimõtet, kui trahvide lähtesumma kindlaksmääramisel kohaldati hoiatava eesmärgi arvessevõtmiseks kontserni suhtes kohaldatavat korruptegurit	II - 5248
Väide, et rikuti 1998. aasta suuniseid, proportsionaalsuse põhimõtet ja kaitseõigusi, kui trahvi põhisummasid suurendati korduvuse alusel 50% võrra	II - 5254
Väide, et koostöö hindamisel on rikutud 2002. aasta koostööteatist ning õiguspärase ootuse kaitse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid	II - 5263
aasta koostööteatis 2002.	II - 5263
Komisjoni kaalutusruum ja liidu kohtu kontroll	II - 5266
ThyssenKruppi koostöö Belgias toimunud rikkumise tuvastamiseks	II - 5269
ThyssenKruppi koostöö Saksamaal toimunud rikkumise tuvastamiseks	II - 5278
ThyssenKruppi koostöö Luksemburgis toimunud rikkumise tuvastamiseks ...	II - 5284
Väide, et väljaspool 2002. aasta koostööteatise raamistikku tehtud koostöö eest trahvisummade vähendamise taseme kindlaksmääramisel on rikutud õiguspärase ootuse kaitse, võrdse kohtlemise, proportsionaalsuse ja hea halduse põhimõtteid ..	II - 5292
Väide, et rikutud on määruse nr 1/2003 artikli 23 lõiget 2	II - 5298
Väide, et lõplike trahvisummade arvutamisel on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet	II - 5301
Lõplike trahvisummade kindlaksmääramine	II - 5305
Kohtukulud	II - 5306
	II - 5311